PROF. DR.

TÜRKKAYA ATAÖV

AMERİKA'DA HIRİSTİYAN KÖKTENDİNCİLİĞİ

ileri yayınları

AMERİKA'DA HIRİSTİYAN KÖKTENDİNCİLİĞİ

Prof. Dr. Türkkaya Ataöv

ISBN: 978-9944-109-92-5

İLERİ YAYINLARI
No: 202
Birinci Basım: Ekim 2010

Kapak Tasarımı: Selim Özübek

© 2010, İleri Yayıncılık Reklamcılık Tur. Nak. İnş. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.
Kitabın tüm yayın hakları İleri Yayıncılık Reklamcılık Tur. Nak. İnş. Gıda San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Yayınevinden yazılı izin almadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

İLERİ YAYINLARI

Yönetim Yeri: Kazancı Yokuşu No: 21 D: 2 Taksim-Beyoğlu-İstanbul Tel: (0212) 245 86 60

Yetkili Satış Temsilcisi: Sıraselviler Cad. No: 67 Kat: 4 (Alman Hastanesi yanı) Beyoğlu-İstanbul
Tel/Faks: (0212) 292 65 26-27 **İnternet:** www.ileri2000.org **e-posta:** ileri2000@hotmail.com

Baskı ve Cilt: Günaydın Ofset -Kole İş Merkezi Davutpaşa-İstanbul -(0212) 482 11 51

AMERİKA'DA HIRİSTİYAN KÖKTENDİNCİLİĞİ

Hoşgörülü, iyiliksever ve mesleğinin
bilgili ve onurlu eri eniştem
Y. Müh. ***C. Sermet Dalkılıç****'ın anısına...*

İçindekiler

1. Amaç 9

2. "Koloni" Dönemindeki Kökler 22

3. Amerikan Genişlemesi ve Din 27

4. "Hıristiyan Sosyalizmi" ve Darwinci Kuramı 36

5. Güney'de Cumhuriyetçi Parti'nin Yükselişi 41

6. Bush Hanedanı 48

7. Hıristiyan Köktendinciliğinin Çeşitleri 56

8. Destekleyenler ve Varsayımlar 62

9. En Çok Satan Kitaplar 68

10. Köktendincilik ve Yeni-liberalizm 80

11. Hıristiyan Petrol Üreticileri, İleri! 84

12. Kutsal Topraklarda Savaş 89

13. Sonuçlar 99

Dizin 107

Resimler 109

1. Amaç

Amerika'da yaşam, siyaset ve silâhlı çatışmalarda dinin yeri ve etkisi büyük ölçüde küçümsenmiş ve ağırlığı gereği gibi değerlendirilmemiştir.[1] Bunun birkaç nedeni var. Aynı gerçek dinin tüm toplumlarda oynadığı rolün savsaklanması için de doğru. Akılcılığı öne çıkaran Aydınlanma akımı, doğa-dışı inançlarla siyaseti ayıran lâik düşünce, sermaye sahiplerinin ileri sürdükleri sözde "özgür pazar" belirlenimci anlayışı, Marksçı düşüncenin her şeyin üstünde ekonomiyi vurgulaması din öğesinin olayları etkileme gücünü küçümsedi.

Dinin etkisini sınırlayan ve onu küçümseyen öğeleri sıralayıp onların ağırlığını anımsatmadan önce dinin kendi üstüne bir iki söz söyle-

---

[1] Şu yeni yayında güçlü savlar ve kanıtlar var: Kevin Phillips, **American Theocracy: The Peril and Politics of Radical Religion, Oil and Borrowed Money in the 21st Century**, London, Viking, 2006. Ondan daha önceki bir yayın: William Sweet, **The Story of Religion in America**, Grand Rapids, Mich., Baker Book House, 1979. Temel somut gerçekler ve sayısal veriler için: **New Historical Atlas of Religion in America**, New York, Oxford University Press, 2001.

mede yarar var. "Din" insanın "kutsal" saydığıyla ilişkilerini betimleyen inançlar (ya da kör inançlar) bütünü ya da çeşididir. "Din toplumbilimi" diye bir araştırma alanı da vardır. Bu inceleme yöntemi dinsel olguyu toplumsal bir olay olarak ele alır. Onun ortaya çıkış ve gelişme koşullarını saptar ve yaşamın öteki boyutlarıyla bağlantılarını araştırır. "Din" sözcüğü ilk başlarda bugünkü anlamda kullanılmamışsa da, dinler tarihi genelde tüm dinleri içine alacak biçimde yazılır. Bu çabaların içinde, yazarına göre, kimi dinlere ön yargılı yaklaşıldığını söylemek ancak bir gerçekçilik sayılmalıdır. Belli bir dini, hattâ onun içinde bir mezhebi öne çıkaranlar yanında, dinler çokluğunu kabul edenler de vardır.

Yukarıda son sözü edilenlerden ikinciler canlıcılık (animizm) ve çok tanrıcılık evrelerinden işe başlayarak tek-tanrıcılığa geçerler. Bu arada, çeşitliliği gösterenler olduğu gibi, dinsel olayların temel birliğini öne çıkaranlar da bulunur. Gene de, Britanya Anglikan Kilisesine ve İsveç, Norveç ve Danimarka Lutherci kiliseye, öte yandan İtalya, Franko İspanyası'yla Salazar Portekizi Katolik Kilisesine bağlıdırlar. Şimdi ortadan kalkmış olan Sovyetler Birliği ile Doğu Avrupa'da din-devlet ayrılığı kesindi, ayrıca "tanrıtanımazlık" (ateizm) devlet güvencesi altındaki özgürlüklerden biriydi.

Tüm bu çeşitlemeler sürecinde, Yeniden Doğuş (Rönesans) çağının büyük resim ustaları Hıristiyanlığı ve İsa'yı yücelttiler. Alighieri Dante (1265-1321) **Kutsal Komedi**'de İslâm'ın Peygamberiyle üçüncü Halifeyi Cehennem'in en dibine koymakta bir sakınca görmedi. Türk yazınının Tasavvuf dönemi de dinsel içerikliydi. "Yetmiş iki millete/bir göz ile bakmayan/halka müderris olsa/hakikatle âsidir" dizesinin yazarı Yunus Emre ile "Ne olursan ol, gel" diyen Mevlânâ Celâleddin Rûmi'nin hoşgörülüğü bir yana, Türkiye'deki cumhuriyet-öncesi uzun yıllar dinerkildi (teokratikti), ama bu kitabın konusu Amerika Birleşik Devletleri'nde gitgide güçlenen Hıristiyan kökten-

dinciliği üstünedir.

Söze ilk başladığımda dinin etkisinin olduğundan daha az sanıldığını söylemiş ve bu küçümsemenin nedenleri sıralamıştım. Şimdi, yukarıda sözünü ettiklerimin bir ölçüde ayrıntısına inmekte yarar var. Örneğin, "Aydınlanma ve Bilimsel Devrim". Immanuel Kant 1784'de yayınladığı **Aydınlanma Nedir?** başlıklı yapıtında onun çarpıcı tanımını şöyle veriyordu: Öğrenme ve bilme yürekliliği! Ondan bir süre önce, Henry Power, 1663'te basılmış olan **Deneyimsel Felsefe** adlı çalışmasında, "eski saçmalıkların ve çürümüşlüğün atılması gerektiğini" yazmıştı. 1789 Büyük Fransız Devrimine yaklaşan yıllarda Batı Avrupa'da iktidarını Tanrı'ya yaslayan kralın saltçı yönetimi egemen olduktan başka, Bilimsel Devrim'in zaferi için gerekli altyapı da hazırlanmış, Aydınlanma yolu açılmıştı. Bu açılımın Avrupa'daki dört büyük düşünürü Kepler, Galileo, Bacon ve Descartes'dır.

Türk uygarlığının içinde önemli yer tuttuğu Doğu (Asya) aydınlanması Batı'dan daha önce Ishak el-Kindi (801-873), Zekeriya el-Razi (865-925), İbn-i Sina (980-1037), Reyhan el-Birunî (973-1048), İbn ir-Rüşd (1126-1198) ve İbn-i Haldun (1332-1406) gibi olağanüstü bilimciler yetiştirdiler.

Alman Johann Kepler (1571-1630) ve İtalyan Galileo Galilei (1564-1642) Polonyalı Nicholas Copernicus'un (1471-1543) güneş ve uydularına dayalı kurama ilişkin tüm kuşkuları ortadan kaldırmayı üstlendiler. İngiliz Francis Bacon (1561-1626) **Novum Organum**'da (Yeni Araç) anlattığı bilim felsefesinin yolunu açtı. Matematiğin altını çizen Fransız René Descartes (1596-1650) eskilerin gerçek dediklerinin doğruluğundan sürekli kuşku duyarak, tüm varlıkların belirli fizik kurallarına göre hareket ettiklerini ileri sürdü. Aydınlanma'nın dayanakları 17'inci yüzyılın sonlarına doğru, kemikleşen Bilimsel Devrim'le oluşmuşsa da, Aydınlanma'nın kendi bir sonraki yüzyılın yara-

tığıdır. Bu akıma her düşünür katılmamış olsa da, ayrıntıları toplumdan topluma değişse de ve Jean Jacques Rousseau (1712-78) örneği romantik yazarlar onun kimi ilkelerine karşı çıksalar bile, kendilerini insanlığın ilerleyişinde öncü olarak gören Aydınlanmacılar usun üstünlüğüne inanmada birleşmişlerdi.

Usun üstünlüğü şu bilimsel ilkelere dayanıyordu: Önce tüm evren bütünüyle anlaşılabilir bir şeydir ve doğa-üstü ya da doğa-dışı değil, doğadan kaynaklanan güçler çerçevesinde yönetilir. İkinci olarak, tüm araştırmalar için sorulması gereken soruların yanıtlarına bilimsel yöntemin duraksamadan ve ödünsüz uygulanmasıyla ulaşılır. Üçüncüsü, insan ırkı sınırsız olarak gelişecek biçimde eğitilebilir. Burada çok kısa olarak özetlenen bu ilkeler düşünen kişiye doğa-üstü bir yaklaşım yerine doğaya dayalı bir dünya görüşü kazandırdı. Bu görüşün ilk öncüsü yer çekimi yasasının altını çizen İngiliz Isaac Newton'du (1642-1727). Bu noktadan hareketle yeryüzünde ve evrenin her yerinde tüm "hareket" *(motion)* anlaşılabilir ve önceden kestirilebilirdi. Görüldü ki, doğal çevrenin eksiksiz bütünü gizemli bir dış müdahale ya da birinin isteğince değil, insanın algılayabileceği evrensel yasalarla yönetiliyordu. Bu yaklaşımı paylaşan birçok düşünür, eski deyimlerle, "mucize" ve "keramet" açıklamasının açıkça düşmanı oldular ve dinin bilimsel araştırmada yeri olmadığını ileri sürdüler.

Ancak bu söylenenler Aydınlanmanın Tanrı'nın varlığına inançtan caydıklarını göstermez. Gerçekte, onların yalnızca bir azınlığı tanrıtanımazdı. Kendine "deist" diyen çoğunluk tanrısal gücün iyi işleyen bir evren yarattığına, ama sonra 'sanki bir köşeye çekildiğini' düşünüyorlardı. Tanrı "göksel ve kutsal bir saatçi" gibiydi; yapacağını yapıp bitirmişti ve evren artık saat gibi tıkır tıkır işliyordu. Deistler'in çoğu, ataları gibi, zaman zaman Katolik ya da Protestan kiliselerine bile gidiyorlardı. Ama gene çoğu din kökenli yasalardan kuşku doyuyor ve dinlerden kaynaklanan hoşgörüsüzlüğe karşı çıkıyorlardı.

Öte yandan, onlar için, araştırmanın tek geçerli yolu bilimsel yöntemdi. Newton'un fizikte açtığı yoldan hareketle, her doğa olayını yan tutmayan ve deneyime dayalı (ampirik) gözlemlerle inceleyip genel yasaları bulup çıkarma seçeneği ağır bastı. O denli ki, yeni kuşaklardan sıradan kişiler ırakgörürler (teleskoplar) satın almağa ve evlerinde kendi öğrenme isteği sonucu özel lâboratuarlar kurmağa başladılar. Bunların çoğu özentiden ileri gitmedi, ama bilimsel buluşlara gereksinim duyulan bu yeni çağda, varlığı olanlar gerçek bilimcilerin çalışmalarına omuz verdiler. Sonuçta, bilim ve fen insanlığın en büyük başarısı olarak genel kabul gördü. Doğa da, insan ilişkileri de en sağlıklı, en güvenilir biçimde "müspet ilim"in ışığında incelenebilirdi. Özellikle İngiliz John Locke (1632-1704) **İnsan Algılamasına İlişkin Deneme**'sinde (1690) kişinin "boş bir kağıt" *(tabula rasa)* gibi doğduğunu ve bilgiyi duyularıyla sonra kazandığını ileri sürdü. Bu anlayışa göre, evrensel gelişmenin sınırı yoktu ve kötülük yeryüzünden silinip atılabilirdi. "Şeytanî" ne varsa, bu durum Tanrısal bir tasarımın parçası değildi; çevreyi insanlar bu yanlış yola sokmuşlardı ve bunu gene yalnız insanlar bilimin yardımıyla düzeltebilirlerdi.

Bu düşünce, buluş ve yeni ortamdan anlaşılacağı gibi, dinin bilimsel sıçramalar karşısında etkisi azalmış, Orta Çağ'a özgü inanç biçimi inişe geçmişti. Benzer biçimde, genel tanımıyla dünya işlerini din işlerinden bağımsız olarak ele alan lâikleştirme de doğa-dışı inançların etkisini ayrıca sınırladı. Lâikliğin devletin din özgürlüğü açısından yan tutmaması biçiminde de tanımı yapılabilir. Bu anlayış en azından dinsel inanç, kuram, yorum, yapı ve uygulamaların kamu yaşamı üstündeki ağırlığını kaldırmak amacını güttü. Başlangıcı Orta Çağ'ın sonuna doğru özellikle din adamları ara tabakasının ve genelde dinerkinin etkisinin azalmasıyla son bulan savaşımdır. Yeniden Doğuş (Rönesans) ve Düzeltim (Reform) düşüncenin lâikleştirilmesini hızlandırdı. Batı'da Papa gibi kilise temsilcileri ve Doğu'da da Halife ve

Şeyhülislâm benzeri görevliler kimi zaman din adamlığı ile lâiklik arasındaki farkı gördüler, kimi zaman da bu farkı önleme çabalarını artırdılar. Britanya'da Kral Sekizinci Henry kendi kilisesini yönetme hakkını aldıktan sonra, Fransız Devrimi de din görevlilerinin yetkilileriyle ilgili yasa çıkardı, hayır kurumları ve evlenmeler gibi konuları lâik temellere bağlayan adımlar attı. O tarihlerden günümüze olan gelişmeler lâikliğin düşünsel, siyasal ve hukuksal anlamlarda ayrı olmadığını da gösterdi.

Felsefe açısından lâiklik kutsal inanç (iman) yerine usun, akılcılığın egemenliğini koyar. Bu anlayışa göre, devlet dinden uzaktadır ve farklı ilk hareket noktalarından başlayarak ve kendine özgü yöntem kullanarak başka türlü işlerle uğraşır. Siyasal açıdan bakıldığında, iktidarın kaynağı din değil, halk ya da ulustur. Yönetici Tanrı'yı simgelediğini, ondan esinlendiğini ya da buyruklar aldığını söylemez, onunla yakın ve özel ilişkisi olduğu inancını yaymaz. Hukuksal yönden, devletle din ayrılmıştır. Devlet dinlerden birini destekleyip ötekileri hor görmez, yurttaşlarından kimilerinin dinsel inançlarından ötürü başka inanç sahipleri tarafından zarar görmelerini engeller. Ayrıca, dinin ülkenin temel düzenini sarsacak, bozacak ya da yıkacak etkilerini kendi müdahaleleriyle önlemekle görevlidir. Bu gelişme Orta Çağ'dan bu yana yer alan çatışmaların ve evrimin bir sonucudur.

Günümüzde (Suûdî Arabistan gibi) çok az sayıda birkaç devlet dışında, devlet ve din ilişkileri, tıpatıp benzerlik göstermeseler de ayrıdır. Devletlerin çoğu, ya anayasalarında ya da uygulamalarında, lâiklik ilkesine ister istemez yer verdiler. Örneğin, Türkiye'de de saltanatın ve halifeliğin kaldırılması eğitimin birleştirilmesi yasası, "Şer'iye ve Evkaf" Bakanlığının sona erdirilmesi, tekke ve zaviyelerin kapatılmaları, birtakım sanıların (zehapların) yasaklanması ve lâikliğin T.C. Anayasasında yer alması, yalnız devlet ve din işlerinin ayrılmasını değil, inanç özgürlüğüyle birlikte akılcılığı bir temel ilke olarak

yerleştiren önemli adımlardır. Ceza konuları da ona göre düzenlenmiştir.

Kısaca, lâiklik tüm toplumları içine alan bir dünya olayıdır. Bir mücadele sonucu ortaya çıkmış ve kendini kabul ettirmiştir. Dinin etkisini sınırlayan bir gelişme olarak konumuz yönünden de önemlidir.

Sermayeci düzenin ortaya çıkışı ve yayılması da dinin bir anlama önünü kesti. Ticaretin ve endüstrinin modern çağın başında gelişmesi sermaye düzeninin kurallarına bağlı kaldı. Kapitalizm birikmiş zenginliğin özel kişilerce onların kazancı için yatırıldığı ve üretim, dağıtım ve değişimin bu çerçevede yapıldığı bir düzendir. Belirgin özellikleri özel girişim, pazarlar için rekabet ve kazanç amaçlı ticarettir. Parasal genişlemeyi yerel düzeyin dışına taşıyacak ulusal, giderek uluslararası sonuçlar peşindedir. Böyle bir düzende dinsel inançlar değil, pazarın karar-vericiliği ağır basan öğedir.

Nitekim, Katolikliğin Hıristiyanlığı simgeleyen tek inanç dünyası olduğu yıllarda, ona karşı çıkan (yerinde bir deyişle, onu "protesto" eden) Protestanlığın ilk hazırlık aşamalarında, özel sermaye biriktirme çabası içinde olan kentliler bağlı oldukları kiliseyle Vatikan'daki Papa'ya bir tür ödentilerini vermekten kaçınırken, gerçekte o parayı yatırıma ayırmak ve pazar yarışında öne geçmek istiyorlardı. Katolik kilise ağına daha bu ilk aşamada karşı çıkmalarının önemli nedeni yeni ekonomik düzende yerlerini istedikleri gibi almalarıydı. Bu türlü gelişmede bankalar da yeni birtakım işler üstlendi. Üremle (faizle) para vermeğe karşı dinin koymuş olduğu engeller sermayeci düzenin bu gereksinimini önleyemedi. İşi kitabına uydurmak için önce Floransa'da Medici ve Augsburg'da Fuggers sermaye sahipleri bir tür "aile bankaları" oluşturmuşlarsa da, çok geçmeden (1657'de İsveç'te ve 1694'te İngiltere'de) devlet bankaları kuruldu. Bundan sonra çıkan yasalar da dinsel öğretileri değil, yükselen orta sınıfın çıkarlarını ka-

yırdı. O denli ki, Alman toplumbilimcisi Max Weber (1864-1920) ekonomik yönden gelişmiş olan Britanya, Hollanda ve Kuzey Amerika'nın Protestan olduğunu vurgulayarak kazanca dayalı ticarette ürem koşullu borç para vermenin, dinsel öğretiler bir yana, iş becermenin yeni törelerini oluşturduğunu yazıyordu. Kısaca, sermayeci düzen de kişinin dikkatini dinin dışında yeni yönlere çekti, özel girişimcilik yararına yeni ilkeler getirdi, bunları sömürgecilik çağıyla onu izleyen emperyalist dönemde tüm küreye olabildiğince yaymağa çalıştı ve dinin etkisini en azından geçici olarak azalttı.

Karl Marx (1818-1881) ve onu izleyenler de toplumda belirleyici neden olarak dinin değil, ekonominin altını çizdiler. Marx, birlikte çalıştığı Friedrich Engels'le (1820-1895) bir devrim kuramı ileriye sürdü. Alman metafizikçisi Georg Wilhelm Hegel (1770-1831) tarihin itici gücü olarak gördüğü "düşünceler" kavramlarının birbiriyle sürekli olarak çatışma içinde olduğu ve bu çatışmadan er ya da geç bir bireşim (sentez) çıkacağı düşüncesindeydi. Marx tarihin bu yeni yorumundan kendi araştırmasında yararlandı. Ancak, "düşünceler"in yerine "ekonomik güç" kavramını koydu. Ona göre, toplum ekonomik sınıflar aşamalı düzeninin yansımasından başka bir şey değildi. Tarih ileriye doğru geliştikçe düzen de değişiyor, örneğin derebeyliğin yerini sermaye egemenliği alıyordu. **Komünist Bildirisi**'nde (**Manifestosu**'nda, (1848)) sözünü ettiği bu yorumlarını **Sermaye (Das Kapital)** adlı kitabında geliştirdi. Marx ve Engels bu tarihsel süreç içinde emeğiyle geçinmeğe çalışan işçileri çok önemli bir yere oturttular. Sermayeyi ele alan uzun çalışmasının birinci cildinde (1867) kapitalist düzen içinde üretim, değişim ve dağıtımın gerçekte nasıl işlediğini anlattı. Ona göre, üstünde işlenen ürünün değerini onu ortaya çıkaran işçi emeği belirliyordu. Ama işçinin ücreti o ürünün değerinin çok altındaydı. Üretim araçlarının sahibi olan sermayeci işçinin hakkını vermek yerine kendini var olan sömürü düzenini korumağa adıyor ve bu

amaç için de siyasal, toplumsal, dinsel ve hukuksal kurumlardan yararlanıyordu. Sermaye güçlenip tekelleştikçe, küçük özel girişimci tabakalar da daha büyük olanın rekabetine dayanamayıp aşağıya doğru sınıf değiştiriyor ve böylece ortaya tabanı çok geniş, ama doruğunu pek az kişinin ele geçirdiği kocaman bir piramit çıkıyordu.

Marx'ı eleştirenler oldukça sık onun ekonomik belirlenimciliği üstünde duruyorlar. Bu yoğunlaşmada bir abartma söz konusudur. Hâtta, denebilir ki, Marx çalışmalarını gerçekte insan yaşantısının ekonomik gerekirciliğin acımasız gücünden kurtulmasına adamıştır. Onun yaptığı başkalarının sorumluluğunda olan bir saptamaydı. Gösterdiği yol da bundan kurtuluştu. Bu nokta başka bir yazının konusu olabilir. Ancak, Marx ekonominin altını çizmiş olmakla bilinir. Bu kitabın kapsamında önemli olan da budur.

Bolşevizm'in ve ondan doğan yönetim birimlerinin inanç düzeni de önemli ölçüde bu görüşlere dayanıyordu. Temelde Marksçı, ama bir ölçüde farklı yorumlar da yapıldı. Örneğin, Sovyetler Birliği, Çin Halk Cumhuriyeti ve Yugoslavya birbirine her yönden benzemiyorlardı. Kendine "sosyalist" diyen devletlerin dışında yaşayan Batılı aydınların önemli bölümü Marksçı düşünceden etkilendi. Örneğin, İtalyan Antonio Gramsci (1891-1937) ve Macar Georg Lukacs (1885-1971). Amerikalı Herbert Marcuse (1898-1979) buyurganlığın kapitalist düzende de olduğu inancındaydı. Fransız kadın yazar Simone de Beauvoir (1908-86) **İkinci Cins** adlı çalışmasında işçi sınıfının sömürüsünün yanına kadınların özel sömürüsünü de kattı. Daha çok Fransızca yazan İzlandalı Samuel Beckett (1906-86) aynı yaklaşımı tiyatroya taşıdı. Honoré Daumier'den (1808-79) Pablo Picasso'ya (1881-1973) değin birçok sanatçı benzer yorumları resme aktardılar. Marksçı dünya görüşünden yararlanan bu insanların ortak yanı ekonomik gerekirciliği temel olarak almaları ve dinsel inançları tarih içinde bir yere oturtup onları gerçek belirleyici olan ekonominin üst-yapının parçası

saymak oldu.

Aydınlanma çağında günümüz Marksçı düşünürlere değin yayılan türlü yorumlar dinin etkisini olduğundan daha az göstermeğe yaradı.

*

Dinin tarihsel gelişimini küçümseyen bu akımların ölçülü ve kabul edilebilir nedenleri kuşkusuz var. Ancak, benimsemek gerekir ki, din kimi koşullarda, örneğin İngiltere'deki 1640'lar devriminde, 1776'daki Amerikan bağımsızlık girişiminde ve 1861-65 yıllarını kapsayan Amerikan İç Savaşı'nda, sanılandan daha fazla etkili olmuştur.[2] Konuyu Amerika'ya odakladığımızda görüyoruz ki, bu ülke toplumu "Hıristiyan bir ulus" niteliğiyle kurulmuş, güçlenmiş ve zenginleşmiştir. İlk başlarda bir tanımlama, ama evrensel bir doğruluk ve üstünlük savında bir tanımlama, olan Hıristiyanlık zamanla, hele İç Savaş'ın bitiminden sonra, daha belirgin ve yayılmacı oldu.

Konuyu günümüze getirince görüyoruz ki, Hıristiyan dini, hattâ onun içinde belirli mezheplerin kendilerine özgü yorumları günlük yaşamda ve Amerika'nın dünyaya yayılmasında gitgide daha ağır basmaktadır. Örneğin, din öğesi Afganistan'a ve Irak'a Amerikan saldırısında kamuoyunun desteğini kazanmada etkili oldu. Hemen anımsatmalı ki, ABD'de köşebaşlarını tuttuğu anlaşılan Hıristiyan Sağ (Türkiye'nin de içinde yadsınamaz bir yeri olan) Orta Doğu'ya "İncil kökenli bir çatışma yeri" olarak görmektedir. Amerika'da yerleşik dinci

[2]Anglo-Sakson kökenlilerin kendi arasındaki "kuzen" savaşlarında dinin etkisi üstüne: Kevin Phillips, **The Cousin's Wars: Religion, Politics, and the Triumph of Anglo-America**, New York, Basic Books, 1999. Prof. Chandra Muzaffar çağımızda (Asya kapsamındaki) dini şu beş boyuta indirgemektedir: kimlik, aktöre kaynağı, Kutsal Varlığa İnanç ve (Müslümanlar için) yasaların ve kamu siyasetinin temeli, törenler. (**Religion in Our Time**, Penang, Malaysia, Centre for Policy Research and International Studies [CenPRIS], Universiti Sains Malaysia, 2007.

sağcılar yalnız Hıristiyanlar için değil, Yahudiler ve Müslümanlar için de "kutsal" sayılan birtakım yöreleri de kapsayan Orta Doğu'ya kendi inançları açısından, ama onların dışarıda kalanların varlıklarını küçümseyerek ya da yok sayarak eğilmeyi yeğliyorlar.[3]

ABD'deki Hıristiyan mezheplerinden kimi vuruşkan olanları, kendilerini gün geçtikçe küresel ekonomik yayılmanın, stratejik dünya kaynaklarına Amerikan askerinin saldırısıyla el konulmasının, yabancı topraklarda Vaşington'un siyasal üstünlüğünün sağlanmasının, yeryüzünün uzak köşelerindeki halkların boyunduruk altına alınmasının ve tüm anakaralarda ABD askerî üslerinin kurulup genişletilmesinin desteğine dönüştürdüler.[4]

Bu Hıristiyan kümelerinin bağnaz sözcüleri Vaşington'daki en üst düzey karar-vericilerinin düşüncelerine ve eylemlerine esin kaynağı oluyor ve yön veriyorlar. Ama bunu yaparken, onların hepimiz için tasarladıkları ve uygulamaya konmasına yardımcı oldukları tasarılar 21'inci yüzyılın en büyük tehlikelerinden biridir. Amerika'nın Orta Doğu'da ve benzeri yerlerde "teröre karşı koyma" maskesi altındaki savaş girişimleri yalnız "dünya petrol kaynaklarına el koyma" siyaseti değildir, onun ardında Hıristiyan köktendinciliğin de desteği vardır.

Benzer biçimde, köktendinciliğin aşırılığı yalnız Hıristiyanlıkta değil, öteki dinlerde de görülebilir. Kimi Müslüman ve Yahudi örgütleri benzer hoşgörüsüzlüğün baskısı altındadır. Bunun izleri tüm Müslüman toplumlarda görülebilir. Suûdî Arabistan'ın başını çektiği Sünnî toplumlar Basra Körfezi'nde ve Mısır'dan Fas'a değin Kuzey Afri-

---

[3] Amerikan İç Savaşı'ndan önce ve savaş sırasında dinin yeri üstüne: Randall Miller, Harry Stout ve Charles Wilson, **Religion and the American Civil War**. New York, Oxford University Press, 1998.

[4] Eski "yumuşak" tutuculuğun "hırçın" bir akıma dönüşmesi: Kevin Phillips, **Post-Conservative America**, New York, Random House, 1982.

ka'da aynı hoşgörüsüzlüğü sergiliyorlar. İsrail'de üslenen kimi Yahudi kuruluşlar da kendini doğrunun ve gerçeğin tek özeki (merkezi) gören ölçüsüz bir yaklaşım içindedir.

Ama bizi bu araştırmada ilgilendiren konu, ardına Beyaz Saray'ın siyasal ve Pentagon'un askerî desteğini almış olan Amerikan köktendinciliği ve onun "Kıyamet Günü" şahinliğini yapan güçlü çevrelerdir. Hıristiyanlığı köktendinciliği ve vuruşkan nitelikleriyle benimseyen güçlü destekçileri, ABD tarihinde ilk kez olarak, iktidarı nöbetleşerek alan iki partiden biri olan Cumhuriyetçi Parti'yi sarıp sarmalamış ve Demokrat Parti'yi de bu oluşum karşısında ses çıkaramaz duruma sokmuştur. Bu ikincisi bir muhalefet partisi olduğu zaman bile, olanlara seyirci kalmaktadır.

Bu kitapta Amerikan dinerkinin siyasal güç yelpazesi içindeki yerinin, terörle savaşını ya da herhangi bir sözde nedenle yayılma stratejisinin desteğinin ve İncil'in sahnesi olan Orta Doğu'da egemenlik siyasetinin vurucu gücü ABD silâhlı kuvvetleriyle işbirliğinin ana öğelerini örnekler ve kanıtlarla sunmak istiyorum. Bilinmesi gereken bir gerçek şu ki, Hıristiyan dini, giderek onun belirli biçimde yorumu ve uygulanması, Amerikan ruhunda ta başından bu yana ağır basmıştır. Amerikalı bir yazar bu ulusun "soy ağacında Hıristiyan Tanrısı"nın olduğunu yazıyor. O denli ki, Amerikalıların yorum süzgecinden geçen Hıristiyanlık anlayışının soyağacına kazındığı gerçeğini kitabının başlığı yapmaktan geri kalmadı.[5] Önümüzdeki kanıtlar Hıristiyan köktendinciliğinin ve onunla bağlantılı kiliseler ağının, mezhepler ve ortak yarara hizmet veren tanıtım ve yaymaca kuruluşlarının farklı dinler arasındaki gerçek bir karşılıklı anlayışı engelledikten başka, insanlığa ve barışa yaşamsal bir tehlike oluşturduğunu da gösteriyor. Kuş-

[5] Dean Hamer, **The God Gene: How Faith is Handwired into Our Genes**, New York, Doubleday, 2004.

kusuz, benim burada sözünü ettiğim "karşılıklı anlayış" dinlerden birinin ötekilerin önüne geçip lâikliğe karşı ortak tepkide birleşme oyunu değil, iyi niyetle desteklenen açık düşüncelilik ve saygıya dayalı bir alış-veriştir.

2. "Koloni" Dönemindeki Kökler

Hıristiyanlık, Britanya Yeni Dünya'nın kuzey-doğu köşesinde 17'nci yüzyılın başında genelde "koloni" adıyla bilinen on-üç sömürgesini kurduğunda, oradaki toplulukların işgücü kaynağını oluşturuyordu.[6] "Yeni İngiltere" *(New England)* denen bu yörede *"Puritan"* (Püriten), yani "saf" Hıristiyanlığın dayandığı inançlar ve kurumlar "Amerikan geleneği"nin ayrılmaz parçaları sayılıyorlardı. Bu nedenle, Amerikan düşüncesini inceleyecek bir araştırma onun başlangıçlarını *"Puritan"* damgalı Massachusetts Körfezi'nde ve onun hemen çevresinde aramak zorundadır. Başlangıçta görülen bu özellik artık bugün ülkenin tümüne yayılmış ve kimi yerlerde sarsılması zor kaleler kurmuş durumdadır. İlk kuruluş yıllarındaki düşünceler ve eylemlerin benzerleri bugün de, ama daha iyi örgütlü ve çok daha etkin biçimlerde göze çarpar.

---

[6] Vernon Louis Parrington, **Main Currents in American Thought: An Interpretation of American Literature from the Very Beginnings to 1920**, Vol. I, New York, Harcourt, Brace and Co. 1930, s. 3 vd.

O yılların bir Amerikalı tanımı da *"Yankee"* idi. Yani, Yeni Dünya'nın yarattığı becerikli işadamı. Çevresindeki doğal zenginliğe el koyup ürünü kendi kazancı için ortaya çıkarıp onu satarak varlığa kavuşan biri. *"Puritan"* ve *"Yankee"* (Yeni İngiltere adını verdikleri) bu topraklarda yaşayan iki tür insan ya da tek türün iki yanıydı. Biri dinsel ve siyasal ülküyü, öbürü de iş adamının çıkarlarını simgeliyordu. İlki "Eski Dünya"nın kalıtı, ikincisi de "Yeni Dünya"nın yaratığıydı.

Başlangıçta yalnız dinerkil olan İngiliz *Puritan* inancı ekonomi ile siyasetin dinde el ele tutuşmasını sağladı. "İnananların kilisesi"ne dayalı *Puritan* mezhebi kendi içinde neredeyse bir "devrim" geçirerek özel çıkarlar uğruna daha çok özgürlük isteyen yeni orta sınıfın başkaldırmasına dönüştü. Sermayeci düzen ve onunla el ele bir meclis kazanç peşinde yeni egemen sınıf yönetimde ve yasa kotarmada egemenliğe doğru gidiyordu. Öyle ki, ortaya yeni çıkmış olan "doğal haklar" *(natural rights)* kuramı zamanla "mülk hakkı"yla sınırlandı. Bu yeni yoruma tepki olarak birtakım alt-mezhepler genel *"Puritan"* akımından bile koptular. Örneğin, Anabaptistler, Diggerler, Kuveykır *(Quaker)* toplulukları. Bunlardan kimileri Hıristiyan dinindeki Düzeltimciliğin (Reformasyon'un) boşuna olmadığı görüşündeydiler.

İngiltere'den göçüp Yeni Dünya'ya gelenlerin Martin Luther (1483-1546)[7] yerine John Calvin'in (1509-1564)[8] öğretisini götürmüş olmaları Amerikalılar için herhalde bir şanssızlıktı. Tüm evrenin Yaratıcının istemine bağlı olduğunu ve yaratılmış her şeyin Tanrı'nın büyüklüğünü arttırdığına inanan Calvin'e (özellikle **Hıristiyan Dini'nin Kurumları** adlı kitabına) göre, kişinin yapacağı hiçbir şeyin onun geleceğini değiştiremeyeceğini ve herkesin ya Tanrı'nın kutsa-

[7] Martin Luther'in ödün-vermez bireyci olduğu söylenebilir.

[8] John Calvin Tanrı düşüncesini kendine özgü biçimde keyfî, koşulsuz ve evrensel olarak kabul etmiştir.

ması ya da ilenmesiyle (lânetiyle) doğduğunu, ama kişinin gene de yalnız yaratıcının ününe ün katmak için inançlı bir yaşam sürmesi gerektiğini öğretti. Kısaca, kul kendi ruhunu kurtarmak için değil, Tanrı'yı övmek için yaşamalıydı. Amerika'ya gelen göçmenler Calvin'in dinerkil belirleyiciliğiyle birlikte sınıfsal önyargı geleneklerini de getirdiler. İçlerinde en varlıklı olanlar "özgürlük" diye bilinen kavramların tümünden yararlanıyorlardı. Çağdaşları arasında yetenekli ve becerikli olanlar da ya ortakları ya da sahipleriydi. Erken tarihte (1631) geçirilen bir yasanın oy hakkını yalnız kilise üyelerine tanıdığını ve onu izleyen (1635) başka bir yasanın da kiliseye gitmeyi zorunlu duruma getirdiğini anımsatmalıyız. Dinerkil yaklaşımın ilk direklerinden papaz John Cotton bir "Azizler Ütopyası" düşünü görmüştü ve aynı yolun yolcusu John Winthrop da dinerkil yönetim ülküsünün başını çekiyordu. O günkü çevrenin anlayışına göre, "özgürlük" denen şey kilisenin sunduğu biçimde Tanrı buyruğundan ayrılmamaktı. Neyin nasıl olacağına yönetici karar verirken, halka da söylenenlere boyun eğip gereğini yapmak düşüyordu.

Dindar Britanya kolonilerinde esen bu şiddetli kilise rüzgârları İspanyol Engizisyonundaki dehşet kasırgaları gibi değildi, ama ilk *Puritan* göçmenlerle sonra Utah'a yerleşen Mormonlar arasında din kitaplarına demir atmış beyinler gerçeği ağır basıyordu. Amerikan yazınının büyüklerinden Nathaniel Hawthorne'un ünlü romanı **Kızıl Harf** (1850) 1650'lerdeki Boston'u anlatan bir başyapıttı. Calvin damgalı bir aktöre anlayışının cinsel baskı, günah, kiliselerde papaza itiraf ve ruhsal kurtuluş görünümleri altında nasıl bir toplum yarattığını gözler önüne serdi.[9] Bu yürekli, hele zamanına göre çok atak kitap Hawthorne'un yaşadığı 19'uncu yüzyılda da sıradan Amerikalının onaylamakta zorluk çekeceği türden bir yazı sanatı ürünüydü. Kuşku

[9] Hawthorne'un en büyük romanı: **The Scarlet Letter.**

yok ki, her halk ve her dindar küme kendi Tanrısını kendine uyar biçimde düşünür, yaratır ve biçimlendirir. *Puritan* Tanrısı kızgın bir Tanrıydı. Böyle bir Tanrı anlayışını benimsemiş olan Kuzey Amerikalıların tümü o tarihte beyaz olduğu gibi, katıksız Hıristiyan'dı da. İlk günlerden başlayarak şu ya da bu kiliseye gidiyorlardı. Kilise üyeliğinde artış nüfus artışından daha fazlaydı. *Puritan* dünya görüşünün birtakım yan etkileri zamanla zayıfladı, ama onun hem aktöresel, hem siyasal sonuçları sürdü ve bugünlere ulaştı.

Amerika'ya yeni göçler oldukça, Katolikler de geldi ve onlarla birlikte Katolik Kilisesinin dünya görüşü de.[10] Yeni göçmen dalgaları içinde İrlandalılar, Polonyalılar, İtalyanlar ve Meksikalılar Katolik Kilisesinin buyurganlığını çok ciddiye alıyorlardı. Yeni göç dalgaları bu kez Katolikliği vurguladılar.[11] Katolik Kilisesinin kimi eylemleri Amerikan toplumunun ağır basan değerlerini yana itti. Örneğin, Papa On-birinci Pius'un "Gençliğin Hıristiyan Eğitimi" başlıklı ve dindarlarca uyulması gereken açıklaması tüm eğitimin kilisenin denetiminde olmasını öngörüyordu. Katolik kilisesinin bu buyrukçu yaklaşımı Protestan Amerika'da tepkiler de doğurdu. Katolik adayları uzun süre sorumlu mevkilere seçmediler. Onların, her şeyden önce, Vatikan'da Papa'ya bağlı olacaklarına inanıyorlardı. Böyle bir ortamda, Fiorello H. La Guardia New York Belediye Başkanlığına seçilen ilk Katolik Amerikalı olmuştu.[12] Oysa ataları İtalya'dan gelmiş olsa bile Amerika'da doğmuştu ve o ülkenin yurttaşıydı. Ayrıca, başarılı bir bele-

---

[10] Amerikan Katolikliğinin tarihi için: Theodore Maynard, **The Story of American Catholicism**, New York, Macmillan, 1941.

[11] Katolik Kilisesinin kimi eylemleri Amerikan toplumunun kimi değerlerini küçümsüyor ve onlara öncelik vermiyordu. (Paul Blanchard, **American Freedom and Catholic Power**, 2nd rev. ed., Boston, Beacon Press, 1958.)

[12] Thomas Kessner, **Fiorello H. La Gardia and the Making of Modern New York,** New York, Penguin Books, 1989, s. 155, 159-164.

diye başkanı olduğundan, New York'taki iki uçak alanından biri onun adınadır. Dallas'ta (Teksas) öldürülen John F. Kennedy'ye (1917-63) değin, hiçbir Katolik Beyaz Saray'a giren bir başkan (1961-63) olmamıştı. Kennedy İrlanda kökenli bir aileden geldiği için Katolikti. Baş yargı kurumu olan Yüce Mahkeme'de de ancak birkaç Katolik başkanlık edebilmişti. Fakat Amerika ve Katoliklik birbirlerini daha sonraki yıllarda daha fazla kabul ettiler. Bu arada, Amerika daha çok köktendinci oldu ve Katoliklik de kurumsal yönden değişmedi.

3. Amerikan Genişlemesi ve Din

1776'da Bağımsızlık Açıklaması'yla *(The Declaration of Independence)* başlayan Amerikan Devrimi sona erince, yeni kurulan Amerika Birleşik Devletleri'nin aşama aşama batıya ve güneye doğru genişleyip büyüdüğü bilinen bir gerçektir. Yeni toprakları içine alan bu yayılmada din de dallanıp budaklanmayı sürdürdü. Yabancı ve Amerikalı gözlemciler bu gerçeği açıkça, eksiksiz biçimde ve kamuyla paylaşarak saptadılar. Yeni devlet saldırı, savaş, işgâl, toplu kıyım ve satın almalarla batıda Büyük Okyanus kıyalarına ve güneyde Karayip Denizi'ne ulaştı. Sınırları dışa doğru yaymanın "özgür dünyayı genişletmek" olduğu yorumunu yapan Frederick Jackson Turner (1861-1932) bu yolu becerikli bir ulusun çevreyi en kısa sürede Amerikanlaştırması olarak kabul ediyordu.[13] Turner'in bu yorumunu eleş-

[13] Bu konuda temel kaynak: Frederick Jackson Turner, **The Frontier in American History**, New York. Holt, 1947.

tirenlerse, bu "sınır tezi" yaklaşımının yerli Amerikalı kabilelerin soykırıma yakın bir kanlı sürecin, güney komşusu Meksika'ya karşı acımasız bir savaş sonucu onun topraklarının üçte-birine zorla el koymanın ve çevreyi adam akıllı horlayıp bozmanın duygusal biçimde kutsallaştırmaktan öteye gitmediğini savundular.[14]

Yabancı yazarlar da Birleşik Devletler'de dinin durmadan gelişip serpilmekte olduğu görüşüne katıldılar. Örneğin, Amerika'yı incelemek için bu ülkeye gelen ve en çok bilinen yapıtı kendi ana dilinde kaleme aldığı dört ciltlik **Démocratie en Amérique**[15] (1835-40) olan Fransız siyaset bilimcisi Alexis de Tocqueville (1805-59) "kişinin dogmatik inançlar olmadan yaşayamayacağına" inanıyordu.[16] Ona kalırsa, Britanya kökenli Amerika'nın büyük bölümünde yaşayanların Eski Dünya'dan getirdikleri bir tür Hıristiyanlığın bu yeni topraklarda cumhuriyet kurulmasına güçlü bir katkı yapmıştı. Şu kesin yargı onundu: "Tüm dünyada Hıristiyan dininin Amerika'dakilerin ruhundan daha geniş çapta etkilediği bir yer yoktur." Bu sözler bugün de doğrudur; hattâ, Amerika'nın kimi bölgelerinde daha bile fazla. De Tocqueville'in kanısına göre, Amerika din "toplumun tavırlarına yön veriyor ve içteki yaşamı kendi yörüngesine uydurarak devleti de biçimlendiriyordu." Sonra da şunu ekledi: "Siyaset ve din hiç ortadan kalkmayan bir bağlaşım yapmışlardır."[17]

Başkent Vaşington'da 1907-13 yıllarında Britanya büyükelçisi ola-

---

[14] ABD Tarım Bakanlığının bastırdığı ve sınır genişlemesinin Amerikan tarihindeki önemine vurgu yapan başkalarına ilişkin olarak E. K. Edwards'ın **References on the Significance of the Frontier in American History** başlıklı kitabı Turner'in etkisinin ne denli geniş olduğunu gösteriyor.

[15] İngilizcesi: Alexis de Tocqueville, **Democracy in America**, 2 vols., New York, Vintage Books, 1957.

[16] **Ibid.**, Vol. II, s. 21.

[17] **Ibid.**, Vol. I, s. 311-326, 436; Vol. III, s. 6, 10, 21-33, 133-135, 152, 154, 323.

rak görev yapmış diplomat ve Amerikan toplumuna ilişkin bir başyapıt[18] bırakmış olan ünlü yazar Lord Byrce'e (1838-1922) göre, "Amerika'da her yerde, kentlerde ve kırlık bölgelerde, Kuzey'de ve Güney'de, Yeni İngiltere denen durgun kuytuluklarda, Batı'daki demiryollarının kıyılarına serpiştirilmiş yeni yerleşim çevrelerinde", ayrıca her küçük ilçede ve açıkta tarlalar yakınlarında, insanlar öbek öbek kiliselere taşınıyorlardı. Bryce Hıristiyanlığın, onun Amerika'da bulunduğu yıllarda, "ulusal din" olduğunu söylüyor. Amerikalıların "kendi uluslarını Tanrının özel bir lütfu"[19] olarak değerlendirdiklerinin de altını çiziyor.

Ülkesinin insanlarının düşünceleriyle nitelikleri üstüne yaptığı **Amerikan Kafası**[20] adlı çalışması bir başyapıt olan Henry Steele Commager kendi ülkesi yurttaşlarının evrenin değişmez ve karşı konmaz yasalarla yönetildiğine inandıklarını ve kulların oluşturdukları kurumların da ancak "Daha Yüksek Yasa"ya uyacak olurlarsa geçerlilik kazanacaklarına inandıklarını ileri sürdü.[21]

Bryce'ın Amerika'da görevde kaldığı yıllarda, Amerikalılar daha çok Calvin'in dinsel öğretilerini öne çıkarıyor ve onu yayıyorlardı. Ta başından beri, siyah derili köleler bir yana, Amerikalıların büyük çoğunluğu için dünya bir "cennet"ti. Kiliseler hem sayıca artıyor, hem de yetkileri büyüyordu. O yıllarda, birlikteş devletlerden kimileri Hıristiyanlığı resmî din olarak kütüklere geçirmişlerdi.

---

[18] James Bryce, **The American Commonwealth**, 2 vols., Chicago, Charles H. Sergel and Co., 1891.

[19] **Ibid.**, Vol. I, s. 423, 563, 574, 576, 577, 579, 680; Vol. II, s. 278, 563, 570, 576, 578, 583, 585, 587, 595, 597.

[20] Henry Steele Commager. **The American Mind: An Interpretation of American Thought and Character Since the 1880s**, New Haven, Yale University Press, 1950.

[21] **Ibid.**, s. 28-29, 162-195.

On-dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında, yeryüzünde hiçbir ulus, halkının yılmazlığı, dev boyutta toprakların uçsuz bucaksız kaynaklar ve ülkeyi biçimlendirenlerin yaratıcılıkları sayesinde, Amerika gibi nüfus, zenginlik ve güç yönlerinden büyümemişti. Bu yüzyılın sonlarına doğru, ABD Temsilciler Meclisi'nin eski üyelerinden biri olan Edward Everett'in dediği gibi, genişleme Amerikan kurumlarının bir "ilkesi"ydi.[22] Öyle ki, 1890'larda, genişlemeyi desteklemek için ortaya daha da yayılmaya yarayacak stratejik, sözde "filozofça" görünümlü düşünsel ve işin içine Tanrı'nın da varsaydıkları desteğini katmak amacıyla dinsel nedenler sürdüler.[23] Dünya egemenliğini denizlerin denetlenmesi üstüne kuran Kaptan Alfred Thayer Mahan (1840-1914) neredeyse tüm yaşamını bu konuya özgüleyerek Amerikan halkını ve onun etkili önderlerini de büyüklük ve genişleme konusunda eğitti.[24] O dönemin denizlerle ilgili bir sürü kuramı içinde "en etkilisi Mahan'ınkilerdi."[25]

Eskilerde diplomatlık ve yazarlık yapmış olan John Louis O'Sullivan, daha 1845'lerde, "Açık Yazgı" *(Manifest Destiny)* deyimini yerleştirerek bu kavrama katılan yandaşlarının bir büyüme siyasetini uygulamalarına yol açmıştı. 1840'ların yalnız duygusal olan

---

[22] William Appleman Williams, **The Tragedy of American Diplomacy**, New York, Delta Books, 1962, s. 20.

[23] Türkkaya Ataöv, "The Origins of U.S. Expansion," **The Turkish Yearbook of International Relations: 1965**, Ankara, University of Ankara, 1968, s. 16-67.

[24] Mahan, **The Influence of the Sea Power upon History: 1660-1783**, **The Influence of Sea Power upon the French Revoulution and Empire** ve benzeri kitaplarında deniz gücüyle daha çok ticaret emperyalizmi yoluyla ulusal büyüklüğe ulaşmak için bir yol olarak ilgiliydi. Artan sanayi üretiminin içte ekonomik gönenci sürdürmek ve siyasal kurumları korumak için yeni yabancı pazarlar edinmesinin "olmazsa olmaz" koşulu olduğunu yazan Mahan, ABD'nin ticaret filosunu savunmak ve ticaret yollarını kendine açık tutmak için güçlü bir donanma yapımında durmadan, dinlenmeden direnmiştir.

[25] Carlton J. H. Hayes, **A Generation of Materialism: 1871-1900**, New York, Harper, 1941, s. 240.

kavramına yarım yüzyıl sonra düşünsel ve dinsel içerikler eklendi. Bu bağlamda öne çıkan kavramlar "Toplumsal Darwincilik" *(Social Darwinism)* adı altında ileri sürülenlerdi. Buna göre, eşitsizlik evren düzeyinin ta kendisiydi. Eşitsizliği ortadan kaldırmak, hattâ azaltmak daha yetenekli ve canlı olanları cezalandırmak, öte yandan zayıf ve tembel olanları ödüllendirmekti. Kendilerine "Toplumsal Darwinci" tanımını yakıştıranlara göre, gerekli yüce nitelikleri toplamış olan ırk Anglo-Saksonlar, özellikle onların Kuzey Amerika'da yaşayan yakınlarıydı.

Bu yaklaşımı Amerika'da geliştirenlerin başında tarihçi John Fiske geliyordu. **Harper's** süreli yayınında 1885'de basılan "Açık Alın Yazısı" başlıklı yazısında Anglo-Saksonların üstünlüğünü şöyle haykırıyordu: "İngiliz ırkı Kuzey Amerika'yı sömürgeleştirdiğinde başlayan iş, dünya yüzeyinde eski uygarlığın merkezi henüz olmamış ne kadar yer varsa tümü dili, dini, siyasal alışkanlıkları ve gelenekleri ve halkının kanı da önemli ölçüde İngiliz oluncaya değin, sürüp gidecektir."[26]

Çağdaşlarını etkileyen başka bir yazar ("Cemaat" anlamında) *"Congregation"* mezhebi papazlarından Josiah Strong'dur. **Ülkemiz** başlıklı kitabında Tanrının Anglo-Sakson ırkını tüm ırklar arasında son yarışma için eğitmekte olduğunu varsayıyordu. Şöyle bir önbilide bulunmuştu: "Kendi kurumlarını insanlığa kabul ettirmeğe yönelik olarak özellikle saldırgan nitelikler geliştirmiş olan ve eşi görülmemiş

[26] Julius W. Pratt, **The Expansionists of 1898**, Gloucester, Mass., Peter Smith, 1959, s. 6. John Fiske'nin (1842-1901) adının yurttaşları arasında oldukça sık duyulmasının nedeni ortaya yeni çıkan bilimsel kuramları hâlâ inandığı yerleşik din inançlarıyla birleştirmesi ve bağdaştırmasıydı. Fiske'nin düşüncesinin yorumunu yapan H. Burnell Pannill (**The Religious Faith of John Fiske**, Durham, N. C., Duke University Press, 1957) yazdıklarının "temelde Hıristiyan dünya görüşünün iletisi" olduğunu ileri sürüyor.

bir güce sahip bulunan bu ulus tüm yeryüzüne yayılacaktır."[27] Bu güçlü ırk güneyde Meksika'nın, Orta ve Güney Amerika'nın, denizlerdeki adaların ve Afrika ile ötesinin üstüne çökecekti. Strong'un **Ülkemiz** adlı kitabının İngilizcesi 170.000 okura satıldı. Aynı yazar **Yeni Dönem ya da Geleceğin Krallığı** adlı kitabında Anglo-Saksonlar'ın "ruhsal Hıristiyanlığı tüm dünyaya taşımakta oldukları" inancındaydı. Şu sonuca da vardı: "Artık, dünya tarihinde ilk kez, en büyük aşk en büyük topraklar üstünde egemen oluyor. Evrensel kutsamalarla büyümüş ne denli bir birleşme: en büyük sayılar, en büyük zenginlik, imparatorluk için en büyük nesnel temel."[28] Geri kalanlar Anglo-Sakson oluncaya değin, ötekileri kendi içinde eritecek ve geri kalanı yoğurup değiştirecektir. Josiah Strong Amerika'ya dışarıdan gelen göçmenlerin Anglo-Sakson soyunu bozmalarına karşı tetikte olmanın önemini de vurguladı.

Genişleme siyasetinin sözde düşünsel içeriğini kilise de destekledi. Dinyayıcıların eylemleri (Pasifik adalarında başlamış, ilk öncüler 1852'de Karolinler'de Ponafe ve Kusoi'ye varmışlardı. Yalnız savaşa ve genelde zora başvurmaya karşı çıkan Kuveykır *(Quaker)* ve üçlemeye (Tanrı, Oğul İsa ve Ruh ul-Küds'ten oluşan "Teslis"e) inanmayan Üniteryenler *(Unitarians)* yayılmayı onaylamıyorlardı. Hıristiyanlığı temsil edenlerin yaptıklarına başkalarının erişemeyeceklerini söyleyen John R. Mott[29] Hıristiyan Amerika'nın iki okyanusun arasına yerleşmesinin Tanrı'nın bilerek ve isteyerek yaptığı bir kayırma,

---

[27] Pratt, **op, cit.**, s. 6'dan Josiah Strong, **Our Country**.

[28] Josiah Strong, **The New Era or the Coming Kingdom**, New York, Baken and Taylor, 1893, s. 54-80, 74. Josiah Strong (1847-1916) Kiliseler Federal Kurulunun da önde gelen örgütleyicilerindendi.

[29] John R. Mott, **The Future Leadership of the Church**, New York, Young Man's Christian Association, 1908, s. 17.

ödüllendirme ve beklenti olduğunu düşünüyordu.[30] J. H. Borrows **Asya'nın Hıristiyanlarca İşgâli** adlı kitabında Amerika'nın dünyanın Hıristiyanlaştırılmasında bir yeri olduğu ve Pasifik'te ticaretin Amerikan damgalı Hıristiyanlıkla el ele gelişeceği kanısındaydı.[31]

Kurumsal olarak da, uygulamada da örneklerini böylece bolca gördüğümüz genişleme oldukça sıkça ırkçılıkla sarmaş dolaş biçimde bağlantılıdır. Orta Doğu'da Osmanlı toplumunda yıllarını geçirmiş olan bir Amerikan Protestan dinyayıcısı ile New York'ta Ermeni Yurtsever Bağlaşımı Başkanı nitelikli Ermeni kökenli bir Amerikalı İslâm, Hıristiyanlık, Türkler ve inançlar arasında karşılaştırma üstüne şunları yazmışlardı:

> "...Hıristiyan bir ulus için Müslüman buyurganlığına bağlı kalmak gibi bir sövgü olamaz...Türk ilerlemeye neden bu denli karşıdır... çünkü önce Türktür ve çünkü, ikinci olarak Muhammedîdir. *Türk en iyi insan ırkının... bir üyesi değildir.* [İtalikler İngilizce özgün metinde vardır.] Türk ırklar arasında ikinci en iyiden... Semitik ırktan da değildir. Moğol ırkının bir kolundan gelir ki, bu yüzden karmaşık düşünceleri ve uygarlığın yüksek biçimlerini özümleme yeteneği yoktur. Türk'ün kavrayışta aşağılığının, ne yazık ki, son derece alçak bir dinle bütünleşmesi onu bugün neyse o yapmış, yani yabanıldan daha kötü duruma sokmuştur. İslâm'ın alçak konumuna ilişkin söylenecek çok şey var, ama yalnız *İslâm ahlâk yasasının temelde ahlâksızlık olduğunu* gös-

---

[30] John R. Mott, **Strategic Points in the World's Conquest**, New York, Fleming H. Rewell Co., 1897, s. 205-207.

[31] John Henry Barrows, **The Chistian Conquest of Asia**, New York, Scribner's, 1899, s. 237-239.

termekle yetinelim. [İtalikler İngilizce özgün metinde vardır.] Bir Müslüman ahlâksal bir yaratık olarak sürekli çocuk kalmağa yargılı kılınmıştır; kişiliği ve irade gücü gelişmeden kalır... Bunu Hıristiyanlığın ahlâk yasasıyla karşılaştırın... Bu sağlıklı uygulama yol göstericiliğiyle (bir Hıristiyanın) ruhu erdem ve güç içinde büyür, irade gücü İsa gibi bir özyapıya bürünür... Bir Müslüman'ın ruhsal çizgisi bunun tam karşıtıdır. O arılık ya da ruhsal özgürlük peşinde değildir... İslâm'ın (Hıristiyanlara) sövgüsü, onca (Müslümanı), sultandan dönen dervişlere değin, peygamberi (Muhammed'i) izleyen herkesin Hıristiyanlardan iğrenmeye, onların Muhammed'i kabul etmeyen her birini öldürüp, soyup, mallarını yağma etmeğe, onlara saldırıp işkence etmeyi dinsel bir görev bilmeğe iter... Hıristiyan ırklar Doğu Avrupa'nın görkemi Constantinople o uğursuz yıl olan 1453'de Osmanlı Türklerine bir av gibi düştükten bu yana acılar içindediler... Hıristiyanlık 'Krallığın Geliyor' diye evrensel duayı yinelerken, bunun anlamı İslâm'ın yıkılışıdır... İsa'nın krallığı doğruluk krallığıdır ve onunla İslâmcılığın acımasız, şehvet düşkünü yabanıllığı arasında barış olamaz...(Türk) kafese konulması gereken bir hayvandır... Bir Kürd'ün ya da bir Türk'ün... azgınlığını anlatmak için köpekler, çakallar... ve benzeri hayvanların adlarını, bir benzetme ya da yakıştırma amacıyla, kullanmak zorunda kalınıyorsa, bu hayvanlardan özür dilenmelidir. Yalnızca dilin fukaralığı bu kullanımı bağışlatabilir."[32]

---

[32] A. W. Williams ve M. S. Gabriel, **Bleeding Armenia: It's History and**

Yukarıdaki uzunca alıntı Amerika'nın önde gelen kentlerinden Şikago'da 1896'da, yani 20'nci yüzyıla dört yıl gibi çok kısa bir süre kala basılmış olan ve dış görünüşü etkileyici bir kitaptan alınmıştır. Böylesine umursamaz önyargı, bu ölçüde üstünlük sergilemesi ve bu denli küçümseme az bulunur. Kendilerini Hıristiyanlığın resmî sözcüleri gibi gören bu yazarlar hem simgeledikleri toplulukların aynaları, hem de çağdaşlarıyla genç kuşakların öğretmenleri oldular. Bu düşünceler günümüzde kuramsal olarak bağnazlık ve ırkçılık olarak yanlış görülse bile, onların bu tehlikeli öğretileri art arda gelen Hıristiyan kuşaklarına öncülük ettiler.

Söz konusu kitabın yayımlandığı yıllara dönersek, dinsel ve ırksal önyargıların Amerikan yayılmasına şöyle uyum sağladığına tanık oluyoruz: ABD 1898'de kısa süren bir savaşla yenilgiye uğrattığı çağdışı İspanyol İmparatorluğu'nun elinden, Karayip Denizi'nde Küba ve Puerto Rico ile Büyük Okyanus'ta 10.000'i aşan adalarıyla Filipinler'i kendine katarak Büyük Devlet konumuna ilk kez oturdu. ABD Pasifik'in tam ortasında eşi bulunmaz uğrak yeri, beş adalı Hawaii ile Guam ve Wake Adalarına da el koymuştu. Ardından, Orta Amerika'nın en ince yerinden iki okyanusu birbirine bağlayan ve böylece hem ticaret, hem savaş gemilerini kolayca geçirebileceği bir kanal açmış, bu amacı uğruna yerlilerin bir bölümünü Kolombiya devletinden ayırarak işbirlikçilerine "Panama" diye yapay bir suyolu devleti kurdurmuştu. Ayrıca, Çin'de bir "Açık Kapı Siyaseti" için baskılar yapmış, o uzak ülkedeki "Boxer" savaşında emperyalistler arasında yer almıştı.

Horrors under the Curse of Islam, Chicago, Publishers' Union, 1896, s. 423-430, 470-471, 490-491.

4. "Hıristiyan Sosyalizmi" ve Darwinci Kuramı

Kimi kilise adamları, yukarıda sözü edilen yıllarda, işçi sorunları, siyasal çürüme, sahiplerinin ekmedikleri topraklar ve doymak bilmez para hırsı gibi rahatsızlıklara eğilerek dine "toplumcu" bir içerik katmak istediler. Walter Rauschenbusch (1861-1918) "Hıristiyan sosyalizmi" diye bir şey önerenlerdendi. New York City gibi kalabalık kentte Alman Vaftiz Kilisesinin papazıydı. Ekonomik bunalım yıllarında kilisesine gelip gidenlerin acılarından ve Britanya'da "Fabian Sosyalistleri"nin düşüncelerinden etkilenmişti. "Toplumsal İncil" denilen kavramın Amerika'da gelişmesinin etkili öncülerindendi. Amerikan Demiryolu İşçileri Sendikasının başkanı (1893) ve beş başkanlık seçiminde (1900, 1904, 1908, 1912 ve 1920) "sosyalist aday" olan Eugene V. Debs'i (1855-1926) bile destekledi.[33] Birkaç kitap da ya-

[33] ABD tarihinin en çok anımsanan "aşırılarının" herhalde önde gelininin uzun tutuculuk yılları üstüne kapsamlı anı kitabı: Eugene V. Debs, **Walls and Bars: Prisons and Prison Life in the "Land of the Free"**, Chicago, Charles H. Kerr, 2000.

yımladı. Çalışmalarında ileri sürdüğü savlar içinde dine ilişkin görüşler ağır basıyordu.[34] Ancak, dünyanın kendini yeni baştan toparlayamamasının nedeninde sorumluluğu en başta özel sermayeci düzene bağlıyordu. Kapitalizmi eşitsizliğe, aç gözlülüğe, hoşgörüsüzlüğe, korkuya ve (onun deyimiyle) benzer "günahlara" yol açmakla suçluyor ve kınıyordu. Bir tür "komünizm" bile önerdi. Marksçı değil, ama ilk Hıristiyanlığı anımsatır bir anlamda.

Ama öte yandan, Hıristiyan dininin ileri gelenleri genelde lâik düşüncenin ileri attığı rekabetten korkuyorlardı. Kimi sözcüler kişisel kurtuluşun toplumun yeniden yapılanmasından ayrı tutulamayacağını ileri sürüyorlarsa da, Amerikalıların tutucu olanları, 1910'lu yılların başında, bu türlü yayınlara kitaplara günümüzde "köktendincilik" diye bir sözcüğü *(The Fundamentals)* genel başlık diye kullanarak bir dizi kitaplar ve kitapçıklar çıkarttılar. Bunların tümü İncil'in temel bir kaynak olduğunu ileri sürüyordu. Amerika'da bu kapsamda tutuculuk öylesine yaygın ve egemen olmuştu ki, aşağıdaki alıntıda görülecek olan ünlü "Scopes Yargılaması"nda savcı Darwinci evrim kuramını "yaşamın gerçek suçlusu" gibi ortaya atınca bu yargılama 1925 yılının son derece önemli bir tartışmasına dönüştü.

Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlı Tennessee Birlikteş Devleti'nin Dayton kentinde yer alan bu dava doğa bilimleri ve fen bilimleri gibi tutarlı bilgi ile söylence, öykü ve öznel öğeleri de içeren Tanrıbilim arasında kesin bir çatışmaydı. Bir ortaöğretim öğretmeni olan

---

[34] En iyi bilinen kitabı: **Christianity and the Social Crisis**, New York, Macmillan, 1907. Ötekiler: **Prayers of the Social Awakening**, Boston, Pilgrim Press, 1910; **Christianizing the Social Order**, New York, Macmillan, 1912; **The Social Principles of Jesus**, New York, Association Press, 1916; **A Theology for the Social Gospel**, New York, Macmillan, 1917. Rauschenbusch'un 1902-18 yılları arasında kilise tarihi dersini verdiği Colgate-Rochester Tanrıbilim Okulunda öğrencilerinden birinin eski hocasının yaşam öyküsü kitabı: Dores Robinson Sharpe, **Walter Rauschenbusch**, New York, Macmillan, 1942.

John T. Scopes (1900-70) sınıfta Charles Darwin'in evrim kuramına gönderme yapmış olmakla suçlanıyordu. Oysa, o birlikteş devletteki yasaya göre, insanları Tanrı'nın doğrudan yarattığına katılmayan herhangi bir yorumun okullarda öğretilmesi yasaktı. "Maymun davası" adı da takılan bu yargılama canlı olarak radyodan da yayımlandı. Yeni yorumlara ilgi uyandıran, yerleşmiş inançları sorgulayan ve yürekli tavırlar sergileyen bir öğretmen olmakla haklı ün kazanmış olan Andrew Dickson White (1832-1918) sanık konumuna oturtulmuş bulunan Scopes'u destekleyen bir eğitimciydi.[35] Neredeyse yarım yüzyıl bu tür çatışmaların içindeydi.

Hem davanın savcısı ve sanık avukatı, hem de Tennessee yöresinin kamuoyu din konusunda odaklandı. Bir devlet yasasının okullarda evrim kuramının öğretilmesini yasaklamasının ne denli akılcı bir adım olduğu en kabadayısından ancak ikincil derecede önemliydi. Çekişmenin ekseni öyleydi ki, sanki öğretmen ya da yasanın kendi değil, Hıristiyan köktendinciliğinin geçerliliği yargılanıyordu.

ABD Başkanlığı için Demokrat Partiden üç kez (1896, 1900 ve 1908) adaylığı ileri sürülmüş olan, bir ara (1913-1915) dışişleri bakanlığı görevini yürütmüş bulunan ve İncil'e olduğu gibi inanan William Jennings Bryan (1860-1925) sanığı suçlayacak, Darwin'i batıracak ve İncil'i bir kez daha yüceltecek savcılığa soyundu. Bu iş için

[35] A. D. White New York'a bağlı Ithaca kentinde yeni bir üniversitenin (şimdi oldukça ünlü Cornell'in) kuruluş belgesini kaleme almıştı. Bu kurumda şöylesine yenilikler yer alıyordu: Önce, derslere yazılmada bir özgürlük vardı. Sosyal bilimler, fen bilimleri ve teknik sanatlar herkes için birlikte ve aynı olabiliyordu. Onlara koşut ve seçimlik dersler de vardı. Ayrıca, öğrencilere çocuk değil adam muamelesi yapılıyordu. White (müspet bilimlerin Tanrıbilimle çatışması üstüne) şöyle bir kitap da çıkardı: **History of the Warfare of Science with Theology**, New York, D. Appleton and Co., 1986. Ayrıca, White'ın modern üniversitenin oluşumuna katkısı üstüne: Walter P. Rogers, **Andrew D. White and the Modern University**, Ithaca, New York, Cornell University Press, 1942.

ondan daha uygun bir seçim olamazdı. Amerikan köktendincileri içinde en önde gelen oydu. Güney'deki 11 birlikteş devletin kimilerinde evrim kuramına karşı geçirilen yasaların ardında da o vardı. Onun karşısına çıkan Clarence Darrow (1857-1938) savunmanın birinci dereceden avukatıydı. Darrow'un köktendinciliği eleştirisi Bryan'ın bilimi Tanrı-tanımazlıkla eş anlamda almasına yol açtı.

Dayton'da böyle bir konuma oturan Bryan 19'uncu yüzyılın ortası ile 20'inci yüzyılın başlarında, tarıma bağlı bir "demokrasi" toplumunu ve temelde Amerika'nın kuruluşundan bu yana ağır basan 'bağnaz Protestan' *(Puritan)* geleneğini simgeliyordu. Ağzından çıkanlar sürekli İncil ağırlıklıydı. Ne yazılmışsa olduğu gibi kabul ediyor, hiçbirisine simgesel bir anlam da vermiyordu. Hıristiyanlığın dinsel kişilerinden birini koca bir balık yuttuğunda, bu deniz hayvanının midesinde bir otel odasında dinlenir gibi yaşayabileceğini ve sonra da ağzından pekâlâ canlı çıkabileceğini savunuyor, kuşku duyanları da her şeyi yaratan yüce Tanrı'nın gerekli görürse bunu da, aklın sınırını aşan ve sözde doğaüstü her şeyi yapabileceğinde ayak diretiyor, inanmayanı zındıklıkla suçluyordu. Gerçekte yargılamalarında bilimsel doğruların üstesinden gelecek hiçbir şey söyleyemedi. Ama davayı kazandı. Öğretmen Scopes haksız bulundu – her ne kadar, yargıç cezasını ufak bir para ödemesine çevirdiyse de. Üstelik, Tennessee Birlikteş Devleti'nin Yüce Mahkemesi kararı onayladı.[36]

---

[36] Bu yargılamaya ilişkin olarak iki önemli kaynak var: Henry L. Mencken, **A Religious Orgy in Tennessee: A Reporter's Account of the Scopes Monkey Trial**, Hoboken, N. J., Melville House Publ., 2006; Michael Lienesch, **In the Beginning: Fundamentalism, the Scopes Trial, and the Making of the Antievolution Movement**, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 2007. Her iki yazar da "köksalmış saçmalık" dedikleri şeyi eleştirmekten geri kalmayacak kişilerdi. Hıristiyan Sağ önce bilime karşı çıkmakla işe başlıyor, sonra da adım adım onun önüne engeller yığıyor, tutuklamalar yapıyor, baskılar gerçekleştiriyor, sonunda kendine karşı olanı toptan yasaklıyordu.

Lâik düşünce İncil'in yetkesine ve İsa'nın dünyaya ikinci kez geleceğine inananları ürküttü. Dünya Hıristiyan Köktendincileri Derneği, bu nedenle, 1919'da kurulmuştu. Köktendinci görevliler, basına da sızarak, ellerindeki tüm olanaklardan yararlandılar, her yolu denediler.[37] İkinci Dünya Savaşının patlamasına yakın bir tarihte, önde gelen Protestan kiliselerinde üye sayısı 30 milyonu buldu. Katolikler 23 milyona ulaştı. Yahudilerin gittiği havralardaki üyeler de beş milyondu. Savaştan sonra, Evangelist mezhebinin din yayıcılarının önde geleni Billy Graham'ın (sonraları çok daha tutulan) alan toplantılarının ilklerine yaklaşık 50.000 kişi katılmıştı.

Günümüzde, evrim kuramının babası Darwin'le "Ol!" buyruğuyla yaratılma arasındaki gerilim sürmektedir.

[37] Örneğin, 1926'da Aimée Semple McPherson adında ve Dörkkare İncil'i Uluslararası Kilisesinin kurucusu olan bir kadın kaçırıldığını ileri sürerek çığlık üstüne çığlık atmış, ama gerçekte bir aşığıyla bir yerde saklandıktan sonra meydana çıkmıştı. (http://womenshistory.about.com/od/protestant/a/aimee_mcpherson.htm)

5. Güney'de Cumhuriyetçi Parti'nin Yükselişi

Demokrat Parti siyaset adamlarının bir zamanlar cirit attıkları Güney'deki 11 birlikteş devlet azar azar, ama kesin olarak neredeyse baştan başa Cumhuriyetçi Partinin eline geçti. Bu ikincisinin kısa adı İngilizce (*Grand Old Party* ya da "Koca Eski Parti" anlamına) GOP'dir. 1861-65 yıllarını kapsayan İç Savaş sırasında toplam 22 milyon nüfuslu 23 Kuzey birlikteş devleti dokuz milyonlu 11 Güney devletini yenilgiye uğratmıştı. Kuzey'in sanayide o yıllardaki üstünlüğü nüfus farkını da aşıyordu. Ancak bugün, Kuzey (1860'larda olduğu gibi) birliğin daha güçlü yarısı değildir. Güney'in eski 'Konfederasyon' devletleri nüfus ve ekonomik yönlerinden çok güçlüdürler. Günümüzde, eskinin Demokrat Parti "patronlarının" *(boss)* ve onlara hizmet veren "örgütlerin" *(machine)* buyruğu altında değillerdir.[38]

[38] Tüm Güney birlikteş devletlerinde "patronlar" ve onlara bağlı "makineler" bu 11 birimi de yıllarca demir yumrukla diledikleri gibi yönettiler. Örneğin, Louisiana'da Huey Long, Georgia'da Eugene Talmadge, Virginia'da Harry B. Byrd, Tennessee'de E. H. Crump, Güney Carolina'da "Pamuk Ed" *(Cotton Ed)* ön

Ulusal Cumhuriyetçi Parti içinde yolunu bulan Güney 'Haçlı Seferleri' tavrı takınan köktendincilerin ateşli odaklarından biridir. Petrol çıkarlarıyla asker-endüstri karmaşasını Dinci bağ ile birleştirecek gizilgüç de ondadır.

Köleci düzenden yana olan Güney siyaseti Abraham Lincoln (1809-65) 16'ıncı başkan olarak Beyaz Saray'a girinceye değin başkent Vaşington'daki karar-verme süreci üstünde egemen olmuş ve onu dilediğince yönetebileceği gücü sürdürmüştü. Güney'in yürütme erki üstünde bir ölçüde denetimi gene de sürdü. Genelde Cumhuriyetçi olan Protestanlar Kuzey'de yoğunlaşıyorlar, Güneyli beyazlar da Demokratlar'ı destekliyorlardı. Kuzey'deki Cumhuriyetçiler'in Güney'deki varlıkları sıfıra yakındı. Ne var ki, bu doku 1960'larda değişmeğe başladı. GOP'ye destek Kuzey'den aşağıya doğru süzülerek dinle petrol çıkarlarının ikisinin yararına sarmaş dolaş olduğu Güney'e ulaştı. Bu demekti ki, Güneyde, azar azar ama duraksamadan, ulusal GOP'nin içine doluştu.[39]

Cumhuriyetçi Parti ekonomi devinin en tepesine çöküp oturmuş birkaç seçkinin günlerini gün etmelerini kolaylaştıran bir araçtı. Daha çok, endüstri beyleriyle petrol-temelli ulusal güvenlik çevrelerinin birbirlerine destek olan ortak çıkarlarının orta yoluydu. İşte, buna ileriye dönük olarak yürüyüşe geçmiş durumda Hıristiyan köktendincilik

---

adlı Smith, Alabama'da Jim Folsom, Teksas'ta W. L. O'Daniel ve Mississippi'de LeRoy Percy ile Theodore Bilbo kimi zaman vali ya da senatör oldular, kimi zaman adamlarından birini vali seçtirip her şeyi arkadan yönettiler, tüm atamaları onlar yaptılar, parti içinden bile uzun süre muhalif bir tek ses çıkamadı. Şu ya da bu göreve kendiliklerinden aday olmayı deneyen bir ya da iki yürekli kişiye iki elin parmak sayısını aşmayan, gerçekten on kadar oy çıktı. 1930'lar, 1940'lar ve 1950'lerdeki bu durumu en iyi şu kaynak inceler: V. O. Key, Jr., **Southern Politics: In State and Nation**, New York, Alfred A. Knopf, 1950.

[39] Görünen Cumhuriyetçi çoğunluk üstüne: Kevin Phillips, **The Emerging Republican Majority**, New Rochelle, N. Y., Arlington House, 1969.

de eklendi. Böylece, günümüzde bu dinci örgütler kendilerine petrol çıkaranların, enerji tüketenlerin ve asker-sanayi işbirliğinin yanıbaşında bir yer bulup oraya yerleştiler. Bu koşullarda, hiçbir Cumhuriyetçi aday, hele Beyaz Saray'a bir gün girme umudu bekliyorsa, din öğesini hafife alamaz, köktendinci çevrelerin ondan beklediklerini göz ardı edemez.

Bütün bunların sonucu olarak, Amerika'nın Güney'inde palazlanan büyük çıkar çevreleriyle İncil'in dünya görüşü Cumhuriyetçi Partinin içine daha önce görülmemiş ölçüde çöreklendi. Güney'in bir adı, özellikle müziğe yansıyan yanıyla *"Dixieland"*dir. Amerika'nın hiçbir bölgesi Haçlı Seferine çıkmış görünen Hıristiyan köktendincileri işte bir *Dixieland* oranında sahiplenmedi, onlarla bu ölçüde özdeşleşmedi. Burası tüm öteki bölgelerden daha fazla petrol çıkarlarının endüstri dünyasıyla kaynaştığı ve ayrıca İncil kökenli onaya da kavuştuğu yerdi. Güney'in bu yöndeki gizilgücü tüm öteki yörelerden daha fazlaydı. Üstelik, Güney'den kimileri Amerika'nın Kuzey'ine göçmüş ve köktendinci anlayışlarını yukarı taşımışlardı.

Bu olanların şu açıdan da büyük önemi vardı. Amerikan halkı her zaman dindar, hele ilk 13 Britanya sömürgesi yıllarında bağnaz olmuştu, ama ulusal çapta dinci bir parti oluşmamış ve iktidara taşınmamıştı. İşte, Cumhuriyetçi Parti bu türün ilkidir ve bu yönüyle Amerikan siyasal yaşamına bir yenilik getirmektedir. İster Protestan köktendinciler, ya da pazar günleri kesin olarak kiliseye taşınan Katolikler ve havralarını çok ciddiye alan Yahudiler olsun, dindar Amerika bu partiye yönelmiş ve bu ölçüde lâiklikten uzaklaşmıştır. Bu bağlamda anımsamakta yarar var ki, 2000 başkanlık seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti Müslüman Amerikalıların da bir ölçüde desteğine kavuştu. Bu

arada, bir avuç Cumhuriyetçi siyaset adamı[40] kendi partilerini dinerkine dayalı bir papaz örgütüne dönüşmekle eleştirdilerse de, köktendincilerin en aşırıları iktidar koltuklarına çoktan geçip oturmuşlar, karar-verme yetkisini, sürecini ve uygulamasını ellerine almışlardı.

Amerika siyasal yelpazesinin en dar köşesine sıkışıp kalması gereken Hıristiyan Sağ Cumhuriyetçi Parti'nin biçimini değiştirdi, Demokrat Parti'yi susturdu, zaten cılız olan başka her türlü muhalefeti sindirdi ve hem Amerika'nın, hem de dünyanın geleceğine bir tehlike oluşturdu. Yeryüzünde Amerika'daki güçlü köktendinci kümelerin koruması altındaki bilim-dışı önyargılar başka pek az ülkede iktidara bu denli yakındır. Ona benzeyen Hıristiyan toplum yoktur. Hele "süpergüç" diye tanımlanan ABD'nin bu konumu düşünülürse, benzer dinerkçi örgütlenmelerin, örneğin Taliban'ın, tehlikesi ve zararı Amerika'yla ölçülmeyecek derecede azdır. Cumhuriyetçilerin dinci görüşlerinin kökleri iç siyasette olabilir, ancak, dış tutuma da yansıdığı kuşkusuzdur. İç Savaş yıllarında (1861-65) başkaldıranlardan oluşan Konfederasyon'un destek ve eylem bahçesi olan Güney, çevresinde "Güneş Kuşağı" *(Sun Belt)*[41] denen birkaç birlikteş devleti ya da onların kimi bölümlerini kendine katarak, taşıl-kökenli yakıt gücünün kullanımına ve petrol damarları uçsuz/bucaksız görünen ama Batı'yla işbirliğine yanaşmayan Orta Doğu devletlerine karşı sözde "terör savaşı"na onay verdi.

Cumhuriyetçi gücün Güney'e yayılması hızlı ve sürekli oldu. Onlarca yıl petrol ve doğal gazı en çok üreten Teksas Beyaz Saray'a bir-

[40] Senatör Lincoln Chafee ve Senatör John McCain ve Milletvekili Christopher Shays.

[41] Amerika'nın sıcak iklimi olan güneyi ve güney-batısında 1970'ten bu yana nüfus hızla artmakta ve tutucu oy kullanma kendini göstermektedir. On-beş birlikteş devletten oluşan bu iki bölge Nevada yoluyla Virginia ile Florida'yı birleştirir ve Kaliforniya'nın alt yarısını içine alır.

kaç tane üst düzey siyasetçi yolladı.[42] Dwight D. Eisenhower (1953-61) ve Lydon B. Johnson (1963-69) bu "Tek Yıldızlı Devlet"te *(Lone Star State)* doğmuşlardı. 1952 başkanlık seçimlerinde, Eisenhower tüm Güney kuşağında kazanan ilk Cumhuriyetçi aday oldu. Onun başkan yardımcısı ve sonraki başkanlardan Richard Nixon (1969-74) çocukluğunu petrol çıkan bir birlikteş devlette geçirmişti ve babası da önde gelen özel bir petrol kuruluşunda çalışıyordu. Nixon petrol yönünden zengin Kaliforniya'yı destekledi durdu. Onun dışişlerine bakan Devlet Sekreteri Henry A. Kissinger, petrol ederlerinin yukarıya doğru ilk (1973) önemli yükselişi sırasında, Suûdî Arabistan, Kuveyt ve Abu Dhabi'ye saldırarak oralardaki petrol alanlarını ele geçirmeyi önermişti.[43]

Demokrat Parti'nin Beyaz Saray'ı ele geçirdiği yıllarda bile, Başkan Bill Clinton, Başkan Yardımcısı Al Gore, Senato Başkanı Strom Thurmond ve Temsilciler Meclisi Başkanı Newt Gingrich Hıristiyanlığın "Vaftizci" mezhebindendiler ve tümü Güney kökenliydiler. Kendi de Güney'den olan Clinton başka bir Güneyli Vaftizci Gore'u kendine başkan yardımcısı adayı olarak seçmişti. İki dönem, yani sekiz yıl, başkan yardımcılığı yapmış olan Gore'un babası petrolle bağlantılıydı. 1992 başkanlık seçimlerine bağımsız aday olarak katılan Ross Perot da bu çevrenin petrol ağalarının en önde gelenlerindendi.

Güney'in kimi "şahin", yani sert, ödünsüz ve saldırgan başkanlarını yetiştirdiğini bu bağlamda eklemek uygun düşer. Örneğin, en Gü-

---

[42] Teksas'ta petrolün tarihi tuzdan bir tabakanın altında sıkışıp kalmış çamurla karışık petrolün birden patlayıp 3.600 ayak *(feet)* yüksekliğe eriştiği 1901 yılına geri gider. Craig Unger, **House of Bush, House of Saud: The Secret Relationship Between the World's Two Most Powerful Dynasties**, New York, Scribner, 2004, s. 25.

[43] Aynı öneriyi başka adla imzaladığı şu yazıda yineledi: Miles Ignatius [Henry Kissinger], "Seizing Arab Oil," **Harper's Magazine**, 250/1498 (March 1978), s. 45-51.

ney'de Missouri'den Vaftizci bir ailenin çocuğu olan Harry S. Truman (1945-53) Hiroşima ve Nagasaki sivil Japon adalarına atom bombası atma buyruğunu verdi, Sovyetler Birliği'yle Soğuk Savaşa girişti, NATO'nun kuruluşuna (1949) yol açtı ve Kore Savaşına (1950) asker yolladı. Bunların tümü sert adımlardı ve uluslararası düzeydeki gerginlikleri artırdılar. İki Japon adası sivil hedeflerdi ve ayrıca bunca insanın askerî gereklilik dışında görülmemiş ölçüde yanarak öldürülmesi savaş hukuku kurallarıyla da çatışıyordu. Atom tekeline de güvenerek Sovyet temsilcilerini köşeye sıkıştıran ve attığı adımlarla uzun sürecek Soğuk Savaşı başlatan oydu. Kuzey Atlantik'teki Batılı devletleri siyasal ve askerî bir antlaşmada gene o bir araya getirmişti. Elli yıl sonra açıklanan belgeler ışığında Kuzey Kore'nin güneydeki devlete durup dururken saldırdığı artık çok kuşkulu bir düşünceyse de, Kore Savaşını da o başlatmıştı.

Gene Teksas'tan bu kez İsa'nın İzdeşi *(Disciple of Christ)* mezhebinden Lydon B. Johnson Vietnam'daki savaşı tırmandırdı ve özellikle o ülke yerlilerinden iki milyona yakınının ölümüne neden oldu. Amerikan ölülerinin adları da başkent Vaşington'da yılan gibi kıvrılıp uzayan bir duvarın üstüne ve yan yana kazınmıştır. Güney'de Georgia'dan bir Methodist olan Jimmy Carter (1977-81) 53 Amerikalının söz konusu olduğu İran rehineler bunalımıyla Afganistan'daki Sovyet askerî varlığına tepki gösterdi. İlkinde rehineleri gizlice kaçırmak için yolladığı uçaklar ve helikopterler İran'a yasadışı yollardan girmeyi deneyerek türlü aksaklıklara neden oldular. İkincisindeki ABD desteği savaşın şiddetlenmesine ve ortaya güçlü bir El-Kâide örgütünün çıkmasına neden oldu. Carter'ın İran'daki başarısızlığına yeni başkan adayı Ronald Reagan'ın (1981-89) kendine yardımcı olarak George W. H. Bush'u seçmesiyle Teksas Demokrat adayları desteklemeyi bir yana bıraktı. 1980 seçimlerinde 11 Güney birlikteş devletinden 10'unda kazanan Reagan, Cumhuriyetçi Parti'den biri olarak, ne-

redeyse tüm Konfederasyon bölgesini ardından sürüklemişti. İki küçük adadan oluşan Grenada'nın ABD için tehlike oluşturduğunu ileri sürerek bu minnacık devleti istilâ buyruğu verdi, Nikaragua'da ABD karşıtı "Sandinistalar" diye anılan iktidarı devirmek için oluşturduğu *"Contra"*lara para, silâh ve askerî eğitim düzenledi, ayrıca başkan seçilirken uzaktan dolaylı desteğini kazandığı İran'la karanlık işlere girişti.[44] Güney'in en kuzey sınırı olan Arkansas'da Vaftizci mezhebinden bir aileye doğan Clinton (1993-2001) eski Yugoslavya'ya Amerikan askerlerini yolladı, Irak topraklarını bombaladı ve Haiti'ye silâhla müdahale etti. Kuzey'de doğmuş olan, ama sonradan Güney'in "manevî oğlu" konumuna oturan George H. W. Bush (1989-93) Irak'a karşı birinci savaşı yürüttü ve Panama'nın işgâli buyruğunu verdi. Onun oğlu George W. Bush (2001-08), Teksas valiliğinden sonra Beyaz Saray'a geçip Orta Doğu'da iki savaş çıkardı.

[44] Eşi film oyuncusu Nancy Reagan'ın başkan olan Ronald Reagan'ın kararlarına 'yardımcı' olmak üzere "astroloji"den yararlandığı yaygın bilinir.

6. Bush Hanedanı

Kısa sürede yönetim doruklarında soyluluk özentisi izlenimini bırakan Bushlar petrol çıkarları, asker-sanayi işbirliği, Hıristiyan köktendinciliği ve haber alma örgütleri arasındaki uyumu başarılı bir biçimde simgelerler. Bush ailesinde (yalnız baba-oğul iki başkan değil, iki yandan dedeleri Samuel S. Bush ve George Herbert Walker da dahil olmak üzere) dört kuşak kazançlarını petrolden sağlamağa çalıştılar ve yürütme erkini er ya da geç ele geçirmek için köktendinci böleklerle (kliklerle) sıradan kalabalıkların yakınlaşmasından da yararlandılar.[45] İşte, bu dört kuşak Bushlar Yale Üniversitesinde ne idüğü belirsiz *Skull and Bones* öğrenci derneği, parababalarının Mek-

[45] Kevin Phillips, **American Dynasty: Aristocracy, Fortune, and the Politics of Deceit in the House of Bush**, New York, Viking, 2004. Bu aileye "dostça" yaklaşan yaşamöykücüler dört Bush'a eleştiri süzgecinden geçirmeğe yanaşmazken, Kevin Phillips'in kitabı okuyucuyu perde arkası olaylara götürüyor, nüfusun en üst % 1'ine gösterilen kolaylıklara eğiliyor, silâh alım-satım işlerindeki düzensizliklere ışık tutuyor ki, bunlar ve benzeri işler, koşullar değişik olsa, bir başkanın görevden alınması sonucunu doğururdu.

ke'si Wall Street, gizli-kapaklı CIA, para getiren Arap petrol bağlantıları, başkan yardımcılığı ve sonunda Beyaz Saray hem bu aileyi, hem de gündemlerindeki düşüncelerini Amerika'daki en üst düzeye taşıdı.

Bu ailenin çocukluklarından mamaları ağızlarına gümüş kaşıklarla verilmiş olan son iki Bush Kuzey'in *Yankee* konumundan Güney'de Teksaslı olup bir de "yeniden doğduk!" (*born again*) sözcükleriyle ortaya çıkarken, Evangelist mezhebinin ileri gelenleriyle yakın ilişkiler kurdular. Baba Bush'un başkan yardımcısı J. Dan(forth) Quayle (d. 1947) Hıristiyan Sağı'nın duygudaşıydı. Oğul Bush Sağcı fırtınanın sırtına atlayıp iktidar koltuğuna oturdu. Demokrat Parti İç Savaş'tan önce ve onlarca yıl sonra da Güney'in her köşe-bucağında egemen olmuşsa da, Cumhuriyetçi Parti'den bu iki Bush seçimlerde 11 birlikteş devleti de peşlerine taktılar.[46]

Oğul Bush'un bundan sonraki yaşamı, eğer kendine kalırsa, bir "inanç portresi"dir. 1946'da doğduğu Connecticut din adına yapmadıklarını bırakmayan ateşli Protestanların dolup taştığı yerdi. Bu birlikteş devletin de içinde olduğu ve "Yeni İngiltere" (*New England*) diye de anılan bu bölge sömürge döneminden bu yana çok tutucuydu. Bağnazlıkları romanlara konu olmuştur. Örneğin, Nathaniel Hawthorne'un (1804-64) **Kızıl Harf** adlı romanı. Gerçi bu başyapıtın konusu Massachusetts'e bağlı Salem kentinde geçiyor, ama Connecticut'ın her hangi bir yerinde de olabilirdi. Eşinin bir deniz kazasında öldüğüne inanan bir kadının başkasıyla çok sonra bir ilişki kurması ve boynuna bu yüzden "fahişelik" sözcüğünün "f" harfi gibi boynuna (İngilizce *adultery*'den) "a" harfinin asılmasıdır. Bu yapıt

[46] Michael Lind, **Made in Texas: George W. Bush and the Southern Takeover of American Politics**, New York, Basic Books, 2003. Cumhuriyetçi başkanlık ortaklığı tanrıtanımazların, Katoliklerin, Yahudilerin ve küçük Protestan kümelerinin oranlarının yüksek olduğu kuzey-doğuda, Büyük Göller yöresinde ve Pasifik kıyısında zayıftır.

tüm Amerikan yazınının en başarılı olanlarındandır. Yörenin bir özelliği hem genel, hem dinsel bağnazlığıdır. Connecticut'a bağlı Windsor'da doğmuş olan Jonathan Edwards (1703-58) bağnazlar içinde en ünlü olan bir din adamıydı. Çok dindar bir ailenin 11 çocuğundan biriydi. Dedesinin yönettiği bir kiliseye papaz olarak atanmıştı. "Yalnız İnançla Varolabiliriz" başlıklı bir dizi din konuşmaları ünlüdür. Ünlü olmaları yanında bağnaz olduklarını da eklemeğe belki gerek yok. Günah çıkartma ve Tanrı'yla ilişki kurma gibi yabancı dillerde "komünyon" denen sözde 'aracılık' (*Aşâ-i Rabbanî*) olayında kimin görev alacağı konusunda çıkan anlaşmazlıktan ötürü o kiliseden çıkarılıp başka birine gitmek zorunda kaldıysa da, bugün ünlü Princeton Üniversitesi diye bilinen o zamanki New Jersey Kolejine yönetici olmayı da başardı. İnsanların günahla doğduğuna ve kadere inanırdı, herkesin "yeniden doğmasının", yani ödünsüz bir Hıristiyan olmasının gereğini vurgulardı. Kilisede en bilinen konuşması "Kızgın Tanrı'nın Ellerinde Günahkârlar" başlıklı olanıdır. Zaten günahla doğmuş olanların bu bağnaz anlayış çerçevesinde sözde 'tam Hıristiyan' olmadıkça ileride Cehennem'de başına gelecekleri anlatır. Bush'un içine doğduğu toplumun en etkili 'düşünürü' budur.

Jonathan Edwards 18'inci yüzyılın adamıydı, ama çevresindeki birikime damgasını vurmuştu. Oğul Bush böyle bir toplumun içinden yetişti. Baba Bush da Pazar günleri kiliseye giden biriydi. Aile kısa süre içinde Teksas'a taşındı. Annesi George'un çocukluğundan bu yana sürekli İncil okuduğunu, çok sonraları, altını çizerek söylemişse de, Oğul Bush "yeniden doğma" eğitiminden geçinceye değin böyle bir tutkusu olduğunu anımsamıyor. Oldukça yaygın bilindiği gibi, Bush gençliğinde "alkolik" denecek ölçüde içki tüketiyordu. O yılların ünlü papazları, bu arada kitleleri ardından sürüklemesini bilen dinyayıcılarından Billy Graham da, ona dine dönmesini öğütlediler. Onlardan "sevecen tutuculuk" (*compassionate conservatism*) diye bir

şey kaptı. Başka bir deyişle, bundan böyle, "şevkatli, merhametli" bir tutuculuk sergileyecekti. Bu yeni 'yolculuğuna' İncil okuyan sözde bir eğitim kümesine katılıp bu din kitabının her hafta bir bölümünü birlikte okuyarak başladı. Hıristiyanların bu temel kitabını böyle okuyup bitirdi. Belki de başından sonuna okuduğu tek kitap budur. İncil okuma oturumları sona erince, Jack Daniels markalı viskiyi de bıraktı, (kendi dediğine bakılırsa) İsa'ya döndü.

1987'de başkent Vaşington'a geçtiğinde, amacı babasının başkanlık seçim yarışmasına karınca kararınca bir katkıda bulunmaktı. O tarihte Güney Cumhuriyetçi Partinin yönetimini ele geçirmişti. Oğul kendine şöyle bir katkı payı çıkardı: babasının seçim çalışmasında onunla Hıristiyan Sağ arasında bağlar kuracak, Amerikan toplumunda köklü bir yeri olan bu akımı Baba Bush'un desteğine koşacaktı. Oğul Bush bundan sonraki yaşamını bu taban üstüne kurdu. Siyasal yaşamının sonraki yıllarında öne çıkan "Tanrı'ya karşı Şeytan" ve "teröre karşı savaş" gibi yakıştırmaların ilk dayanağı buradadır.

Kırk-birinci ABD Başkanı (1989-93) olmuş olan Baba Bush Teksas'ta petrol işine girmiş, Connecticut senatörü olmuş, Temsilciler Meclisi üyeliği (1966-70) yapmış, BM katında büyükelçiliğe (1971-72) atanmış, CIA başkanlığında (1976-77) bulunmuş, Reagan'a karşı Cumhuriyetçi Parti'den adaylığına oynayıp kazanamamış, başkan yardımcılığıyla (1981-88) yetinip, sonra dört yıllığına ABD başkanı olmuştu.

Bir anlama babasının izinden giden Oğul Bush 2000 başkanlık seçimlerine girmeden önce ve daha Teksas'da valiyken ülkede daha sorumlu yerlere gelmek için (Tanrı'dan) bir "çağrı" aldığını yaymağa başladı. Beyaz Saray için Tanrı'nın onu seçtiğine inanmağa başladı, çevresini ona göre hazırladı. Kendine başkan yardımcısı adayı olarak yanına aldığı Dick Cheney petrol ve savaş işlerinin deneyimli iş adamı

ve siyasetçisiydi. O da Teksaslıydı, ama başkan adayı Oğul Bush da aynı birlikteş devletin valisi olduğundan, ilki adayın da tek bir yer olmasının doğuracağı sorunları düşünerek, oturma yerini yalnız seçim amacıyla Wyoming'e taşıdı. Böyle ufak bir aldatmaca Cheney'nin yaşam öyküsünü süsleyen sayısız ustalıklardan biriydi. Bush'un başdanışmanlarından ve uluslararası güvenlik konusunda uzmanlarından biri olan (Afrika-kökenli ABD yurttaşı) Bayan Condoleezza Rice'ın babası da Güney'de Alabama'da bir papazdı.

Oğul Bush Beyaz Saray'a girdikten ve özellikle Amerikan toprağında "11 Eylül saldırısı" diye bilinen olay yer aldıktan sonra, tüm eylemlerinin Tanrı tarafından desteklendiği ve "Oğul İsa" ile kişisel bir ilişkisi bulunduğu kanısını yaymağa çalıştı. Bu koşullarda, Musa'nın On Buyruğunun kamu yapıları üstüne asılması, okullara dualar konması, dinsel eğitimin yaygınlaşması ve kiliseyle devletin ayrılması ilkesine saldırıların çoğalmasına şaşırmamak gerekir.

Her Amerikan başkanı Tanrı'ya göndermeler yapmış ve onun kendini kutsamasını dilemiştir.[47] Ama bunların içinde eski başkanlardan Oğul Bush kendini "sapına kadar imanlı" baş-yönetici sayar. Siyasal yaşamını o sıralarda yükselişe geçen Evangelist akımının temsilcileri olan papazlar ve ellerini İncil'den çekmeyen en azılı destekleyicileriyle alış-veriş içinde düzene koyup geliştirmiştir. Beyaz Saray'a kurulmuş başkan olarak, Anayasanın ona tanıdığı yetkiler doğrultusunda, hem yürütme erkinin başındaydı, hem ABD Silâhlı Kuvvetleri başko-

[47] Örneğin, Başkan William McKinley (1897-1901) Methodist Piskoposluk Kilisesinin temsilcilerine Filipinler'le ilgili şu yorumunu aktarmıştı: "Dizlerimin üstüne çökerek Ulu Tanrı'ya beni aydınlatması ve bana yol göstermesi için bir geceden fazla yalvardım. Ve bir gece beklediğim şey bana geldi... Bize tümünü almak, Filipinleri eğitimden geçirmek ve onları yücelterek uygarlaştırıp Hıristiyan yapmaktan başka yapılacak bir şey kalmamıştı." Frank Tannenbaum, **The American Tradition in Foreign Policy**, Norman, University of Oklahoma, 1955.

mutanıydı, ama bir de (deyim yerindeyse) baş-papaz kesildi. Kendi Beyaz Saray'a adım attığında, orada ellerinden İncil düşmeyip ikide-bir toplanıp onu okuyanlar arttı. Desteğini böylesine bir tabandan alıyordu. Kendi gibi düşünürleri yaşam boyu geçerli olacak yüksek yerlere, örneğin üst-düzey yargıçlıklara atıyor ve insan kopyalamayı yasaklama gibi önerilerde hemen öne çıkıyordu. Aynı taban da onun istediklerine desteğe koşmakta gecikmiyordu. Örneğin, bir işaretine bakarak Orta Doğu'da açtığı savaşların en ateşli destekleyicileri kendilerini Tanrı'nın sözünden şaşmazmış gibi gösteren o Evangelist çevrelerdi.

Başkan Bush çoğu kez sabahları daha tan ağarmadan kalkıyor ve "Onun En Yüksek Katına Benim En Çoğum" (**My Utmost for His Highest**) başlıklı bir kitap okuyordu. Başlığına bakarak içerinin anlaşılması pek kolay olmayan bir kitap bu. Genel Hıristiyan bağnazlığı bir yana, biz Türkleri yakından ilgilendiren bir yanı da var. Bu yayın Evangelist mezhebinden İskoç-kökenli ve Oswald Chambers adlı bir papazın kısa vaazlarını içeriyor. Bu konuşmaları, Britanya emperyalizmi 1917'de Kudüs'ü ve Filistin'in tümünü işgâl edebilmek için Türklerin karşısına (yanlarına Arapları, Hintlileri ve sömürgelerinden boğazı-tokluğuna topladıkları askerleri de katarak) dikildiklerinde, silâhlı Hıristiyanların savaş gücünü artırmak için söyledikleriydi.[48] Müslüman Türklere karşı neden inançla savaşmaları ve bu "Kutsal Topraklar"ı Hıristiyanlara kazandırmaları gerektiğini dinsel çerçeve içinde anlatıyor, bu arada görevlerinin Tanrı katında ne denli beğenildiğinin altını çiziyordu. Papaz Chambers'ın Türklere karşı silâh kullanan Hıristiyan askerlere yönelik bu vaazları tek bir kitap içinde toplanıp basılmıştı. Bush'un sabahları erkenden okuduğu, bitirdiğinde baş-

[48] Howard Fineman, "Bush and God," **Newsweek**, 18 March 2003, s. 25, 23 October 2007, at http://www.newsweek.com; Joan Didion, "Mr. Bush and the Divine," **The New York Review of Books**, 50/17 (6 December 2003), s. 82.

tan başlayıp bir kez daha okuduğu yayın buydu.

Öte yandan, Bush Müslümanlıkta da değerli bulduğu yanlar olduğunu birkaç söylemiştir. Ramazan ayının bir-iki akşamında oruç bozanlar için iftar sofrası da düzenlemiş, Müslüman Amerikalıların önde gelenlerini çağırmaktan geri durmamıştır. Giderek, kimi Evangelist sözcülerini İslâm yaklaşımını gereksiz yere yerden yere vurmalarını eleştirmiştir de. Ama Bush'un aşama düzeninde ön sırayı kuşkusuz Hıristiyanlık ve onun başına yerleştirdiği Evangelistler alır. Bu mezhebe bağlı destekçileri de Müslümanları "Tanrı'nın gösterdiği gerçek yol" olduğuna inandıkları Protestanlığa ve onun içinde Evangelist inancına dönüştüreceklerini açıkça söylemekten geri kalmazlar.

Bu durumda, Bush'un başlattığı ve her anlamda önderliğini yaptığı "terörizme karşı savaş" aynı zamanda "Tanrı-destekli" bir özgürlük ve egemenliktir. Bu 'yüce' eyleme siyasal basamakların en doruğundaki koltuklara oturmuş Amerikan yöneticileri karar verecek, bu yolda Amerikan iş yaşamına egemen olan güçlerin desteğinden yararlanılacak, işin çatışma aşamasında Amerikan silâhları konuşacak ve tüm bu olanlar dinin Amerikan yorumunca kutsanacaktı. Bu yaklaşımın ardında şöylesine bir 'mantık' yatıyordu: ABD Hükümeti Tanrı'nın buyruklarını yerine getirmektedir; Beyaz Saray'daki de O'nun adına konuşmaktan ve onun istediklerini uygulamaktan başka bir şey yapmıyor. Bu durumda, yeryüzünde herkes ya Tanrı'nın çizdiği bu yolla birlikte olur ya da ona karşı çıkar. Amerikan siyasetinin Tanrı'nın yolu olduğu bilinmelidir. İkisinin arasında bir orta yol yoktur. Tüm dünyaya İncil açısından baktığı için, ABD Başkanı kendini terörizmin tanımında, köklerini saptamada ve suçluları ele geçirme işleminde aktöresel olarak yetkili görmekteydi.

Genel yaklaşım böyle olunca, tüm öteki sorunlar da buna uygun olarak yerlerine yerleşmek zorundaydı. Örneğin, Charles Darwin'in

evrim kuramı bir yana itilmeli, kürenin durmadan ve tehlikeli biçimde ısındığına ilişkin bilimsel yazanaklara dudak bükülmeliydi. Bush seçilmiş bir başkan, hele ikinci (2004) oylamasında desteğini artırmış bir önder olduğuna göre, yandaşları da onun bu dünya görüşünü paylaşıyorlardı. Bu inançlarını duraksamadan sergilemiş, düşündüklerini kamuya sıkça aktarmış ve ağzından çıkanları olabildiğince geniş yaymayı görevi bilmişti. Bu nedenle, kimin neyi desteklediği çok açıktı. Amerikan halkı onu yasanın elverdiği sekiz yıl (2000-08) boyunca iktidarda tuttu. İki kez oylanmış olan bu kişi Orta Doğu'da iki savaş başlatmış ve çatışmaları insan kanı ve paralar akıtarak yıllarca sürdürmüştü. Bu savaşlardan önce de, sonra da Tanrı'nın hep onun ve Amerika'nın yanında olduğunu yineledi durdu. Kötülüğün, giderek her türlü kötülüğün en büyük simgesi "Şeytan"ın da Amerika'nın düşmanlarının yanında yer aldığını da yeterince yineledi.

Tartışmalı 2000 seçimlerinde sonucun belirlenmesinde yardımcı olan Florida eski valisi Jeb Bush Beyaz Saray'a (bir tür Tanrısal vizeyle) girmeğe kararlı George W. Bush'un küçük kardeşiydi. Onun da, koşullar el verirse, Baba ve Oğul Bush'un izinden gideceği kuşkusuzdur. İlerideki seçimlere katılmak isteyecektir. Bu durumda, Cumhuriyetçi Parti içinde 'Bush Hanedanı' kanalıyla Hıristiyan köktendinciliği sürüp gidecektir. Ancak, şunu şimdiden bilmekte yarar var: Hıristiyan köktendinciliği Amerikan siyasetinin ana damarları içinde sağlam bir yer edinmiştir. 'Bush Hanedanı' olsa da, olmasa da bu gerçek hükmünü sürdürecektir. Üstelik, yalnız Cumhuriyetçi Parti içinde ve onun tabanında da değil; Demokrat Parti de, iktidarda ya da muhalefette, Tanrı'nın adının doğru ya da yanlış geçtiği yerde ve zamanda susup oturmakta, etkili sayılan hiçbir siyasetçi lâiklik, bilimsellik, giderek temel doğrular adına parmak bile kaldıramamaktadır.

7. Hıristiyan Köktendinciliğinin Çeşitleri

Bu yetki nereden geliyor? Temelde yeni-liberalizm aşısı yapılmış Hıristiyan inancının çok dar bir yorumundan. Öylesine sınırlı bir yorum ki, sanki şimdi iktidarda kendine yer edinmiş olan Tanrıbilim özelleştirme-küreselleşme ikizlerini kapsayan, çağımızın gerçeklerini yansıtan ve güçlülerin yararına ekonomik serbestidir. Bunun önde gelenleri de sırtında kilise cübbesi olmayan ve dış görünümleriyle lâik papazlardır.

Bunların büyük çoğunluğunun çizdiği sınır Amerikan-vurgulu Protestanlıktır. Üstelik, bu mezhep Hıristiyanlık içindeki üç kümeleşmenin yalnız bir tanesidir. Kuşku yok ki, Protestanlar öteki Hıristiyanlarla birtakım inançları paylaşırlar. Örneğin, Tanrı'nın varlığı, ayrıca onun (Baba Tanrı, Oğul Tanrı ve Kudüs Ruhu'nu içine alan) "Üçlü Doğası", ruhun ölümsüzlüğü (Katoliklerin onaylamadığı Araf bir yana) Cennet ve Cehennem, Tanrısal vahiy ve benzerleri.

Ama Protestanlar üç yeni ilke ileri sürüyorlardı: (a) kişinin kendi inancına dayalı olarak kurtuluşu; (b) Protestanlık inancı çerçevesinde

evrensel din anlayışı ve (c) İncil'in gerçeğin tek kaynağı olarak tek başına söz dinletirliği.[49] Ancak, Protestanlığa zamanla birtakım yeni katılımlar ve onlarla birlikte yeni yorumlar oldu.[50] Bu sözde "yeniler" dinin üstünlüğünden ve egemenliğinden yanaydılar ve bundan da Hıristiyanlığın ilk dönemlerinin ülkücülüğünü anlıyorlardı. Buraya değin söylenenlerden bir ölçüde anlaşıldığı gibi, serbest pazar mantığı Tanrıbilim adına söylenenlerin alanlarına da el atmış ve onları da denetimi altına almıştı. Bu değişime özet biçimde de olsa bu kitabın daha ileriki bölümlerinde değineceğim.

Ancak, burada şu gerçeğin altını çizmekte yarar var. Bu değişimin, onunla birlikte Protestanlığın da, dünya merkezi Amerika Birleşik Devletleri'dir.

"Köktendincilik" geniş anlamda inançları biçimleyen ve kuramları öne süren dinsel akımların yanılmazlığının altını çizer, inancı olanlardan yerinel (alegorik) yorum girişimlerine karşı çıkarak ve akılcılığın gereklerine kör gibi bakarak kutsal kitaplardaki ileriye dönük kestirmeleri ve mucizeleri oldukları gibi sözcüğü sözcüğüne sineye çeker. Din açısından gelenekte ne varsa, onları da eksiksiz ve hiçbir yana sapma yapmadan kabullenir.

Bu sözcük, dar anlamda, Kuzey Amerika'da tutucu Protestan çevrelerinin Hıristiyanlıkta tanrıbilimsel çağdaşlıkla liberalizmin yayıl-

---

[49] Protestan öğretisine göre "ilk günah" kişinin doğasını saptırmış ve onun elinden iyilik yeteneğini almıştır. Bu nedenle iyi eylemler yerine yalnız kişisel imanıyla kurtuluşa ulaşabilir. Her Hıristiyan "seçilmiş" ve vaftiz edilmiş olduğuna göre, Tanrı ile doğa-üstü bir birleşmeğe girebilir ve aracı olmadan vaaz verme hakkını elde etmiştir. Burada tek kaynak İncil'dir.

[50] Protestanlığın ilk türleri Lüthercilik, Zwinglicilik, Calvincilik, Unitar mezhebi, Socinianizm, Anavaftizcilik ve Mennon ile Anglikan Kiliseleriydi. Sonraki Protestanların içine şunlar da girdi: Vaftizciler, Methodistler, Kuveykırlar, Adventistler, Yudah'ın Tanıkları, Mormonlar, Kurtuluş Ordusu, Hıristiyan Bilimi, Pentekostallar ve kimi başkaları.

masına bir tepki olarak yarattığı günümüze uygun sınırlı din anlayışını anlatmak için kullanılmaktadır. Köktendinciler Hıristiyan körinançlarına özellikle İncil'in tartışma götürmez yanılmazlığına çok daha fazla inanç besliyorlar. Almond, Appleby ve Sivan gibi yazarlar köktendinciliğin tüm kürede kesin bir yükselişe geçtiği kanısındalar.[51] Ancak, bu tırmanışın içinde yeni bir gelişme var. Hıristiyan bağının gündeminde dinin hegemonyasını sağlamlaştırma amacı kuşkusuz en başta yer alıyor. Ne var ki günümüzdeki ekleme artık daha belirgin. Köktendincilik pazar ekonomilerinin temel direklerinden biri durumuna da geldi. Bugün, yeni-liberalizmin yeni bir dayanağı görevini de yapıyor. Bu birlikteliği daha aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele almak zorundayız.

Kendilerine "Evangelist" denilen Hıristiyan mezhebiyle başlayalım. Önce bu sözcük Yunanca *"euangelion"* diye eski benzerinden gelmiyor. Ama kullanımı son yıllarda daha yaygınlaştı. Gene o yıllarda İncil kaynaklarına dayandığı söylendi durdu. Başka ve kısa bir deyişle, Tanrı'nın gözünde yalnız İsa'ya inananlar "kurtuluş" basamağına erişmiş sayılırlar. Ancak, şu "kurtuluş" adını taktıkları "aşama" kişinin "sevabı" ya da "günahı" gibi kavramlarla ilgili değildir. Kurtuluşa geçiş belgesi İsa'nın kendini tüm insanlar için gözden çıkardığına inançtır. Evangelist olma ve Evangelizme yaraşır biçimde yaşama kişileri, kümeleri ve halkları Hıristiyanlığa kazanmak için yapılan eylemle ölçülür. Kilise böylesine bir eylemi haklı çıkarmak için İsa'nın Aziz Matta'nın kaleme aldığı İncil'e göre, havarilerine söylediği şu söze dayanıyor: "Böylece gidin ve tüm ulusları vaftiz ederek bize kazanın..." (Mt: 28:19) Emperyalizmin yeni toprakları sömürge olarak kendine kattığı yıllarda kilise görevlendirdiği din yayıcılarını

[51] Gabriel A. Almond, R. Scott Appleby ve Emmanuel Sivan, **Strong Religion: The Rise of Fundamentalism Around the World**, Chicago, University of Chicago Press, 2003.

kullanarak Hıristiyanlığı yaymaya ve yerel halkları bu dine sokmaya çalışmıştı. Kazandığı kişilere dayanarak borusunu daha iyi öttürdü. Daha çok azınlıklara yöneldi. Onlardan yerel iktidarlara taşıdıkları oldu. Ancak, emperyalizmin sömürgecilik düzeni çökünce, kilise Hıristiyanlığı kendi anlayışı çerçevesinde yayabilmek için yeni yollar aradı ve buldu. Evangelist yorum Asya ve Afrika halklarının başkalaşan toplumsal ve siyasal koşullarına uymak zorundaydı. Hıristiyanlığın Evangelist anlayışı onu özelleştirme ve küreselleştirme furyasının bağlaşması içine daha belirgin biçimde soktu.

"Pentekostal" sözcüğü de Hıristiyan köktendinciliği ile bağlantılı olarak sık geçiyor. Bu da 20'nci yüzyılın başında Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmış bir Protestan akımıdır. Öğretilerinin temelinde bir söylence (efsane) yatıyor. Öğretinin masal yanına göre Kutsal Ruh İsa'nın yaşama yeniden dönmesinden 50 gün sonra havarilerin üstüne inmişti. İşte, bu sayede "geleceğe ilişkin kestirmeler" yapma ve "türlü dillerde konuşma" yeteneğine sahip oldular. Pentekostallar'ın inancında İsa'nın "ikinci gelişi"nin dünyanın sonunun gelmesinde ve gene İsa'nın "Yeryüzünde Sonsuzlayın Yönetimi"nin büyük yeri vardır. Tanrı'yla "gizemci biçimde konuşma"ya da çok önem verirler. İnançlarına göre, Tanrı'yı hoşnut eden kişi "ruhun ona da inmesinde" bir araç olabilir. Bu "iniş" kimi zaman dinsel yönden taşkınlıklara da bürünebilir. Öyle ki dua toplantılarında delilik sınırındaki olaylar yeterince duyulmuştur.[52] Pentekostal toplantıları dua oturumlarıyla doludur. Bu sürelerden sözde "görüntüler" ve "oynatımlar" olur. Bu inancı paylaşanlar doğa-üstü imgelere ulaştıklarını söyler ve bunun kendilerine özgü olduklarını eklerler. Ancak, özellik-

[52] Özellikle ABD'nin Güney birlikteş devletlerinde binlerce duacı toplanıp hıçkıra hıçkıra ağlamakta, bağırmakta, çığlık atmakta, yere yuvarlanmakta ve isteri noktasında kendinden geçmektedir. Bunlardan kimileri aslanlar gibi kükrerler, köpekler örneği ulurlar ve domuzlara benzer sesler çıkarırlar.

leri bununla bitmez. "Hıristiyan sonsuzluğu" dedikleri nesnenin "kapitalizmin sonsuzluğu" gibi benzer bir inançla da ilgisi var. Bu bağlantı da daha aşağıda ele alınacaktır.

Köktendinci kümelerin içinde Mormonlar'a, Mennoncular'a, Yahve'nin Tanıkları'na ve kimi başkalarına da göndermeler var. Amerika'da 1830'da oluşmuş olan "Mormonlar" gerçekte "Son Azizlerin İsa Kilisesi" adlı bir din mezhebinin halk arasında yayılmış kısa adıdır. Kurucusu Joseph Smith'in **Mormon Üstüne Kitap** başlıklı yayını sözde Kudüslü İsrailliler kümesinin tarihi olma savındadır. Baştan sona uydurulmuş bu öyküye göre, böyle bir topluluk şimdi ABD denilen bu toprakların belirli bir bölümünde hep vardı ve İsa'nın kendi öğretilerini "Mormon peygamberi"ne pirinç tabletlerinin üstüne yazdırmıştı. Mormonlar ABD'nin batısında yerleşip bir tür "Mekke" yaptıkları "Salt Lake" kentini kurdular. Mormonlar da dünyanın sonunun ve Şeytan'la son savaşın yakın olduğuna inanıyorlar. Onlar da kendilerinin Tanrı'nın "seçtiği halk" olduğu saplantısı içindedirler.

Mennoncular Protestanlık içinde bir topluluktur. Onaltıncı yüzyılda Hollanda'da oluşmuştur. Adlarını aldıkları kurucusu Menno Simons gerçek dünyada ne bulurlarsa onu kabul etmelerini, şiddetten uzak durmalarını ve aktöre yönünden düzelmeye çalışmalarını öğütlemiştir. Bunlar adına gene ABD'de Mennonitler Dünya Konferansı adı altında uluslararası bir yapı da oluşturdu.

Kuveykır (*Quaker*) topluluğu da (ya da başka bir adla Dostlar Derneği) bir Protestan mezhebidir. Kuzey Amerika, Britanya ve Doğu Afrika'da yoğunlaşan bu kişiler sürekli olarak barışçı düşüncelere sahip olmakla ün yapmışlardır. Çatışmalara çözüm diye önerdikleri kavram "İncil-i Şerif"teki sözde ölümsüz gerçekten öteye gitmez.

Yahve'nin Tanıkları da 1870'lerde ABD'de oluşmuş olan başka bir Protestan mezhebidir. Onların din yayıcılığına ilişkin eylemleri üstüne

dünyanın dört bir yanında 160'tan fazla dilde basılmış yayınlar vardır. Birtakım öğretileri onu alışılmış Protestanlıktan ayırır. Örneğin, Tanrı'nın üçlü kişiliğini kabul etmez, İsa ile Kutsal Ruh'un Yahve'den doğduğuna inanır ve Tanrı'nın en üst aktöreyi ve adaleti simgelediğini ileri sürer. Onlar için insanlık tarihi Tanrı ile şeytansal güçlerin savaşıdır. İleride Tanrısal krallığın yalnız ve yalnız doğru yolda olanlar yararına var olacağına inandıklarından, başka bir deyişle, Tanrısal düzenin kendi mezheplerine yaradığı görüşünden şaşmadıkları için, toplumu adalet ve eşitlik temelinde değiştirmek gibi amaçları yoktur.

Araştırma kurulları ve meslek örgütlerinde görev yapan birtakım kişiler gün geçtikçe din temelli bağa kayıyorlar. Özellikle Cumhuriyetçi Parti'nin sermaye-din eksenini onaylayan çok sayıda ve güçlü kuruluşlar var. Örneğin, Kalıtım Derneği, Ulusal Siyaset Kurulu, Amerikan Değerlerini Yeniden Sağlama Komitesi, Dağlık Bölgeler Birlikteş Devletleri Yasal Vakfı ve Uyanış Ortak Yönetimi. Sözü en son edilen kuruluş yalnız en güçlü tutucu olan değil, aynı zamanda İsa dünyaya dönmeden önce din-erkil bir hükümetin kesinlikle gerekli olduğuna inanır. Bu inancın gerçekçi olduğundan da kuşkusu yoktur.

8. Destekleyenler ve Varsayımlar

Bir önceki bölümde "köktendinci" diye tanımlanan tutucular Evangelist, Pentekostal, Mormon, Mennocular, Kuveykırlar, Yahve'nin Tanıkları, "gerçek inançlılar", "yeniden doğmuşlar", "İncil okuyanlar" ya da eski dinselliği geri getirmek isteyenler diye anılabilirler. Bunların tümü İncil'den sapmalar konusunda duyarlı olabilirler. Bir bölümü adım başında adam öldürmelerin çağdaş Amerika'da bir yaşam biçimi oluşundan, herkesin kaşlarını kaldıran cinsellik vurgulu yayınların bir tür "özgür ticaret" sayılmasından ve eşcinselliğin kişisel insan hakkının bir parçası konumuna oturmasından da rahatsız olabilirler.[53] ABD'ye özgü sermayeci düzeninin hızlandırdığı öldürümlü yaşam biçimi bu ülkenin kentsel ortamını Yüce Mahkeme'nin eski başkanlarından birinin (Warren Berger) "terör egemenliği"[54] dediği düzene çevirmişti.

---

[53] Bruce Lawrence, **Defenders of God: Fundamentalist Revolt Against the Modern Age**, San Francisco, Harper and Row, 1989.

[54] **Time**, 23 March 1981, s. 18.

Dinyayıcılarının bir bölümü açgözlülük, gösteriş, çürüme, aktöreden pay almamış olma, çöküş ve teröre karşı tepki gösterdilerse de, gerçekte Amerikan toplumunu değiştiren başka bir kasırgaydı. Donuk bir din yorumu olan Evangelist inanç, bu arada, ülkenin Kuzey bölgelerine doğru tırmanıyor ve ABD'nin geri kalanını kendine, yani "Güney'in ön yargılarına" benzetiyordu.[55] Kamuoyunu biçimlendiren kimi seçkinler Amerikan İç Savaşından (1861-65) sonra, "Güney'in din yönünden de yeniden yapılanmasına"[56] zaman ayırmışlarsa da, gerçekte Güney savaşını, kendi yönünden, "bugün de sürdürüyor."[57]

Güney'de kamuoyunu biçimlendiren kimilerinin görüşlerine bakılırsa, Tanrı İç Savaş'ta başkaldıran Konfederasyon (erkek ve kadın) kullarına yenilgiyi tattırarak onların inançlarının derecesini ölçmüştü yalnızca. Ama dünün yenik Güney'i daha sonra, ama er ya da geç, ayağa kalkıp dimdik durabilecek ve gerçek inançlıların toprağı olduğunu kanıtlayacaktı. Gün geldi, siyasal güç dengesi Güney yararına değişti. Güney'in dinci ağırlığı kendini iç ve dış siyasette duyurmağa başladı. Güney kimi adamlarını Beyaz Saray'a başkan olarak yolladı. ABD Kongresi'nin her iki meclisinde çoğunluğu oldukça sık ele geçirdi ve ülke dışında askerî eylemlere arka çıktı.

Güney'den gelenler başta olmak üzere, Amerikan seçkinlerinin birçoğu şuna inanıyordu: Tanrı ABD'yi "özgür cumhuriyet düzeninin örneği" olarak seçmişti ve dünyanın geri kalanının da ona benzemesini istiyordu. ABD İç Savaşı bu çerçevede Tanrı'nın bir sınavıydı; Tanrı Güney'deki seçilmiş kullarının kendilerine özgü bu düzeni ko-

---

[55] John Eagerton, **The Americanization of Dixie: The Southernization of America**, New York, Harper and Row, 1974.

[56] Daniel W. Stowell, **Rebuilding Zion: The Religious Reconstruction of the South, 1863-1877**, New York, Oxford University Press, 1998.

[57] David Goldfield, **Still Fighting the Civil War**, Baton Rouge, Louisiana State University Press, 2002.

rumalarını ve yaymalarını istiyordu. Sanki onları sınamış ve istençlerini ölçmüştü. Güney'in başında Tanrısal bir kuş vardı, başka yerlere de uçmalı ve Gök'ten gelen buyruğun seçilmiş halk eliyle her köşeye yayılması sağlanmalıydı.

Nitekim, 21'inci yüzyıla girildiğinde Amerikalıların beşte-ikisi kendini "yeniden doğmuş" sayıyordu. Bunlardan birçoğu bu kavramın tanımına uymuyorlarsa da, sıradan Amerikalının önemli bölümü Hıristiyanlığın şu ya da bu mezhebi gereği, İsa'nın eski günlerine dönme özlemi içindeydi. Bir Güney birlikteş devleti olan Teksas kendi "yeniden doğmuş" valisini (George W. Bush) 2000'de Beyaz Saray'a yollamıştı. Bu başarı burada noktalanmadı. Neredeyse herkesin izlediği uluslararası ağda (*internet*) yeni bir harita belirdi. ABD'de Güney ve "yeniden doğmuş" Bush'a oy vermiş olan yerlere yeni bir ad takılmıştı: "İsa'nın Toprağı." Geri kalan ABD toprağına da şu başlık uyun görülmüştü: "Kanada Birleşik Devletleri." Sanki "yeniden doğmuş" Bush'a oy vermemiş olan Amerikan toprakları ABD'ye ait sayılmamalıydı!

Başkanlık seçimine 1992'de tek başına girmiş olan Teksaslı milyoner Ross Perot'un (d. 1930) kampanyasında din öğesine yer verilmesi şaşırtıcı sayılmamalıdır. Bağımsız aday olmasına ve iyi örgütlü iki partinin desteğinden yoksun kalmasına karşın, seçmen oylarının % 19'unu alabilmesinde bu din örgütünün rolü vardı.[58] Öte yandan, eşcinsellerin ve çocuğunu aldırmak isteyen gebe kadınların haklarını daha önceleri savunmuş olan eski New York Kenti Belediye Başkanı Rudolph (Rudy) Giuliani ile tıpta kök-hücre araştırmalarına ara sıra olumlu bakıp sözde dincileri kızdıran Senato'da Tennessee'den Cumhuriyetçi Parti sözcüsü Bill Frist'in "gerçek inançlı" diye onay alabil-

[58] Albert J. Menendez, **The Perot Voters and the Future of American Politics**, Amherst, N. Y., Prometheus Books, 1996.

meleri olasılıkları düşüktü.

Kendine "inançlı" önadını uygun görenler ya temel gıda ürünlerinin giderek azalmasını, karaların içine birden girerek önündekini silip süpüren dev boyutlu deniz kasırgalarını, mutfağı ve mideyi ufaltan yaşam pahalılığını ve onun bunun eşini ve çocuğunu alıp götüren savaşları Kıyamet'in kapının ardında oluşunun belirtisi gibi görüyor, ya da İsa'nın yeryüzüne ikinci inişinden kişinin bu gelişe hazırlıklı olması için bir fırsat gibi değerlendiriyorlar. Bunlardan hiçbirinin gündeminde taşıl kökenli petrolle iklimin kötüye gidişi, daha doğrusu bunların gerçek nedenleri ya da suçluları yok. Konuya ekonomik açıdan yaklaşan tutucular dünyanın sonunun nasıl geleceği konusunda Hıristiyan köktendincilerle aynı inançları paylaşmayabilirler, ama sonsuz petrol üretimine yeşil ışık yakmak, çevrenin korunmasına karşı çıkmak ve dış ülkelerde savaşları desteklemekte el ele verdiklerinde kuşku yoktur.

Örneğin, Hıristiyan köktendincileri dünya kaynaklarını kullanmak için Tanrısal bir hakka sahip olduklarını söylüyorlar. Bu savlarının sözde kaynağı da Tevrat'ın ilk kitabı olan ve "Yaradılış" konusuna eğilen Tekvin'de (1:28 diye belirtilen) bir tümcedir. Tevrat'ın ya da bu tümcenin kimin kaleminden çıktığı ve ne denli güvenilir olduğu tartışmasını şimdilik bir yana koyalım. Bunu Tanrı'ya mı, aradaki elçiye mi, metni yazan bir din adamına mı ya da sıradan bir kişiye mi bağlamak gerektiği konumuzla birinci derecede ilgili değildir. Bunun son derece iyi niyetle söylenmiş bir istek, hattâ gökten inen bir buyruk olduğunu bile bu bağlamda kabul edelim. Kaynak kim ya da ne olursa olsun, dünyadaki zenginliklerin insanlarca kullanılması isteği, hakkı ya da buyruğu ancak yasal, insancıl ve hakça yorumlanabilir. Sözcükler Tanrı'ya bağlansa bile, demek istenen kuşkusuz, "başka ulusa ait olana da göz dik, saldır, öldür, işgâl et, ele geçir ve en büyük payı kendine ayır ve işbirlikçilerine de tattır, geri kalanı umursama" anla-

mında değildir. Eski bir din metninde zararsız görünen sözcüğü başı dönmüş küresel bir soyguna dönüştürmek fırsatçılığın ve imansızlığın daniskası olmak gerekir.

Hıristiyan köktendinciliği erkek üstünlüğüne ve baskısına da inanır ve onu besler.[59] Aynı çevreler, İncil'in kadının yerini temelde aileyle sınırladığını görerek, kadın haklarıyla ilgili uluslararası anlaşmalara da düşmandırlar. Son hedef saati geriye çevirmek ve kadını Tevrat'ın sınırları içinde, yani erkek egemenliğindeki bir toplum çerçevesinde tutsak etmektir. Çok ileri noktalardaki tutuculuğun ülkenin her gelenekçi kesiminde aynı olmazsa da, birden fazla kadınla evlilerin artan sayıları, hukuk açısından bağlayıcı olmayan nikâhlar ve daha çocuk yaştaki küçüklerle evlilikler sanıldığından çok daha fazladır. Kimi Hıristiyan köktendinciler oy hakkını erkeklerle sınırlama peşindedirler.

Protestan dinyayıcılarının özellikle son kırk yıl içinde artışı denetlenmez bir meteor hızıyla oldu.[60] Amerikan Protestanlığı böylece durmadan güç kazanıyor.[61] Dört Amerikalıdan biri bir Protestan kilisesiyle bağlantılıdır. 1960 gibi artık eskimiş sayılan bir tarihte bile özel bir tanrısal görevi olduğuna inanan Güney Baptist Konvansiyonu'nun (SBC) 10 milyon üyesi vardı. 1980'e gelindiğinde Güney Ekinsel Anı Kilisesi'nin (CSCM) üye sayısı 18 milyona çıkmıştı. Pentekostallar en az 10 milyondur. 2000'de beş milyon Mormon vardı. Yirmi-birinci

---

[59] Hıristiyan köktendinciliğinde kadın-erkek cinsi sorunu üstüne: John Stratton Hawley, ed., **Fundamentalism and Gender**, New York, Oxford University Press, 1994.

[60] ABD'nin kuruluş yılından bu yana kiliselerle donanması üstüne: Rodney Stark ve Roger Finke, **The Churching of America: 1776-1990**, New Brunswick, N. J., Rutgers University Press, 1993.

[61] Amerikan Protestanlığının yeniden öne sürülüşü: Donald E. Müller, **Reinventing American Protestanism: Christianity in the New Millennium**, Berkeley, University of California Press, 1997.

yüzyıla girerken Yahve'nin Tanıkları ile Yedinci Gün Habercileri'nin de ayrı ayrı en az birer milyon üyeleri bulunuyordu. Bu siyasal din yapısının görünen doruğu daha altındaki koca buz dağının ancak bir üst bölümüdür.

Amerikalılara 2004'te İncil'de yazılanların sözcük olarak doğru olup olmadıkları sorulduğunda, ulusal çaptaki genel yoklamada % 55 ve Evangelist Protestanlarda da % 83 olumlu yanıt vermişlerdi.[62] Ayrı bir kamuoyu yoklamasında dünyanın sonunun İsa ile Şeytan orduları arasında bir savaşla noktalanacağına inanıp inanmadıkları sorulduğunda, Hıristiyanların % 45'i ile Evangelistler'in % 71'inden "evet" yanıtı gelmişti.[63] Onlara göre, ABD'nin Orta Doğu'da (ve başka yerlerde) askerî müdahaleleri "iyi" ile "kötü" arasındaki Tanrısal savaşla uyum içindedir. Böyle bir savaş bir yanda Tanrı'nın ve öte yanda Şeytan'ın askerleri arasındaki savaşa ilişkin Aziz Yohanna'nın önbilisine uygundur. Britanya ile bağlaşıklarının (Fransa, Çarlık Rusyası ve ABD) Merkezi Güçler'e (Almanya, Avusturya-Macaristan, Osmanlılar ve Bulgaristan) karşı 1914-18 Savaşına ve yirmi-altı yıl sonra da (ABD ile Sovyet Bloklarını karşı karşıya getiren) Soğuk Savaşa da aynı kılık giydirilmişti.

[62] **Newsweek**, Poll, December 2004.
[63] **Newsweek**, October 1999.

9. En Çok Satan Kitaplar

Bu durumda, köktendinci kitap yayımcılığının ABD'de ulusal bir endüstri durumuna gelmesine şaşırmamalı. Dahası, en çok satan kitaplar dizelgeleri bu konuların halkça da ne denli tutulduğunu gösteriyor. Bu gerçek resmî Amerikan değerlendirmelerinde de öne çıkıyor.[64] Haftalık **Time** dergisi "Geride Bırakılmışlar" (*Left Behind*) dizesinden bilinen Tim LaHaye'in başını çektiği Evangelist kitaplarını en etkili yayınlar olarak sıraya koydu.[65]

---

[64] Kathryn Van Spanckeren, **American Literature**, rev. ed., Washington, D.C., Department of State, t.y., s. 136.

[65] "The Most Influential Evangelicals in America," **Time**, 22 February 2005, s. 19. Dizelgedeki başka kimi adlar arasında şunlar da var: (Pennsylvania'dan Cumhuriyetçi) Senatör Rick Santorum, (Beyaz Saray'da konuşma metni hazırlamakla görevli olanlardan) Michael Gerson, (Luther mezhebinden devşirme, New York'ta basılan köktendinci **First Things** adlı derginin sahibi ve Katolik papazı) Richard Neuhaus, ("Birliğin Durumu" konuşmasının ardından Ulusal Dua Kahvaltısını açan Vaşington'da yerleşik Arkadaşlık Vakfı Başkanı) Douglas Coe, (köktendinciliğin baba-oğul ünlü çığırtkanları, konuşmalarını on-binlerce kişinin göz kırpmadan izlediği) Billy ve Franklin Graham, (Wheaton Koleji'nden) Mark

Bu dizenin belli başlı kitaplarından birkaçının içeriğini burada kısaca anlatmağa değer. Hemen eklemeliyim ki, Jerry Falwell "Geride Bırakılmışlar" dizesini İncil'den sonra en etkili kitaplar olarak nitelemiştir. Bir yayın değerlendirme aracı olan **Publishers Weekly** bunları dinsel konulara eğilen ama bir tür *tsunami*, yani görülmemiş güçte bir Japon kasırgasıymış gibi sunmuştur.[66] Bu dizenin birçok kitabı gerçekten en çok satanlar arasına girdi, daha doğrusu bu dizelgenin başına kurulup oturdu. Çoğu onlarca milyon sattı. Birkaçı 65 milyonu geçtiği sırada hâlâ satmakta ve yeni baskıları hazırlanmaktaydı. Yayıncılar kitap biçimini de yeterli bulmadılar, videoları, kasetleri, çocuk dizileri ve resimli basit özetleri çıktı. Eklemeğe belki gerek yok ki, köktendinci yazarlar bu arada dolar milyarderi oldular. Bu dizenin bir uluslararası ağı da var; bu bulanağa okuyuculardan günde 25.000 ileti geliyor. Neredeyse tümü uygun bulan hayranlarından. Kutlama, teşekkür ve destek iletileri. Amerikan okuyucusu, giderek halkı bu görüşlerin ardında sıradan asker gibi. **American Scholar** adlı dergide bir yazar diyor ki: "Bu yayınlar Ahd-i Cedîd'in son kitapları olmayabilir, ama yayımcılık tarihinin kilometre taşlarını oluşturduklarına kuşku yok."[67]

LaHaye[68] ile Jerry Jenkins'in[69] birlikte hazırladıkları, fırtına gibi

---

Noll, (**Amaçlı Yaşam** adlı kitabın yazarı) Rick Warren ve (Vaşington'da yerleşik Din ve Demokrasi Enstitüsü'nü yöneten Episkopal kuruluşundan kadın papaz) Diane Knippers. Bu dizelgeye aynı yolun katmerli yolcularından Jerry Falwell ve Pat Robertson da eklenmelidir.

[66] "Tim La Haye and Jerry B. Jenkins," **Authors and Artists for Young Adults**, Vol. 39, Gale Group, 2001. Ayrıca: **Biography Research Center**. Farmington Hills, Mich., Thomson Gale, 2007.

[67] J. C. Furnas, "Millenial Sideshow," **American Scholar**, 69/1 (Winter 2000), s. 87.

[68] Detroit'te (Michigan) 1926'da doğmuş olan Tim La Haye Minnesota'da bir Baptist kilisesinde ve sonra Kaliforniya'da Scott Memorial Kilisesinde görev

kapışılan ve toplam satışları birkaç yüz milyona tırmanmış olan bu kitapların tümü Evangelist anlayışta bir kıyamet ortamına odaklanıyor. Hıristiyanlara daha çocukluklarında belletilen bir masaldır bu. Ne var ki, günümüzde inananları çoğalıyor; hiç değilse, yeniden gündemde. İsa'ya inanan sıradan insanların din dağarcındaki birçok simgenin ayrıntılı birer romanı.

ABD'deki satışların %70'i Güney ve Orta-Batı bölümünden; yalnız %6'sı kentleşmiş Kuzey-Doğu'dan. Ama toplam okurların %85'i kendini (Bush gibi) "yeniden doğmuş" *(born again)* Hıristiyan sayanlar. Kitaplar geleneksel din yorumlarıyla günümüzün eğlenceli bilim-

---

yapmış, gene Kaliforniya'da El Cajon kentinde Hıristiyan Koleji'nin kurulmasına yardımcı olmuş ve eşinin (Beverly Davenport) bir Hıristiyan radyo programı oluşturmasında, ayrıca ("Amerika'nın İlgili Kadınları" adlı) tutucu bir baskı örgütünün kurucusu olmasında destek vermişti. O ve eşi radyo programlarında temelde insancıl düşüncelere geleneksel aile değerlerini yok etmek isteyen ve İsa'ya karşı güçleri simgeleyen akımlar olarak saldırmışlardır. Tim LaHaye Birleşmiş Milletler'i ve onunla tıpatıp aynı görüşte olmayan Dünya Kiliseler Kurulu'nu Şeytancı amaçlar için kullanılacak araçlar olarak görüyordu. Bu kimliğiyle (1970-76 arasında) altı yıl Hıristiyan Geleneği Koleji'nin başkanlığını yaptı. Kişisel uluslararası ağı şudur: http://www.timlahaye.com

[69] Kalamazoo'da (Michigan) 1949'da doğmuş olan Jerry B. Jenkins'in yaşamında dinin hep çok önemli, hattâ başlı başına bir eksen değeri olmuştu. Illinois'de Moody İncil Enstitüsü'ne ve ardından eğilimine uygun iki koleje yazılmış ve gene Illinois'da din temelli Kutsal Kitap Yayınevinin yazarlığını yapmıştır. Art arda yazıp çıkardıkları kişiyi şaşırtacak ölçüde çoktur. Aynı yolun deneyimli ustalarından Evangelist Billy Graham'ın **Olduğum Gibi (Just as I Am**, New York, Harper Collins, 1997) başlıklı ve **New York Times**'ın en çok satan kitaplar dizelgesindeki ana kitabının basıma hazırlanmasında yardımcı olmuştu. **Aylık Moody**'nin yöneticisi oldu. Wheaton İletişim Okulu'nda 1975'ten bu yana "ileri gazetecilik" dersleri verdi. Onun uluslararası ağ bulanağı: http://www.jerry jenkins.com

kurgu denemelerini birbirine katıyor. Yapıtlar gerçekte iki adamın ürünü. Biri ülkenin Güney kesiminden emekli bir Vaftiz (*Baptist*) mezhebi papazı, yazar ve yayımcı; öteki de **Ghil Thorp** adlı resimli bir çocuk dizesinde konuşmaları kaleme alan kişi.[70] Kitapların tümü "dünyanın sonu" ile ilgili. Din kitaplarından kaynaklanan ve sözde yazınsal yoruma dayalı bir olaylar dizisi. Yaptıkları "İsa'nın İkinci Gelişi" üzerine İncil'deki sözde "önbilileri" koca bir pazar tüketimine çevirmek.

"Geride Bırakılmışlar" dizesi kitaplarındaki konuları saptayan kişi Kaliforniya'da yaşayan LaHaye adlı Amerikan yurttaşıdır. Ana konuları Hıristiyan belgeleri arasından seçer. Çağdaş eylem olaylarının ana çizgilerini İncil "önbilileri"ni kullanarak bulup çıkarır. Sonra, bu genel taslağı Kolorado'da oturmakta olan Jenkins'e yollar. O da her kitabın ilk metnini kağıda döker ve en ufak ayrıntıların bile Kitab-ı Mukaddes'in son cüz'ü olan Vahiy Kitabı'na uygunluğuna bakması için LaHaye'e gönderir. Burada LaHaye'in görevi Hıristiyanlıkla uyumu sağlamada danışmanlıktır. Her şey temel Hıristiyan din kitaplarının ileriye yönelik söylediklerine harfi harfine uymak zorundadır. LaHaye'in yaptığı bunun denetimidir. Jenkins söz konusu kitapları bu denetim ışığında yazan kişidir. Bir de yazılmış ve denetimden geçmiş kitapları basan biri var. Yayımcısı da Kenneth N. Taylor adında kurnaz birisinin 1962'de oluşturduğu Tyndale House diye bilinen kitabevidir.[71]

---

[70] **Newsweek** dergisi LaHaye-Jenkins birlikteliğini "tüm zamanların en başarılı yazınsal ortaklığı" diye nitelemiştir. David Gates, "Religion: the Pop Prophets," **Newsweek**, 24 May 2004, s. 44.

[71] Evangelist Billy Graham 1960'lı yılların başında Tyndale ailesinin bastığı **Yaşayan Mektuplar**'ın bir nüshasını görünce, bir tür Haçlı Seferi görünümündeki konuşmalarına görsel anlamda eşlik etmesi amacıyla onun özel bir baskısı için izin istemişti. Bu kitap hemen iki milyon Amerikalıdan alıcı buldu. Tyndale ailesi alçak gönüllü ve bir elin beş parmağı gibi sınırlı geçmişlerini çok aşarak yeryüzü-

İş yalnızca bu üç kişinin ne büyük bir başarıya imza attıklarını söylemekle bitmiyor. Yayınevinin pazarlama yöneticisinin bir söyleşideki şu sözcükleri tüm başarının bedelini kendilerine bağlamak istemediklerini gösteriyor: "Gerçek şu ki; Tanrı bu yolu [kendine özgü] büyüklükle kullanıyor. İncil'deki gerçeği roman türünden yararlanarak iletiyor."[72] LaHaye'e kalırsa, Tanrı onlara "insanların beyinlerini etkilemek için bir araç bulup vermiştir."[73] Bu kitaplar, işte, bu nedenle "en başarılı Hıristiyan dizeleri olup çıkmıştır."[74]

İlk kez 1995'te yayına giren **Geride Bırakılmışlar** başlıklı kitap bütün dizenin "amiral gemisi" gibiydi. Tüm dize adını o ilk kitaptan aldı. Bu birinci kitabın ilk sahnesi Atlantik'in üzerinde süzülüp giden bir Boeing uçağında, onun pilot odasında yer alır. Birinci pilot Rayford Steele kendini Tanrı'ya adamış, Yaradan'a neredeyse aşık olmuş, böylece "yeniden doğmuş" sınıflamasındaki eşinden artık bıkmış usanmış ve gönlünü uçağın güzeller güzeli konukçusuna (hostesine) kaptırmıştır. İşte, bu yere bakıp yürek yakan güzel pilot hayranına koşup düzinelerle yolcuların birden yok olup gittiklerini, sanki havada eridiklerini ve arkada yalnız özel nesnelerinin yığılıp kaldıklarını söyler. Bu durumda pilot uçağı çevirir ve ABD'ye geri döner. Ama gel gör ki, eşi ve anası gibi "yeniden doğmuş" olan oğlu da yitip gitmişlerdir. Çevredeki kilisenin papazı İsa'nın geldiğini ve kendine "gerçekten inananları" alıp Cennet'e götürdüğünü söyler. Bu "kendinden geçme" olayında İsa'yla birlikte uçup Cennet'e geçenlerin dışında

---

nün tüm anakaralarını avuçları içine alan büyük bir yayınevi boyutlarına ulaştı.

[72] Steve Rabey, "Apocalyptic Sales Out of This World," **Christianity Today**, 1 March 1999, s. 19.

[73] Thomes Fields-Meyer, "In Heaven's Name," **People**, 14 December 1998, s. 139.

[74] **Idem**.

kalanlar "geride bırakılmışlar"dır.[75] Yani bunlar Cennet'e ayak basacak ölçüde "dini bütün" olmayanlardır.

Ne var ki, onlar için de her şey yitip elden çıkmış sayılmaz. İsa'ya inancı ara sıra sallantılar geçirmiş olan ilçe kilisesinin papazı bile (İslâm'da Sır'at Köprüsü denen) belirli aşamayı geçememiştir. Ama ona göre, imanı tazeleyip gerçek inanç sahibi olmak için, hiçbir zaman geç değildir. Dini bütün aşamaya kavuşmanın ikinci ve son bir basamağı daha vardır. Bu durumda, Cennet'e girmenin yolunu kestirmiş olan pilot ve (onun gibi "geride bırakılmış") kızı, yerel kilise vaftiziyle el ele vererek (o yılların ABD Başkanı George W. Bush gibi) Hıristiyanlığa baş koyarlar ve insanlığa doğru iletiyi ulaştırmak için işe koyulurlar. Bundan sonra yapılacak şey Şeytan'ın komuta ettiği taburlara karşı savaş bayrağını açmaktır. Hemen eklemeli ki, Şeytan ve onun ordusu da dini bütünlere karşı eyleme geçmeye hazırdır.

Ancak milyonlarca gerçek inançlıların dünyadan el-etek çektikleri bir ortamda karmaşanın egemen olması kaçınılmazdır. İşte, bu noktada, Amerikalı değil, ama bir Avrupalı, adından Romanya kökenli olduğu anlaşılan Nicolae Carpathia adlı biri ortaya çıkar ve "Kötülerin Yöneticisi" olur. Bu kişi, gerçekte, İsa'nın yalnız rakibi falan değil, karşıtıdır. Birleşmiş Milletler'i o ele geçirmiştir, genel bir silâhsızlanmanın davulunu çalmaktadır, kendi seçtiği bir para türünü bütün dünyaya kabul ettirmiştir ve Birleşmiş Milletler'i güçlü bir uluslararası kuruluş durumuna getirmektedir. Anlaşıldığı gibi bu yayının ileri sürdüğüne göre, genel silâhsızlanma gibi adımlar ancak Şeytan'ın düşünebileceği kötülüklerdendir.

---

[75] Kutsal Kitap'ın son Cüz'ü olan Vahiy Kitabı'nda anlatıldığı üzere, "İsa'nın İkinci Kez Gelişi"nden bir önceki "Vecd Durumu"nda gökte birden borazanlar çalmağa başlar ve gerçekten kurtarılacak olanlar güvenli bir biçimde Cennet'e taşınıverirler. "Geride Bırakılmışlar" kuşkulu "son zamanları" yaşamak ve İsa'ya karşı bayrak açmış dinsizlerin yönetiminde kalmak zorundadırlar.

Kitabın en ciddî saldırıları Birleşmiş Milletler'e karşıdır. Yurttaşların devlet müdahalesinden kuşkulandığı ve merkezi yönetimden korktuğu ABD gibi bir ülkede bu türlü konuların "Şeytan işi" gösterilmesi yandaş toplamaktadır. New York'a ve Vaşington'a 11 Eylül 2001'de yapılan saldırılardan ve ardından Afganistan'la Irak'taki savaşlardan sonra, birçok Amerikalı dünyanın son günlerini yaşamakta olduğuna inanıyordu. Pasifik Okyanusu'nun ortasında Pearl Harbor'a 1941'deki Japon baskını bir yana konursa, ABD denilen koca toprak parçasına saldırıyı göze alabilen çıkmamıştı. New York kentinin karaltısında ilk göze çarpan yüksekliklerden İkiz Kuleler'le başkentte "Pentagon" diye bilenen ünlü beşgen yapısına başarıyla gerçekleştirilen saldırılar başka nasıl yorumlanabilirdi ki? Dünya tarihi Amerika'dan sorulmalı, sonumuzun neye varacağının haberi ondan alınmalıydı! ABD toprağına böyle bir saldırı olsa olsa dünyanın sonunun geldiğini gösterebilirdi. Temelde aynı yaklaşım içinde olan Başkan (Oğul) Bush da bu masallarla kendi Orta Doğu bölgesi siyasetini açıklamak için anlattıkları arasında bir bağ vardı.

Bu bağlantılardan sonra onlarca milyon satan kitaplarının ilkine dönelim. Önde gelen oyuncuların arasına "Buck" takma adlı Cameron Williams diye Amerikalı bir gazeteci de karışır. O da "geride bırakılmışlar"dan biridir. İşe bu "Vecd"i, yani "kendinden geçme" durumunu inceleme isteğiyle başlamıştır. Bu arada kendi de "inanmışlar" ordusuna katılma anlayışı içindedir. Bilinen uçaktaki güzeller güzelini Birleşmiş Milletler'in "yeni buyurganı" Carpathia'ya tanıştırma yanlışını da yapan odur. İşin şaşılası yanı bu ince yaratık Avrupalı yöneticinin yalnız yardımcısı değil, sevgilisi de olur. Bu karmaşada binilen uçağın pilotuyla gazeteci "Büyük Sıkıntı Gücü" *(Tribulation Force)* adıyla anılan "gerçek inançlıların" ordusunun kurulmasına omuz verirler. İsa'nın karşısında yer alan Carpathia ile savaşan bir tür "Yeşil Bereliler" bunlardır.

"Geride Bırakılmışlar" dizisinin ilk kitabını ötekiler izledi. Her altı-ayda-bir yeni bir tanesi basıldı. Öteki kitaplar inançlıların ordusunun yaptıklarına ayrıldı. İyi ile kötü arasında önüne geçilmez bir "Kıyamet Savaşı" olacaktı. İyi denenlerin başını Evangelistler çekiyorlardı. Hıristiyanlar içinde güvenilir, yani Tanrı'nın "Seçilmiş Kulları" bunlardı. Katoliklerle Yahudiler bile bir köşeye itildiler. Yani "vecd durumu"nda onların yeri bile kısıtlıydı. Yalnız, kitaplar Katolikliğe karşı çok ağır bir tavır almadılar. Yoksa satışları düşerdi.

Bu kitapların yetişkinler, gençler ve çocuklar için ayrı ayrı baskıları yapıldı. Göze yansıyan filmleri ve kolay izlenen çizimleri piyasaya sürüldü. Bunların da büyük bölümü en çok satan dizelgelerde boy gösterdiler. Hep birlikte değerlendirildiklerinde Hıristiyan vurgulu romancılıkta kendine özgü bir sınıflandırma oluşturdular.

Dizinin görünümde en son kitabı olan **Krallık Kurulunca** başlıklı olanı İsa'nın yeryüzünde oluşturduğu eksiksiz, yani "dahi iyisi olmaz!" nitelikteki yönetimini konu ediniyor. İkisi arasında çıkan kitaplar, Kötü'nün yani İsa'nın düşmanı olan Şeytan'ın geride kalanlara sahip olup onu İyi'ye karşı kullanmağa çalıştığını anlatıyor. İyi olanlar yalnız Hıristiyan köktendincileridir, kötü olanlar da baştan sona hep geride kalanlar. Bu yayınlar şunun altını çiziyor ki, Şeytan'ın kendi inançlı olmayanların kalplerinde yaşamayı sürdürür. Bu nedenle, onlara karşı etkin ve sürekli savaşım vermek gerekir. Hıristiyan köktendinciler gibi düşünmeyenler Tanrı'nın kendine karşı yeni saldırılar gerçekleştirmekten geri kalmazlar. Bu çatışma kaçınılmazdır. Sonuçta Tanrı'nın ve onu en iyi simgeleyen Hıristiyan köktendincilerinin kesin ve ölümsüz zaferinin önünde durulmaz oluşu gibi.

En çok kapışılan bu iki kitabın arasına başka birçok yayın girmiştir. Bunların her biri de en çok satılan kitaplar arasındadır. Örneğin, **Ruhun Devşirilmesi (Soul Harvest)** adlı kitap 1998'de basıldığında,

hemen en çok yayılan kitapların başına kurulup oturdu. Bir yıl sonra piyasaya sürülen **Apollyon** belli başlı günlüklerin, örneğin **New York Times, USA Today, Wall Street Journal** ve **Chicago Tribune** gibilerinin dizelgelerinde ön sırayı aldı. Bunlardan **Kutsala Saygısızlık** *(Desecration)* başlığını taşıyan kitabın 2001'deki ilk baskısı 2.95 milyondu. O yıl hiçbir roman ondan daha fazla basılmadı ve satmadı.

Hıristiyan konularını işleyen kitaplar da roman olsun olmasın, çok alıcı buldu. Örneğin, Gracia Burnham'ın **Düşmanlarımın Önünde** adlı ve bir dinyayıcısına odaklı kitabı 2003'te en çok satanlardan oldu ve ciltli pahalı baskısı 200.000'den fazla alıcıya ulaştı. Mel Gibson'un "İsa'nın Tutkusu" başlıklı filmine dayalı resimli kitap su gibi satılmıştı. İlk kez gene Tyndale'in 1977'de çıkardığı ve Josh McDowell imzalı **Bir Marangozdan da Öte** adlı kitap en az elli dile çevrildi ve en çok satanlar arasında olmayı sürdürüyor. Bu yayınevinin sahibi Kenneth Taylor o yıllarda ABD Başkanı olan Ronald Reagan'a **Yaşayan İncil** adlı kitabın 28 milyonuncu nüshasını özel olarak sunmuş ve Hıristiyan köktendincilerinin savunucularıyla Beyaz Saray'ı buluşturan bu olay çok önemli bulunmuştu.

"Geride Bırakılmış Küçükler" diye aynı bir dize de var. Bunlar daha çok 10-14 yaşlarındakiler için ve onların beğenip okudukları ve gereğini yaptıkları yayınlardır. Konuları bu yaşlarda "Geride Bırakılmış" olan çocuklardır. Kitaplar onlara ne yapacaklarını öğretiyordu. Önce, İsa'ya inanmaları gerekiyordu. Bu inancı olanlar göğe uçup Cennet'e çoktan girmişlerdi. Ellerindeki yayınlar bu yaştakilere bu zevkler ortamına giden yolun ne olduğunu gösteriyor ve gene kendi kimi yaşıtlarının Şeytan'ın oyunlarına gelebileceklerini, ayrıca bu durumda neler yapılması gerektiğini anlatıyordu.

Yıllarca yan yana oturduğum (Müslüman Türk) bir sınıf arkadaşımın oğlu ABD'ye gitmiş, evlenmiş ve orada çocuk sahibi olmuştu.

Torunu, öteki yaşıtları gibi, çevre okullardan birine yazılmıştı. Belki sözünü ettiğimiz yayınlardan etkilenmiş olan arkadaşları ona bir kaç kez "Sen Hıristiyan bile değilsin, değil mi? Ama unutma ki, kişiyi yalnız İsa kurtarabilir; yol yakınken sen de kendi kurtuluşun için tek doğru yolu seçmekte gecikme!" buyurmuşlar. Birkaç kez yineledikleri bu uyarıya bir süre yanıt vermeyen torun en sonunda şu tepkiyi göstermiş: "Çarmıha gerilen İsa'nın herkesi kurtarma yeteneği gerçekten olsaydı, önce kendini kurtarırdı..."

Orta öğretim yaşındakilerin bu köktendinci bilinçlerinin önlerine sürülen kitapların içeriğiyle yakından ilişkisi var. O yayınların dört beş oyuncusu bulunuyor. Ellerindeki kitaplarda bu küçükler Hıristiyanlıkla sarmaş-dolaş bir serüven izliyorlar. Okullarında İsa'ya gereği gibi inanmayanlar ve onların eylemleri vardır. Görevleri onlara karşı çıkmak ve öğrencileri Evangelist çizgiye çekmektir. Kitaplarda o dört çocuğun yaptığı işte budur ve onları okuyan küçüklerden beklenen de başka bir şey değildir.

Bu türlü İsa anlayışının uluslararası ilişkilerle ve ABD'nin günümüzdeki siyasetiyle yakından ilişkisi var. Örneğin, **Mahşer, Terör ve Petrol** başlığını taşıyan kitap Orta Doğu'da nükleer savaş olacağını haber veriyor, petrole dayalı ekonominin geleceği üstüne önbililer ileri sürüyor ve terör konusunda değerlendirmeler yapıyor. Vayih, 16/16'ya dayalı Hıristiyan öğretisinde Mahşer gününde İsa'yı (ve o yoldan Tanrı'yı) simgeleyen "İyilik" ve bu inancın dışında kalanları kapsayan "Kötülük" orduları arasında kıyasıya ve son savaş olacaktır. Bu kitap savaş alanı olarak Türkiye'nin de içinde olduğu Orta Doğu bölgesini seçmiştir. Ayrıca ölümcül çatışma araçları da nükleer silâhlardır. Bu yayına göre, Hıristiyan Tanrısı kesin olarak Beyaz Saray'ın ve petrol kaynaklarını ellerinde tutmak isteyen tekelci Amerikan para babalarının yanındadır. Dahası Joel C. Rosenberg'in **Bakır Tomar** adlı romanı okuyucuyu sözde "yeni demokratik Irak"a alıp götürür. Söz

konusu romana göre, bu güney komşumuz 'dini bütün ABD iktidarının' silâhlı müdahalesi sayesinde yenilenmiş ve demokrasinin verimli sonuçları içine gömülmüştür.

Hıristiyan köktendinci vurgulu bu yayınlar birçok oldukça iyi bilinen dizelere bölündü.[76] Ancak, bunlara ilişkin olarak, geniş okuyucu kitlesi olan günlüklerde ve süreli yayınlarda art arda yazılar çıkmaz. Öte yandan, yayınlar kapış kapış gitmiş ve her biri ticarî başarısının doruğunda yerlerini almışlardır. Ama onların tanıtım yazıları az değildir. Üstelik, yazar ya da yapıt değerlendirmesine yönelik kaynaklardaki yazıların çoğu olumludur.[77] Örneğin, M. J. Gross şöyle demektedir: "LaHaye ve Jenkins tutucu Hıristiyan iletişim ağından yararlanarak söylemek istediklerini aktarmada, görüntülerini yüceltmek ve kendileri için bir servet kazanmada ustalıklı bir başarı kazanmışlardır.[78] Bu kitapları almış olan eleştirmenlerin bir çoğu ilgiyle okuduklarını yazdılar. Örneğin, **American Scholar** dergisinde biri ilk kitap için "sayfaları heyecanla çevirdiğini" belirtiyordu.[79] **Christian Century**

---

[76] "Geride Bırakılmışlar" ve "Küçüklere Geride Bırakılmışlar"dan başka şu dizeler de var: Havadan Gelen Küresel Belâlar, Margo Gizemi, Jennifer Grey Gizemi, Bradford Aile Serüveni, Dallas O'Neil ve Baker Sokağı Spor Kulübü, Dallas O'Neil Gizemi, Toby Andrews ve Küçük Temsilciler ve Tara Chadwick dizeleri. Her bir dize bu genel başlıklar altında birçok kitap ya da kitapçık yayımlamıştır.

[77] Örneğin: **American Scholar, Atlantic Monthly, Booklist, Christian Century, Christian Science Monitor, Christianity Today, Humanist, Library Journal, Magazine of Fantasy and Science Fiction, Mother Jones, Nation, National Review, New York Review of Books, People Weekly, Publishers Weekly** ve **Washington Post Book World.**

[78] Michael Joseph Gross, "The Trials of the Tribulation," **Atlantic Monthly**, 285/1 (January 2000), s. 122-128.

[79] Furnas, **op. cit.**, s. 87

süreli yayınındaki eleştirmen de "iyi kaleme alınmışlar" diyor.[80] Gerçek şu ki bu kitaplar yılın en iyi romanı ve altın madalya gibi armağanlar aldılar ya da bu türden seçkinliğe aday gösterildiler.

[80] John D. Spalding'in değerlendirmesi: **Christian Century**, 22 Mayıs 1996, s. 587-591.

10. Köktendincilik ve Yeni-liberalizm

Hıristiyan Sağı'nın kesin ve sınırlı gündemini yansıtan bu kitaplar gerçek eleştiri süzgecinden çok az geçmiştir. Kitap tanıtımına ve eleştirisine yer veren **Booklist** adlı yayın "Geride Bırakılmışlar" dizesinin ilkini değerlendirirken mantık yanlışlarının ve gerçeklerle uyuşmayan olaylarının sözünü etmişti.[81] Bir kütüphane dergisi "üstünkörü oyuncular seçmiş olmakla ve içini gıcırtılı konuşmalarla doldurmakla" eleştirmişti.[82] Kendi başlarına yerinde görülebilecek bu eleştiriler, gene de, Hıristiyan köktendinciliğinin büyük Amerikan sermayesinin başını çektiği küresel serbest pazara olduğu gibi, bir baskıcı genişlemenin siyasal ve askerî sonuçlarına bağlılığının sözünü etmiyorlar.

---

[81] **Geride Bırakılmışlar** kitabını tanıtan John Mort'un yazısı: **Booklist**, 1 November 1995, s. 455; Ray Olson'un **Bilinçsiz Ulus** adlı kitabı değerlendirmesi: **Booklist**, 15 October 1994, s. 376.

[82] Melissa Hudak'ın **Geride Bırakılmışlar**'ı tanıtma yazısı: **Library Journal**, 15 May 1999, s. 147.

Hıristiyan köktendinciliğinin yaydığı korku yalnız belirli bir inancın egemenlik kurmasıyla sınırlı değildir. Tehdit ve tehlike daha geniş çaptadır. "Geride Bırakılmışlar" dizesinde, merkezci ve devletçi bir ekonomi olarak tanımlanan İsa-karşıtı buyurganlığa savaş açan Tanrıdan-yana güçler, Hıristiyanlık propagandasının yanı başında, serbest pazar yapısına dayalıdır. Bu kitaplar tek-boyutlu değildir; iman tazelemenin ötesinde çok geniş amaçları vardır. Bu türlü köktendinci yayınları yalnız inanç çerçevesinde değerlendirmek söz konusu "tanıtım"ın ne denli karmaşık ve çok yönlü olduğunu anlatmağa yetmez. Bu türlü yayınların, İncil'in İlk Çağ yorumlarına Evangelist yorum getirmenin ve bu yoldan içine Filistinlileri almayan bir İsrail'in sözünü etmenin ötesinde, tüm sezdiri (îma), anlatım ve sonuçlarını göz önünde bulundurmamak kişiyi ancak yanıltır.[83] Gerçek şu ki, bu yayınların içeriği yeni-liberal ekonomik değerlere bağlılığı, yeni-emperyalist siyasete desteği ve yabancı topraklarda daha büyük askerî varlığı da yansıtıyor.

Bu kitaplardaki olaylar küreselleşme, Birleşmiş Milletler, Avrupa, özelleştirme, kadın/erkek türü, cinsellik, aşk ve benzeri konularla bağlantılıdır. İsa'ya karşı diye sunulanlar kimi yönleriyle kapitalizmin son aşamalarıyla Sovyet komünizminin tüm yaptıklarına sırt çeviriyorlarsa da, "Geride Bırakılmışlar" dizesi ne çok-uluslu sermaye girişimlerini ne de teknoloji alanındaki yenilikleri suçluyorlar. Amerikan ekininde ve siyasetinde bir eksen kayması oldu.[84] Evangelist yaklaşım yeni-liberal kazanımlardan yararlanan küçük burjuva sınıflarca benimsendi.

---

[83] Köktendinci yayınlara geniş yorumlar getiren iki istisna: Amy Johnson Frykholm, **Rapture Culture: "Left Behind" in Evangelical America**, Oxford, Oxford University Press, 2004; Andrew Strombeck, "Invest in Jesus: Neoliberalism and the Left Behind Novels," **Cultural Critique**, 64 (Fall 2006), s. 161-195.

[84] Bruce Shulmann, **The Seventies: The Great Shift in American Culture, Society and Politics**, Cambridge, Mass., Da Capo, 2001.

Kitaplardaki olaylar çağdaş gelişmelerle ilgili. Dinsel önbilileri yansıtıyorlar, ama şimdiki zamanın önde gelen özellikleriyle bağlantılar kurarak. Bu anlamda, dine dayalı olarak ilerisini kestirirken, daha çok günümüz gerçekleriyle, hattâ "Hıristiyan köktendinciler-büyük sermaye-güçlü ordu" üçlüsünün işine gelen yanlarıyla bağlantı kuruyor. Kitapları okuyanın izlenimi şu: Merkezci ve devletçi ekonomiyi kusurlu bulan ve onun yerine serbest pazarı destekleyen yalnız ABD yönetimleri değil, aynı zamanda İncil ve kutsal kitaplardır. Böylece, Evangelistler "inançlı" oldukları gibi aynı ölçüde serbest pazar ekonomisinin savunucusudurlar.

Andrew Strombeck'in gözlemlediği gibi, "Geride Bırakılmışlar" dizesi dinsel bir ülkücülüğü yaymaya çalışır, ama serbest pazar ekonomisinin temel inançlarına ve onun tüm sonuçlarının da savunucusudur.[85] İsa adına eylem yürüten ve Şeytan'a şiddetle direnen Büyük Sıkıntı Gücü'nün üyelerinin ellerinde neredeyse uçsuz-bucaksız parasal kaynaklar vardır. Bir yerden bir yere hemen ve hızla gitme olanaklarına sahiptirler ve cep telefonları da eksik olmaz, silâhları da. 1920'lerde ABD Senatörü Henry Cabot Lodge, Sr.'un Milletler Cemiyeti'ne cephe alması gibi, bu kitaplar da Birleşmiş Milletler'i yerden yere vururlar.[86]

Kimi işadamlarının kötü alışkanlıklarını eleştirirler, ama onların özelleştirme dünya görüşünden yanadırlar. Ekonomik piramidin en tepesine yerleşmiş olan %1 gibi Şeytan'a karşı Tanrı adına savaştıklarını öne sürenler de yaşadıkları yerlere yeterince inançlı olmayanları sokmuyorlardı bile. "Gerçek inanç sahipleri" çağdaş üst-düzey işadamları gibi çetin ceviz, becerikli ve işini bilen türden burjuva meslek

---

[85] Strombeck, **op.cit.**, s. 168.

[86] Julius W. Pratt, **A History of United States Foreign Policy**, New York, Prentice-Hall, Inc., 1995, s. 512-515.

erbabıydı. Demek ki, iyi bir Hıristiyan aynı zamanda iyi bir iş adamı, başarılı bir meslek sahibi olmalıymış. Çok önemli bir konu olan eşitliğe gelince, bu da ancak pazar kuramcılarının istediği biçimde olabilirdi. Başka bir deyişle, Evangelist eksenli yayınlar işçi sınıfına, emekleriyle geçinmek için çabalayan kişilere özel bir yer vermezler, onların haklarıyla ilgili değillerdir. Yayınlarda öne çıkan oyuncuların tümü beyaz Amerikalılardır. Birkaç yabancı varsa da, her birinin düşüncesi ve eylemi beyaz Amerikalılarla uyum içindedir. Yabancıların bir bölümü "doğruyu görüp" Hıristiyan olurlar ve kendi eski kimliklerinden seve seve uzaklaşırlar. Tanrı'yı simgeleyen gücün şurasında burasında yer alan yabancılar er ya da geç Hıristiyanlıkla özel girişimci anlayışın, kişinin ırkı, ulusu ya da doğduğu andaki dini ne olursa olsun herhangi bir yaratık için usa dayalı mantıklı seçimler olduğunu er ya da geç anlar ve kendilerini gerçeğin akışına bırakırlar. Öyleyse, Evangelist kilisede papazın ve IMF temsilcilerinin önünde diz çökmek hem aktöre yönünden doğru bir eylemdir, hem de ekonomik açıdan daha yararlıdır. Yeni-liberalizme inanç, sanki Tanrı'ya inanmanın bir parçasıdır.

Amerikan Protestan düşüncesine göre, özel iş yaşamında başarı ruhsal olgunluğun bir ölçütüdür. Zaten, özellikle bu konuya eğilmiş olan Max Weber de (1864-1920), **Protestan Aktöresi ve Kapitalizmin Ruhu** adlı kitabında Calvinist (ya da *Puritan*) tavırla Protestan yaklaşım ve ekonomik başarı arasında bağlar kurmaktadır. Günümüz Evangelistleri aynı ülke yurttaşları olan iş adamlarından pek farklı değillerdir.

11. Hıristiyan Petrol Üreticileri, İleri!

Çağdaş Amerikan toplumunda aşırı dincilik, petrolden enerjiyi üretenlerin yaptığı gibi, resmî karar-verme sürecinde şahinliği beslemektedir. Petrolle dinden çıkarlarını gözetenler aynı koronun parçalarıdırlar. İkisinin de sevip birlikte söyledikleri ezgi şudur: "Hıristiyan Petrol Üreticileri, İleri!"

Madalyonun iki yanı birbiriyle öylesine bağlantılıdır ki, Orta Doğu petrollerinde rekabetin kendine göre uzun bir tarihi varsa da,[87] Ameri-

[87] William Engdahl, **A Century of War: Anglo-American Oil Politics and New World Order**, London, Pluto Press, 2004; Stephen Peletière, **Iraq and the International Oil System**, Washington, D.C., Maisonneuve Press, 2004. ABD Başkanı Woodrow Wilson'un Vaşington'da Kongre'de ve sonra Versailles'da sıraladığı ünlü "14 Nokta"sının birincisinde sözünü ettiği "görüşmeleri gizli yürütülen gizli antlaşmalar", özellikle petrolde musluğun başında oturabilmek için, Osmanlı İmparatorluğu'nun kaynaklarını bölmüştü. Kuzey Irak'taki petrol zenginliği bilindiğinden ötürü, Musul ve Kerkük Türk devletinden koparılıp alınmıştı. Bu kaynaklar o zaman Britanya'nın denetimi altına kondu. Aynı petrol zenginliği günümüzde ABD egemenliğindedir. Emperyalist karmaşayı biraz azaltıp paylaşıma belirginlik kazandırmak isteyen (Britanyalı) Mark Sykes ile (Fransız) Georges

kalıların yaklaşık dörtte-biri Hıristiyan kutsal kitaplarında 11 Eylül 2001 olaylarının sözünün edildiğine inanırlar.[88] Petrol artık yalnız çıkarılıp satılan sıvı bir mal değildir. Amerikan çevreleri başta olmak üzere, Batı dünyasındaki yerleşik çıkarlar ona kendi düzenlerinin damarlarında akan bir kan gibi bakarlar. Ülkenin dört-bir bucağını birbirine sık ağ gibi bağlayan karayollarında vızır vızır süzülüp giden özel araçları, kendi yolcularıyla tıka basa dolu otobüs azmanları, bir anakaradan ötekine saatlerce uçup günde milyonlarca iş adamı ve gezgin taşıyan jetler, tankından savaş uçaklarına bu türden silâhlı vuruşma aracı, aynı yakıtı kullanan adım başındaki dev boyutlusundan ufağına değin yapımevleri, yaygın konut alt-yapıları, genel ısınma ağı, gün batımından sabahlara dek kullanılan elektrik ve günlük yaşamın her aşamasında çeşitli araç ve gerecin yaktığı enerji hep aynı ürüne bağlıdır. Amerika dışında hiçbir ülke ulusal yaşamında petrole bu ölçüde bağımlı değildir. Denebilir ki, Amerikalılar sonuçta "petro-kültür"e odaklıdırlar. Bu bağımlılığın göstergeleri yalnız sıradan kişilerin de sahip oldukları bir ya da daha fazla özel araçları değil, ülkeyi saran

---

Picot 1916 antlaşmasını yaptıktan sonra, Dicle ve Fırat yöresinde yeni bir Bakü düşü görmeğe başladılar. Britanya Generali Edmund Allenby Gazze'deki duraklamalarından toparlanarak, 400 yıldan biraz fazla Osmanlı yönetiminde kalmış olan Kudüs'e bir Haçlı komutanı gibi girdi. Müttefikler'in 1918'deki zaferinin yolunu Amerikan petrolü aydınlattıysa da (bu arada, ABD dolarının değerlenmesini ayrıca sağladıysa da), Vaşington'un yolun bir ilerisindeki rakipleri Britanya ve Hollanda çıkarlarıydı. İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda (1945) bir Müttefik zaferi daha aynı doların para dünyasında tek egemen olmasını sağladı. Dördüncü (1973) Arap-İsrail Savaşı var olan petrol düzenini tahtından indirmekle tehdit edince, petrol buyurganlarına yönelik bu tehlike Amerika'ya secde etmekte kusur etmeyen Suûdî Arabistan'ın girişimi sayesinde, OPEC'in bir kararıyla (ABD yararına) atlatıldı. Bu kararla petrol ödemeleri yeşil dolarlarla kabul edilecekti. Zaten, tümüne yakını Amerikan bankalarına yatırılıp aynı yabancı çıkar çevrelerinin diledikleri gibi kullanımına sunuluyordu. Bu durumda, petrol satın almak isteyen herhangi bir devlet ödemeyi ABD dolarıyla yapacak ve bu para türü de değerini böylece koruyacaktı.

[88] **Time**, 1 July 2002.

benzin istasyonları, hattâ petrol müzeleridir. Kişi başına daha fazla benzin kullanan Amerikan yörelerindeki seçmenin Irak'a petrol için silâhla saldıran Cumhuriyetçi Parti adayı George W. Bush'a daha fazla oy verdiği bu bağlamda anımsanmalıdır. Amerikan yurttaşlarının çoğu petrolle hem parasal, hem ekin, hem de günlük yaşantı yönünden bağlantılıdır.

Dünya nüfusunun yalnız %4'ünü oluşturan ve gene yalnız yeryüzü kaynaklarının %5'ine sahip olan ABD, toplam enerjinin dörtte-birinden fazlasını tüketerek, küresel çevreyi zehirlemede tüm geri kalan ülkelerin önüne geçip başı çekiyor. İklim değişikliğine, sınırlı da olsa, karşı çıkan 1997 Kyoto Protokolü denen anlaşmayı kabul etmeyerek adını bir kez daha bu olumsuzla duyuran da aynı ABD'dir. Hıristiyan köktendincileri, petrol dünyasının alikıran-başkesenleri, doların koruyucuları ve saldırgan asker çevreleriyle birlikte, çevre bunalımına karşı duyarsızdırlar. Köktendincilere göre, dünya kaynaklarının tükenmesi, küresel ısınma ve çevrenin kötüleşmesi, her şeyden önce, birer din konularıdır; kilise evlilikleri, aile düzeni, çocuk aldırma, sağlık ve cinsel eğitim gibi. Tüm bunlar önce bu konuda söz sahibi olan dini ilgilendirir. Dünya ısınıyorsa, Tanrı'nın bildiği bir şey vardır. O istiyor ki, böyle oluyor; kulların istenci diye ikincil bir olayda takılıp kalmanın gereği yoktur.

Kuzey Amerika'da bir zamanlar var olan petrol kaynakları ya doruğu çoktan aşıp inişe geçti ya da artık hızla dibe vuruyor. Birkaç yıl içinde, ABD, alışageldiği yaşam biçimini sürdürebilmek için, belki günde 50 milyon varil petrolü dışarıdan getirtmek zorunda kalacak.[89] İşin şaşılası yanı, dünya petrol kaynakları da sınırsız değil; onlar da gittikçe azalıyor; bu gidişle sıfırı tüketecek. Bir zamanlar ABD iç ve

[89] Colin Campbell ve Jean Laherrére, "The End of Cheap Oil," **Scientific American**, 278/3 (March 1998), s. 78-84.

dış borcu dağ gibi yükselir ve öte yandan petrol üretimi yokuş aşağıya inerken, uzmanlar bu ürünü satın alabilmek için 21'inci yüzyılın başlarında çok büyük paralara gereksinim duyulacağını korku dolu bir anlatımla duyuruyorlar. Amerika'nın yeryüzünün neresinde olursa olsun, tüm petrol kaynakları üstünde düğmeye basar konumda olmak istemesinin ardında doların küresel egemenliğiyle bağlantısı var. Doların egemenliği petrol satışlarında ancak bu ABD parası kullanılacak olursa sürebilir. Irak petrol üretimini ambargo ve sabotaj nedenleriyle indirme ve o sırada iş başında olan Baas'ın bu ürün karşılığında Avrupa Birliği'nin ortak parası durumunda olan avroyu kabul edeceğini açıklaması hem doların geçici düşüşüne, hem askeri müdahaleye yol açtı. Cumhuriyetçi Parti'den başkan adayı olan Baba Bush'un yürüttüğü ve Irak'ı Kuveyt'ten çıkarmayı amaçlayan Birinci Körfez Savaşı petrol bağlantılıydı. Başkanlık koltuğuna ondan sonra oturan Demokrat Partili Bill Clinton yurttaşlarının petrole her zamankinden daha bağımlı olduklarını bildiğinden, Irak'ın havaalanını sürekli ABD uçaklarının denetimi altında tuttu.

Irak'ın 2003'de işgâl edilmesiyle, Amerikan askerî gücü Orta Doğu bölgesini kendi için bir "benzin istasyonuna" dönüştürdü. ABD tanklarını, savaş uçaklarını, donanımlı piyadeleriyle komandolarını kullanarak, petrol alanları, boru hatları, onları koruyacak askerî üsleri ve deniz yolları üstünde egemen oldu. "Terörle savaş" görünümü altında, Afganistan'dan Sao Tomé'ye ve Kırgızistan'dan Nijerya'ya birbiriyle bağlantılı ve her yere yetişebilir bir üsler ağı kurdu. Bu, tüm gezegeni üslerle çevreleyip ele geçirmek değilse, hastalık derecesinde bir üs kurma tutkusudur.[90] Bu süreç içinde, Hıristiyan inancının ABD'de ağır basan uygulaması da askerlerle enerji çıkar odaklarının

[90] Michael T. Klare, "Imperial Reach: The Pentagon's New Basing Strategy," **The Nation**, 280/15 (25 April 2005), s. 13-18.

çatısı altında yeni yerlere sıçramakta ve oralarda gelişme olanakları aramaktadır.[91] "Önleyici savaş" dedikleri sıcak müdahalenin kutsal topraklardaki güdülerinden biri Hıristiyan köktendinciliğinin pazarladığı inançtır.

[91] Amaç eski bir dini Orta Doğu'da yeni koşullara uydurmaktır. Mark A. Noll, **The Old Religion in the New World**, Grand Rapids, Mich., Eerdmands, 2002.

12. Kutsal Topraklarda Savaş

Amerikan seçmeninin İncil-odaklı dünya görüşünde donup kalmış çok büyük çoğunluğu dış siyasette Hıristiyanlığın çıkarlarını gözeten dinsel ilkelere öncelik vermekte ve kıyamet konusundaki önbilileri er ya da geç gerçekleştirecek ABD askerî eylemlerini desteklemektedir. Daha ötesi, İsa'nın ordularının İsrail'de Hayfa yakınlarında Mahşer Gününde "İyilik" ile "Kötülük" arasında yer alacak son büyük silâhlı kapışmada zafer kazanacağına ve bundan sonra tüm dünya için yepyeni bir Hıristiyanlık egemenliği çağının başlayacağına inanıyor. Hıristiyan Sağı "İsa'ya karşıtlıktan" değişik zamanlarda farklı şeyleri anlamıştır. Örneğin, İsa-karşıtları, yerine göre, (yanlış olarak, Kızılderililer ya da Amerikan Hintlileri denen) Yeni Dünya'nın Yerli Halkı ya da Sosyalistler, hele Sovyet Komünizmi olabilir.[92] Şu sıralarda bunların yerini ("Ilımlı" saydıkları değil de) "Vuruş-

[92] "İsa'nın son ve kesin zaferi"nden önceki döneme ilişkin Hıristiyan yorumu: Robert Fuller, **Naming the Artichrist**, Oxford, Oxford University Press, 1995.

kan İslâm"ın aldığı söylenebilir.[93] Hemen belirtmeli ki, Evangelistlere göre, kendilerinin dışındaki tüm dinler yanlış yoldadır. Evangelist dünya görüşü günümüzde öyle bir noktaya gelmiştir ki, bu farklı yaklaşım öteki dinler için artık yalnız "yanlış yolda" olmakla sınırlı değildir; kendini geçerli tek doğru sayıp başka inançlara yönelik acımasız eleştiri, yergiden de öte düpedüz kara çalmakla karşısındakini onursuzluk noktasına itme, aşağılamanın "beğendiğini al" türleri ve uydurmalara dayalı apaçık saldırılar söz konusudur.

Günlük **The New York Times**'ın bildirdiğine göre, ABD'nin Ohio bölgesinde ülkenin çeşitli yörelerinden kalkıp gelen Evangelistler bir toplantı yaparak Müslümanları İslâm'dan nasıl uzaklaştıracaklarını tartışmışlardı.[94] Bu birliktelikte Pat Robertson,[95] Jerry Falwell,[96]

---

[93] **The New York Times**, 27 May 2003.

[94] İslâm'ı "şeytanî bir inanç" olarak gören Evangelistlerin "Bu günahkârları salâha döndürme çabaları" üstüne: Laurie Goodstein, "Seeing Islam as 'Evil' Faith, Evangelicals Seek Converts," **The New York Times**, 27 May 2003.

[95] Düşünceleri Amerikan siyasetinin iplerini ellerinde tutmağa çok yaklaşmış olan hoşgörüsüz bir sapığı inceleyen kaynak: Robert Boston, **The Most Dangerous Man in America? Pat Robertson and the Rise of the Christian Coalition**, New York, Prometheus Books, 1996. Bu kitabın yazarı "Kilise ile Devleti Ayırma Yanlısı Amerikalılar" adlı kuruluşun iletişim işlerine bakan yönetici yardımcısı ve **Church and State** (Kilise ve Devlet) süreli yayınının yazı işlerinde ikinci adamdır.

[96] Jerry L. Falwell (1933-2007) Lynchburg'da (Virginia) Thomas Road Vaftiz Kilisesini, Özgürlük Üniversitesini (1971) ve Aktöresel Çoğunluk (1979) adlı örgütü kuran Amerikan kökten dincisi ve papazıydı. Babası dindar biri olarak bilinmemesi ve büyükbabası ile zorlu bir tanrıtanımaz olmasına karşın, Falwell'in Özgürlük Üniversitesi toplumsal konulara eğilen bir Hıristiyan okuluydu ve aktöresel çoğunluk da Evangelistler için 1988'lerde görev yapan ve tutucu/gerici Başkan Ronald Reagan'a beyaz Evangelist oylarının üçte-ikisini kazandıran en büyük siyasal baskı örgütlerinden biriydi. Falwell ırk ayrımını destekledi. Afrika kökenli Amerikalı (öldürülen) papaz Martin Luther King'i durmadan eleştirdi ve insan hakları akımını "insan haksızlığı akımı" olarak suçladı. Lester Maddox ve George Wallace gibi ırk ayrımını ve o yoldan beyazların üstünlüğünü savunan kişileri "İncil-i Şerif Televizyon Saati"ne sürekli olarak konuk etti. İsrail'i bükülmez biçimde tutan tavrı kimi zaman "Hıristiyan Siyonizmi" diye tanımlanıyordu. Devlet

Franklin Graham ve Jerry Vines gibi Hıristiyanlığın sözde önde gelen sözcüleri öylesine keskin dilli anlatım yollarına saptılar ki, Müslüman dünyasından tepkiler geldi. Örneğin, Graham İslâm'ın "son derece şeytanî ve kötü bir din" olduğunu ileri sürdü. Kullandığı tanımlamalar şu eski sözcüklerle çevrilebilir: "günahkâr, şerîr, habîs" ya da tehlikeli, fena, yaramaz... Vines da İslâm'ın Peygamberi olarak bilinen Muhammed'i "ruhuna şeytan girmiş" kişi diye sunmuştur.

Bu türlü Evangelist sözcülerine bakılırsa, dünyanın iki büyük dini bir çarpışmaya doğru gidiyor. Bunlardan Hıristiyanlık "iyi, gerçek ve barışçı" olanı simgeliyor; İslâm ise "şeytanî, yanlış ve şiddet"in simgesidir. Bu Hıristiyan mezhebinin 43.000 şubesini temsil eden Evangelistler Ulusal Derneği'nin yönetim işlerine bakan Başkan Yardımcısı Papaz Richard Cizik'e göre, Müslümanlık "Şeytan İmparatorluğunun günümüzdeki eşidir."[97] Charles Kimball'ın şu yargısı da ilgiyi çekmeli: "Hıristiyanlığın varlığını tehdit etmiş olan tek dinsel gelenek İslâm'dır."[98] Gene aynı kaynaklara göre, Kur'an'da kimi iyi

---

okullarındaki eğitimi suçluyor ve buraları tanrıtanımazlık, lâiklik ve hümanizmanın yeşerdiği yerler olarak görüp bütün bunların Hıristiyanlığa karşı olduğunda direniyordu. **Amerika Kurtarılabilir** (Murfreesboro, TN, The Sword of the Lord Publishers, 1979) adlı kitabında tüm devlet okullarının kapanıp onların görevlerinin olduğu gibi kiliselere aktarıldığı günü görmek istediğini yazıyordu. 1980'lerde, Güney Afrika'daki *Apartheid* (ırk ayrımı) düzenine karşı yaptırımları eleştirdi. 1987'de ABD Federal Seçim Kurulu Falwell'e kilisesine verilen 6.7 milyon dolar gibi büyük bir parayı kendi kişisel hesabına geçirip siyasal eylem amacıyla kullandığı için 6.000 dolarlık bir ceza verdi. Bu sayılara göre, 6.694.000 doların gene Falwell'in özel kasasında kaldığı anlaşılıyor. Din ticaretinden zenginleşme yolunu bulduğu bu örnekten de anlaşılır. Falwell'in kitabını basan yayınevinin adı şudur: Tanrı'nın Kılıcı Yayınevi

[97] Goodstein, **op-cit.**

[98] **Din Şeytan İşi Olursa** (San Francisco, Harper, 2002) başlıklı kitabın yazarı Charles Kimball Wake Forest Üniversitesi (Winston-Salem, N.C.) Din Bilimleri Bölümünün başkanıdır.

âyetler de vardır, ama içinde "zehir" de yer almaktadır.[99] Bu yeni gelişmeyi Müslüman bir yazar ise, şöyle tanımlıyor: "İslâm kuşatma altındadır.[100]"

Bu söylemlerden çıkan bir sonuç da şu ki, ABD'nin Orta Doğu'da yayılıp genişlemesinin ardında yalnız terörle savaşım ve petrol sağlama değil, dinsel hedefler de vardır. En azından son birkaç başkanlık seçimlerinde, Beyaz Saray'a girme yarışında olan adaylar, Kıyamet Günü hazırlıkları içinde olan dinci çevrelerle onların ardındaki ve Orta Doğu toprakları Tevrat'la İncil'e, ayrıca onlarla bağlantılı dinsel metinlere inançlı kalabalık seçmen kitlelerine hoş görünmek için ellerinden geleni yaparlar. Hıristiyan dincilerle bu bölge topraklarına müdahaleci askerlerin buluştukları nokta budur. Dinci Sağ petrolün yönlendirdiği para dünyası ile askerî yapıyı sonuna dek destekler.

Afganistan'ın 7 Ekim 2001'de bombalanmasından sonra ve Irak'a 19 Mart 2003'de saldırısından hemen önce, olaylara resmî ve dinsel nitelikli gözlüklerle bakan Amerikalıların büyük çoğunluğu Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in 11 Eylül 2001 saldırısıyla bağlantılı olduğuna ve kitlesel yok etme silâhlarını gizlice geliştirdiğine inanıyordu. Bunlardan kimileri onun Çağdaş Babil'i yeniden kurma peşinde bir İsa düşmanı olduğunu bile düşünüyordu. Oğul Bush askerlerine Irak'a girme buyruğu verdiğinde, İngiliz generali Allenby 1917'de Kudüs'ü Osmanlılar'dan almaya çalışırken Britanyalı bir papazın askerleri Hıristiyanlık beklentileri açısından yüreklendirmek için verdiği vaazların metinlerini okuyordu. Daha yukarılarda belirttiğim gibi, Oğul Bush başkanlığı sırasında günün erken saatlerinde kalkarak "iman tazelemek" amacıyla, aynı metinleri sıkça ve art arda okuyup

---

[99] Don Richardson, **Secrets of the Koran**, Ventura, CA, Regal Books, 2003.

[100] Akbar Ahmed, **Islam under Siege: Living Dangerously in a Post-honour World**, Cambridge, UK, Polity Press, 2003.

durmaktaydı.

Vaşington'daki karar-vericiler resmî açıklamalarında askerlerinin Afganistan'a ve Irak'a, bu eski düzen toplumların demokrasi, özgürlük, istenç ve her türlü azatlık getirmek için girdiklerini söylediler. Irak topraklarına ayak basmadan önce, Türkiye Büyük Millet Meclisi ABD askerlerine kendi ülkesinden geçiş ayrıcalığı tanımadı.[101] Hıristiyan Sağ Saddam Hüseyin'in Irak'ını kitlesel yok etme silâhları yapıyor, El Kaide örgütü ile bağlantılar kuruyor ya da tek adam buyurganlığıyla yönetiliyor savlarından çok, Tevrat ve İncil yorumlarıyla bağlantılı olarak, Bağdat merkezli bir "İkinci Babil" kurmakla suçluyordu. ABD, Sünnî ya da Şiî, ama önde gelen Müslüman uluslardan biri olan Irak'ı işgâl edip, askerini, tankını ve uçağını her yere sokunca, bu ülkenin kapıları da Hıristiyan dinyayıcılarına açılmış oldu. Bir Vaftiz (*Baptist*) papazı olan ve televizyon gazeteciliğinden emekliliği bulunan Bill Moyers, ABD işgâlinin gerçek-inançlılar için, "Tanrı Kaynaklı Vahiy Kitabı"nda öngörülmüş olan bir hazırlık, bir tür "deneme" olduğunu ileri sürmüştü. "İslâm'la Savaş", bu anlamda, ruhsal ve her türlü kurtuluş yolunda gerekli bir çatışma oluyordu.[102]

---

[101] Kamuoyunu ölçen kimi araştırmalar Türk yurttaşlarından %90'ından fazlasının Türkiye topraklarının kullanılmasına karşı olduklarını göstermişti. TBMM'deki son karar yabancı askerlerin geçmesi için anayasanın öngördüğü en alt düzeydeki oy tutarından üç eksik olduğunu gösterdi. Daha sonraki araştırmalar (Fas, Pakistan, Ürdün ve Türkiye gibi) Müslüman ve (ABD, Almanya, Britanya, Fransa ve Rusya benzeri) kimi Batı ülkelerinde, Irak'ın işgâlinin ilk yıldönümünde (2004) Amerikan dış siyasetine karşı eleştirilerin arttığını gösterdi. Çoğunluk "teröre karşı savaş" diye yapılan savunmanın gerçekte petrol zenginliğini denetim altına almak ve kürede ağır basma çabası olduğu düşüncesindeydi. Yorumları alınanlardan Ürdün'de %55, Pakistan'da %65 ve Fas'ta %45 Osama Bin Ladin'i olumlu olarak değerlendiriyordu. Susan Sachs, "Poll Finds Hostility Hardening Toward U.S. Policies," **The New York Times**, 17 March 2004.

[102] Bill Moyers (d.1934) Teksas'ta din derslerine yazıldı ve Beyaz Saray'ın görevliler başkanı ve basın sözcüsü oldu. Şu sözler onun: "Siyaset-

Bu sözde gerçek inançlıların inanç dokusu çağdaş Irak'ın geleceğine ilişkin ulusal demokratik tartışmayı da engelledi. Böylece, petrol ve dolar emperyalistleri Kıyamet'e Evangelistler gibi inansalar da inanmasalar da, Hıristiyan Sağ'ında destek alabilecekleri bir dost, bir bağlaşık buldular.

Suûdî Arabistan'daki petrol yatakları doruğu aştığına göre,[103] Irak artık bu ham madde üretiminin ana merkezi ve bölgeyi denetlemenin stratejik bir üssüdür. Doğu Bloku'nun ortadan kalkmasından bu yana, ABD dış siyaseti Rusya, Irak, İran ya da herhangi bir devletin ileride bu alanda gücü olacak bir rakibin ortaya çıkmasını engellemekti.[104] ABD Irak'a girince hemen toprak altındaki petrolü denetimi altına aldı ve hiç vakit yitirmeden çok sayıda uçak üsleri kurmaya başladı.[105]

---

te yaşamım boyunca tanığı olduğum en büyük değişikliklerden biri düş gibi görünen bir şeyin solda sıfır kalmayacağıdır. Yandan sokulup gelen bir gerçek Yumurta Ofis'te ve Kongre'de iktidar koltuğuna geçip oturmuştur." Amerikan seçmeninin üçte-birinin İncil'de yazılanların her sözcüğünün gerçeği anlattığına inandığını da sözlerine eklemiştir. Bill Moyers, "There is no Tomorrow," **The Star Tribune**, 30 January 2005.

[103] Matthew Simmons, **Twilight in the Desert: The Coming Saudi Oil Shock and the World Economy**, Hoboken, NJ, John Wiley and Sons, 2005.

[104] http://www.pww.org/article/articleprint/6350/ uluslararası ağ bulanağında, David Eisenhower, "Global Manifest Destiny and US 'base mania'," **People's Weekly World Newspaper**, 20 January 2005. Baba Bush'un başkanlığında Başkan Yardımcısı Dick Cheney ve eski Savunma Bakanı Yardımcısı Paul Wolfowitz, birlikte ve gizlice, daha sonra basına sızdırılan, ABD'nin içinde tek süper güç olarak yer aldığı yalnız bir kutuplu bir tasarı hazırlamışlardı. Bu Cheney-Wolfowitz tasarısı 2000 yılı sonlarına doğru "Yeni Amerikan Yüzyılı Tasarısı" olarak gene ortaya çıktı ve yalnız ABD çıkarlarına bağlı olarak ve bir rakibin de ortaya çıkma olasılığını da düşünerek yeni bir küresel düzenin hazırlık çalışması görevini yaptı.

[105] Amerikalılara ve "koalisyon"un geri kalan devletlerinden gelen askerlere ek olarak, kimi özel kuruluşlar Irak'a Hıristiyan din yayıcıları da getirdiler ve öteki ülkelerin güvenlik güçlerini eğitme işini üstlendiler. Bunlardan Blackwater

Irak bugüne değin ileri teknolojiden yararlanabilmiş bir ülke değildir. Çölün batı yarısı bugün bile baştan sona taranmamıştır. Petrol yönünden bir zamanlar çok zengin olan Teksas'ta yaklaşık bir milyon kuyu açılmıştır. Bu sayı Teksas toprak-altının didik didik edildiği ve bu ham madde göllerinin kurutulduğu anlamına gelir. Öte yandan, petrol birikimi Teksas'ınkini aşan Irak'ta (ta 20. yüzyılın ilk başlangıcından bu yana) yalnızca 2.300 kuyu açılmıştır.[106] Bu demektir ki, Irak petrolü sütlü memeleri dopdolu inekler gibi sağılmak için ABD çıkarla-

---

ABD işgâli altındaki Irak'a din yayıcısı sağlayan, görünüşte din yanı da olan ama gerçekte Bağdat sokaklarında döktüğü kanın hikâyeleri ayyuka çıkmış bir kuruluştur. Rastgele ateş edip sivil ve çocuk demeden yerli öldüren olayların merkezindedir. Bağdat'ın Nisour Alanında 16 Eylül 2007'de dehşet içinde kaçışan halka ateş edenler de bunlardı. Oldukça iyi bilinen bu olayda, ateş açmak için hiçbir neden de yoktu. Bir ABD Dışişleri Bakanlığı arabasını korumakla görevli Blackwater silâhlı arabası söz konusu alana büyük gürültüyle gelince, kaçmak isteyen bu özel arabada önce üç kişilik ailenin küçük çocuğu vurulmuş, ardından "korumacılar"ın attığı el bombası arabayı yakmış ve anneyle babayı da kömüre çevirmiş, bu karmaşada kaçıp kurtulmak isteyen 28 sivil daha öldürülmüştü. Blackwater'ın sahibi Oğul Bush'un seçim çalışmaları için para vermiş, azılı Sağ-Kanat Evangelistlerden Eric Prince adlı biridir. O tarihte Blackwater özel kuruluşu ABD diplomatlarını koruma karşılığında devletten en az 700 milyon dolar sızdırmıştı. O tarihten sonra da yukarıdakine benzer öyle olaylar oldu ki, "Hıristiyan inançlı ve koruma görevli" maskesi altında var olup zenginleşen bu özel kuruluş daha çok bir cinayet ağına benzemektedir. Resmî Irak yetkililerinin sözlü ve yazılı tepkileri durumu yıllarca düzeltmedi. Hattâ, "biz hiç kimseden korkmayız; aynı şeyi yinelemeye her zaman hazırız!" dercesine, bu kanlı olaylardan hemen sonra aynı alana tantanalı bir biçimde girip dolaştılar. Irak'ın bir tür ilk genel valisi gibi görev yapmış olan ABD Büyükelçisi Paul Bremer'in 27 Haziran 2004 tarihli ve 17 sayılı buyruğu Blackwater gibi özel kuruluşlara dokunulmazlıklar tanımaktadır. Blackwater'ın adamları Irak sokaklarında ayrıcalıklarla donanmış olarak kol gezip durdular. Bu bağlamda, eklemek gerekli ki, Blackwater örneği koca sepette tek çürük elma da değildir. Irak'ta 181 özel güvenlik kuruluşu ve onbinlerce Hıristiyan köktendincisi var. Jeremy Scahill, "Making a Killing," **The Nation**, 285/11 (15 October 2007), s. 21-24. Scahill şu kitabın da yazarıdır: **Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army**, New York, Nation Books, 2007.

[106] Leonardo Maugeri, "The Virgin Oil Fields of Iraq," **Newsweek**, 5 July 2004. Yazar İtalyan petrol kuruluşu ENI'nin başkan yardımcısıdır.

rına hizmet amacıyla hazır beklemektedir. Kuşkusuz sözgelişi "Irak ineği"ni sağma işlemi 2003'ten bu yana başlamış olup, yer altından alınan bu değerli sıvı toprak-üstü koruncaklarda yıllardır istiflenmektedir.

Ayrıca, Irak petrolü Teksas petrolüne birçok yönden benzemez. Kısaca, hem elde edilişi çok daha az harcama gerektirir, hem de niteliği (ilk çıktığı biçimiyle bile) daha değerlidir. Örneğin, Irak petrolü toprak yüzeyine yakındır, çıkartılması kolaydır, içeriği temizdir, arıtılması az süre alır. Irak petrolü, bu nedenlerden ötürü varil başına yalnız bir dolara patlardı. Ama aynı şeyin pazar değeri çok geçmeden 100 dolara tırmanmağa başladı. Irak petrolü yataklarının uçsuz-bucaksız görünümü, sıkıntısız çıkarılışı ve niteliğinin yüksek oluşu nedeniyle, onu denetleyen yabancı tekellerle o para babalarının askerî gücünü "Harunlar" gibi yaşatmakta, kasalarına ve silâh depolarına her yıl milyarlarca dolar akıtmaktadır.

Ülkedeki petrol alanlarının haritalarının bulunduğu Irak Petrol Bakanlığı işgâlci ABD askerlerinin kapılarını kırıp hemen girdikleri ve değerli belgeleri yağmalayıp alıp götürdükleri ilk önemli yapılardandı. İlk yağmaladıkları öteki yapı da içinde Mezopotamya uygarlığının paha biçilmez kalıntıları bulunan Bağdat Müzesiydi.[107] Eşi bulunmaz vazolar, madenî aslan ve Hammurabi heykelleri yok olmuş, kazıbilim alanları darmadağın edilmiştir. Bir düzinesi cebe rahatça sığan mühürlerin yaklaşık 5.000 tanesi çalınmıştır ve bir tanesinin New York'ta 450.000 dolara alıcı bulduğu saptanmıştır. Oysa, uluslararası hukuka göre, işgâlcinin bir görevi de bu türlü zenginliklerin korunmalarını sağlamak, yağmayı önlemektir. Bu durumda, işgâlci ABD Irak'ta pet-

[107] Türkkaya Ataöv, "Antika Hırsızlığı," **TÜRKSOLU**, 274 (8 Mart 2010), s. 18-19; Türkkaya Ataöv, "Müze ve Kazı Soygunları," **TÜRKSOLU**, 282 (3 Nisan 2010), s. 18-19.

rol hazineleriyle birlikte onların yerlerini, toprak altında yayılma boyutlarını ve derinlikleriyle göllerin genişliğini gösteren haritalara el koymuş, ayrıca tarih kalıntılarını boşaltmış, toprak üstünde de Irak ve çevresinde de yabancı egemenliğini kolaylaştıracak askerî üsleri kurmuştur.

Hıristiyanlığın bu genel görünümün dışında kalması düşünülemez. ABD'nin yaptığı aynı zamanda "ruhların" işgâli ve teslim alınmaları için bir köktendinci savaştır da. Evangelistler ve Pentekostal gibi ona yakın alt-mezhepler İslâm'a karşı Hıristiyan köktendinciliği adına bir "Haçlı Seferi" düzenlediler. Bağnaz Hıristiyanlar Orta Doğu'da ABD askerinin postallarının hemen ardındaydılar.

İsrail'e destek olma İncil'e özgü bu dünya görüşünün bir parçasıdır. Osmanlı devletinin çöküş yıllarının başında Orta Doğu'nun orasına, burasına yerleşip İncil'den diledikleri sözcükleri ve tümceleri seçerek işlerine geldiği gibi yorumlayan papazların "Din Bilimi" diye ortaya attıkları saptırmalar günümüzde milyonlarca Amerikalının hayal gücünü fitilleyip kuruntularını besliyor ve düşüncelerini biçimlendiriyor. Örneğin, o milyonlara göre, 1948'de İsrail adında bir Yahudi devletinin kurulması, "Tanrı'nın bir hikmeti"ydi ve Yahudilerin Filistin'e "döneceklerine" ilişkin önbilginin gerçekleşmesiydi. Kudüs'ün bütününün 1967 Arap-İsrail Savaşı sonunda Yahudilerin eline geçmesi de "dinsel düzen"e uymaktaydı. Hele bu son nokta çok önemlidir, çünkü bu kişilerin savlarına göre, İsa, dünyaya ikinci kez geldiğinde "yeni dönem"in artık başladığını İsrail-denetimi altındaki Kudüs'ten açıklayacaktır. Filistin toprakları üstünde yeni Yahudi yerleşmelerinin gitgide büyümesi de bu sözde önbilinin ancak doğal bir parçası olabilir. Eğer İncil 11 Eylül 2001 saldırısına da (anlayana dolaylı yoldan anlatma biçiminde bile olsa) haber veriyorsa, o zaman Irak'ın işgâli de, onların dedikleri gibi, ileride daha büyük ve kesin çatışma için bir "prova"dır. Öyleyse, Hıristiyan köktendincilerinin mantığına

göre, İslâm adına konuşanlardan Hıristiyanlığın ortak lâiklik düşmanlığına alet olmayan bölümüyle savaşma çağrısı 'doğal ve gerekli' gözükmektedir.

13. Sonuçlar

Geleceğini İncil'e dayamak isteyen ABD karar-vericileri günümüzde uluslararası sahnenin tek süpergücünü simgeliyorlar. Bu anlamda, bir "Haçlı devleti"yle de karşı karşıyayız. Bu özelliği Oğul Bush'un başkanlığı yıllarında daha belirgindi.[108] Ancak, ABD'nin böyle bir devlet olduğu çok ciddiye alınan, alınması gereken ve ayrıca bu konumuyla savunulan bir özelliğidir.

ABD'nin geçmişinde bir lâiklik damgası olduğu da söylenebilir. Ancak, oy kullanan seçmen kitlesinin önemli bir bölümüyle örgütlü dinin yaygın öğelerinin katıldıkları karanlık duygulara doğru yıllardır kaymış olduğu daha ağır basan bir gerçektir. Amerikan Protestanlığının Evangelist yorumunun kazandırdığı din yayıcılığı, yaradılışı ve alışkanlığı en belirgin özelliği olduğuna göre, kendilerini "Tanrı'nın seçtiği" doğuştan ayrıcalıklı halk olarak gören Amerikalılara, bir de,

[108] Walter McDaugal, **Promised Land, Crusader State**, New York, Houghton Mifflin, 1977.

sonradan kendi uydurdukları "Açık Yazgı" (*Manifest Destiny)*, yani gene yaradanın Amerikalıların alınlarına yazdığı örneklik ve önderlik işleri eklenince, bu kimlikleri onların kuzey-doğuya gelen ilk göçmenlerden bu yana yakalarını bırakmamıştır. Kimi gözlemciler Hıristiyan köktendinciliği örgütlerini sanki kıyıda köşede kalmış azınlık kümeleri gibi görüyorlarsa da, birçok araştırmacıların vardıkları sonuç onların çok etkili olduklarıdır.[109] Din yayıcılığı öne çıkan Hıristiyan sağının kurmağı başardığı geniş örgüt ağı çok sayıda kiliseyi, papaz okulunu, eğitimcileri, yayınları, radyoları ve televizyon istasyonlarını kapsamaktadır.

Özellikle Cumhuriyetçi Parti üzerindeki güçlü denge onlarındır. Bu siyasi parti yıllarca Kuzey'de önde gelen para babalarının toplandığı Wall Street'in desteğine kavuşmuştur. Şimdi daha büyük destek palazlanmış ve tutucu Güney'den geliyor. Ortaya taze güçler dökülüp siyaset denklemine ağırlıklarını koyunca, Hıristiyan Sağı yeni doruklara tırmandı. Kilise-hükümet işbirliği yeni hız kazandı ve Orta Doğu'da genelde Hıristiyan denetiminde olan Kutsal Toprakları ve çevreleri İncil'in davulunu çalıp zurnasını öttürenlerin ilgisini daha da fazla çekti. Sonuçta ABD tarihinde ilk kez Tanrısal inançlar federal yönetimin iktidar koltuklarına oturdu.

Örneğin, 2004 ABD başkanlık seçimlerinde Oğul Bush Hıristiyan köktendincilerden 11 Eylül 2001 saldırısından yararlanarak daha fazla destek toplayabildi. Bu saldırılara ABD'nin tepkisi, "Şeytan"a karşı "İyi"nin savaşımı ile hem tek yanlı hem köktendinci nitelikteydi. Ancak, Irak'a silâhlı müdahale, bu ülkenin yabancı askerlerce işgâli, yerel sivil halkın gelişigüzel kıyımı, ülkenin bölünmesi, işgâlcilerin ku-

[109] Örneğin, "Kilise ile Devletin Ayrılmasında Birleşmiş Amerikalılar" kuruluşunun yayım: Americans United for Separation of Church and State, **Church and State** dergisi, the First Amendment Foundation (Birinci Değiştirme Vakfı), Public Eye (Kamunun Gözü) ve Theocracy Watch (Din Bilim İzleme).

zeydeki petrol zengini Kürtlerle özel ilişkileri, Kuzey Irak'ta yüzyılların yerleşik Türkleriyle Arapların zorla sürülmeleri, ABD yönetiminin PKK'nın (açık ya da kapalı) en büyük diplomatik, askerî, siyasal ve lojistik destekçisi olması ve İsrail çıkarlarının Dicle-Fırat nehir sularına değin uzanması terörü azaltmamış, tam karşıtı ona ABD karşıtlığı temelinde yeni yaşam kazandırmıştır. "Tanrı'yı kendi yanlarında varsayan"[110] Haçlı-ruhlu dinyayıcıları kendilerini doğrudan yana, yardımsever ve başarılı sayabilirler, ama kimi gözlemcilerin gözünde büyük sermaye, askerî yayılma ve Hıristiyan genişleme ruhunun bir araya gelerek el ele yürümeleri "terör"ün ta kendisidir.

Amerikan askerlerinin Orta Doğu'nun çeşitli yörelerinde kalabalık varlıkları olduğundan, dinyayıcıları Hıristiyanlığın kendi yorumlarını yaymada özel kolaylıklar göreceklerine kuşku yok. Ancak kimi eski din yetkilileri Afganistan ve Irak'taki askerî eylemleri Hıristiyan anlayışı çerçevesinde bile "haklı savaşlar" olarak gösterebilirler mi?[111] Örneğin Aziz Augustine'e (354-430) göre, savaşlar yalnız "haklı bir neden"e dayandığı ölçüde yasal sayılabilir. Thomas Aquinas (1225-74) barışın hükümetlerin birinci nedeni olmasını söyler, doğal ve tanrısal yasaların bunlarla uyuşmayan her türlü kul buyruğundan üstün olduğunu ileri sürer. Hernán Cortes ve Francisco Pizarro komutası altındaki İspanyol askerleri Yeni Dünya'da Aztek ve İnka ülkelerinin iç-

---

[110] Oğul Bush'un başkanlığı sırasında Hıristiyan köktendincilerinin bilim, siyaset ve demokrasi üstünde egemen olmaları: Esther Kaplan, **With God on Their Side: How Christian Fundamentalists Triumphed Upon Science, Policy and Democracy in George W. Bush's White House**, New York, New York Press, 2004. Kısa karşılığı **Tanrı Onların Yanında** olan bu kitap Bush yönetiminin aşırı sağcıları nasıl yüksek konumlara oturttuğunu, düzmece kurumlara "bilim" adı altında düzmece yazanaklar hazırlattığını ve dış siyaseti de daha da yokuşa sürdüğünü anlatıyor.

[111] Torbjörn L. Knutsen, **A History of International Relations Theory**, Manchester ve New York, Manchester University Press, 1992, s. 20-22, 48-49, 52, 53-55, 55-58, 66-67.

lerine doğru ilerlediklerinde, Bartolomeo de Las Casas (1474-1566) yerli halkların bükülmez savunucusu olarak ün kazanmıştı. Francisco de Victoria (1480-1549), o zamanlar genişleyen İspanyol İmparatorluğu'nun yurttaşı olmalarına karşın, İspanyolların Hıristiyanlığı kabul etmeyen yerlilere ateş açıp onları öldüremeyeceklerini yazıyordu. Alberico Gentili (1552-1608) din adına savunulanların çoğu kez en gözü doymaz kişilerin uydurmaları olduğunu ileri sürdü. Katolikliğe karşı Protestanlığı kuran Martin Luther (1483-1546) papazların çürümüşlük derecesine şaşıp kalmıştı.

Konuyu günümüze getirerek, papaz ve bilim adamı Jan G. Lin'in dediği gibi,[112] şunun da altını çizmeliyiz: Lâik ya da bilinemezci (agnostik) açıdan düşünme özgürlüğü de din özgürlüğü kavramı içindedir. Hıristiyan tarihinin kendisi bu dindeki aşırılığın İsa'nın dinine doğmuş olanlara çok büyük acılar yaşattığını göstermektedir. Hıristiyanlar bugüne değin "Tanrı'nın düşmanları" diyerek birilerini göstererek birçok çevreye yıkım getirdiler. Hıristiyan bağı şimdi de Hıristiyan sözcüğünü kendi tekeline alarak, onu önce Amerikan toplumunu ve devletini kendi yorumuna uygun bir biçimde yeniden yaratmaya çalışıyor. Bu çabayla el ele yürütmek istedikleri de Evengelist anlayışın, daha doğrusu onu savunanların hizmetine girmektir. Bu eğilim yalnız devletle dini birbirinden ayırma girişimlerini baltalamakla kalmıyor, aynı aşırı noktaya gitmek istemeyen Hristiyanları da tehdit ediyor. Hıristiyan köktendinciliği bu dar kafalılığını ve önyargılarını birtakım din çarpıcı sözlerinin ince tül perdesinin ardında gizliyor.

Hıristiyan köktendincileri Darwin'in evrim kuramını reddediyor, küresel ısınma gerçeğine palavra diye sırt çeviriyor, taşıla (fosil) da-

[112] Jan G. Lin Lynchburg Kolejinde (Virginia) görev yaparken Jerry Falwell ile Hıristiyan Sağının ulusal düzeyde yerlerini aldıklarını dehşetle gördü. Şu kitabı okuyucuyu bu konuda uyarmak içindir: **What's Wrong with the Christian Right**, Boca Raton, Florida, Brown Walker Press, 2004.

yalı enerji kaynaklarına ilişkin yerbilimsel değerlendirmeleri küçümsüyor ve nüfus tasarımlarından uzak duruyorlar. İncil kökenli Kıyamet Günü'ne inanan milyonlarca Amerikalı ortalığı yıkıp geçiren kasırgaları, önceden belirlenemeyen *tsunami* saldırılarını ve Kuzey Kutbu'nun erimekte oluşunu çağdaş yaşamın sonuna ulaşmış olmanın ve İsa'nın ikinci kez gelişinin kanıtları olarak görüyor ve gösteriyorlar. Böylece, Hıristiyan inancıyla insan usu arasındaki rekabet günümüzde her zamankinden daha fazla yer alıyor.

Günümüzde bilimin ve fennin geçerliliğinin sorgulanması ve İncil'in gerçeğin kaynağı olarak yetkisi Tennessee'de 1925'te yer alan öğretmen Scopes'un yargılanmasından çok daha ileriye taşmaktadır. İncil'in egemenliği altındaki düşünceye göre, küresel ısınma insandan yani bir avuç varlıklı özel girişimcinin çevreyi bozan yanlış kararlarından doğan, havayuvasıyla ilgili bir sorun değildir. Hıristiyan-kaynaklı yanlış yorumların bu denli aşırılıklarının ardında çok güçlü çıkar ve örgüt desteği olduğundan, devletin federal düzeydeki resmî kurumları da inanç-kaynaklı eğitimi, inanç-kaynaklı bilimi, inanç-kaynaklı tıbbı ve inanç-kaynaklı terörle savaşı desteklemeyi yeğliyorlar.

Öyleyse, kapitalizm, savaşlar ve Hıristiyanlığın belirli bir yorumu birleşerek bir türlü "karşılıklı yardım yürütüm birliği", yabancı bir deyimle bir tür *"konsorsiyum"* kurmuş oluyorlar. Siyasetçiler Amerika'nın kuzey-doğu köşesinde 17'nci yüzyılda yayılmaya başlamış olan "Püriten" *(Puritan)* sofuluğunun bu yeni biçimini, inekten süt sağar gibi, kendi çıkarları için kullanıyorlar. Bu koşullarda İncil'e dayalı önbililere ve cezalara yeni onaylar siyaset yelpazesinde Sağ'ın geri kalan kümelerine "ılımlı" önadını yapıştırmaya da yarıyor. Din yaklaşımının terörizm-karşıtlığıyla uygulamadaki bu birlikteliğinin seçmenin oyunu sağlamanın çok ötesinde bir anlamı var. Öyle ki, eski Başkan George W. Bush'un Beyaz Saray'dan ayrılmasından sonra bile, Federal ABD'nin dış siyasetinde İncil'in etkisi sürecektir. Bunun için

eskiden gelen birikim, son yıllarda güçlendirilen alt-yapı ve eğitimden yargıya, Kongre'den iletişim araçlarına kadrolaşma hazırlıkları yapılmıştır.

Dinin yukarıda anlatılan biçimde yetkesi, eski imparatorluklarının kilisenin davuluyla borazanı sayesinde deniz-aşırı uzak topraklara ulaşmış olan Britanya, Hollanda ve İspanya'da artmamış, azalmıştır. Kimi Batı Avrupa ülkelerinin yurttaşları Pazar günleri kiliselere (sıraları doldurmayacak sayıda) gidiyorlarsa da, karar vericilerle kamunun beyninde İncil baskısı genelde zayıflamıştır. ABD toplumu da çok ileri bir tarihte böyle bir olumlu gelişme gösterebilir. Ancak bunun için ciddi ekonomik gerilemelerin, siyasal sallantıların ya da askerî başarısızlıkların ulusal ya da uluslararası gündemi, nesnel birer ön-hazırlık olarak, değiştirmesi gerekir.

Yukarıda tanımlanan Hıristiyan Sağ'ın Müslümanlığa yaklaşımı kimi Katolik, Ortodoks ve (Episkopal, Lutheran ve Methodist gibi) Protestan kiliselerinin "beyinlerin inançlar arası birliği" gibi girişimlerle çatışır izlenimi veriyor. Kimi Hıristiyanların İslâm'la ortak noktalar arama eğilimleri anlayışla karşılanabilir. Az sayıda kilise temsilcisi tüm bu inanç kuruluşlarının hoşgörülü yanlarını saptamak amacıyla birtakım Müslüman sözcülerle bir araya gelmiştir. Ancak, bu ortak noktalarda lâiklik-karşıtlığının yer aldığı da düşünülmelidir.

Öte yandan, küresel güç dağılımı er ya da geç değişmek zorundadır. Yeryüzünde yeni bir güç dengesinin kurulmasını beklemek doğaldır ve bir önbili de değildir. Yeni denge eskinin kuralları ve kurumları üstüne olan tartışmaları büyütecek ve karmaşa merkez-kaç güçlerin en azından ayrı ve rekabet eden alt-düzenler kurmaları sonucunu doğuracaktır.[113] ABD'nin 1945'ten sonra Britanya'nın yerini alması gibi,

[113] Amerikan gücünün geleceği üstüne: Aaron L. Friedberg, "The Future of

yeni bir küresel denge kimi Asya ülkelerine daha fazla ağırlık tanıyabilir. Yenileşen dağılımda birkaç Lâtin Amerikan ülkesine daha başka görevler düşebilir. Önümüzdeki onlu yıllarda Asya devletlerinden yeni merkezler olmaya aday görülenleri vardır. Çin Halk Cumhuriyeti ile Hindistan Birliği'nin bilimin hızla gelişmesiyle sorunları yoktur ve ikisinde de ulusal gücü oluşturan nüfus, toprak, sanayi düzeyi, askerî hazırlığı, ulusal işgücü ve benzer öğelerden yana hatırı sayılır toplumlardandır. Her ikisi de hızla büyüyen devler sayılır. Özellikle Çin'in kısa sürede güçlenmesi bu ülkeyi yakın bir gelecekte ABD'ye birtakım yönleriyle rakip duruma getirebilir. Çin ile ABD üsleriyle sarılmış bulunan Rusya Federasyonu (Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Tacikistan'la birlikte) Şanghay İşbirliği Örgütü'nün (SCO) üyesidirler. Hindistan'ın da bu örgüte katılma olasılığı vardır. Asya'nın başka yörelerinde de, örneğin Orta Doğu borsalarında birçok para toplanmaktadır. Birçok Arap ülkesi, İran ve Kafkasya ile Orta Asya'daki Türkî cumhuriyetleri enerji kaynakları açısından zengindirler. Singapur küçüktür ama ekonomik yönden bir güç merkezidir.

Bu kaymalar sonucu yeni bir güç dağılımı olursa, Amerikan Hıristiyan Sağı için şaşırtıcı bir sonuç ortaya çıkacaktır. Ama ABD bugün yaptığı gibi gücünün ötesinde serüvenlere kalkışmayı sürdürdüğünde, sürekli olarak kendi yanında gördüğü Tanrı'nın da bu "seçilmiş halk"ı kurtarmak için kılını bile kıpırdatmadığını görecektir. O zaman, hesaplarını yanlış yapmış olan Amerikan Hıristiyan din yayıcıları başka türlü bir "Kıyamet"le karşı karşıya kalabilirler. Orta Doğu'daki iki savaş daha bir süre sürecek ve ABD gücünü de kemirecektir. ABD gücü büyüktür[114] ama tüm koşullar için "yeterli değildir".[115] Böylesi bir ge-

---

American Power," **Political Science Quarterly**, 109/1 (Spring 1994), s. 1-22.

[114] ABD'nin genişleme doymazlığı: G. John Ikenberry, "American Imperial Ambition," **Foreign Affairs**, 61/5 (September-October 2002), s. 44-60.

[115] ABD gücünün yetersizliliği: Michel Mandelbaum, "Inadequacy of

lişme ABD devini de yere serebilir – daha önce Roma, Habsburg, Hollanda ve Britanya İmparatorluklarını yıktığı gibi. Bunların tümü kendilerinde başkalarında olmayan "özellikler" kuruntusu içindeydiler. Ama sonrası düş yıkımı oldu.

Rusya, İran ve Malezya, petrol üreten ülkeler olarak, kendi ürünleri için avro kabul edebileceklerini açıklamışlardı. Bu yoldan ödeme ABD dolarını dünya pazarlarının komuta tahtından al-aşağı eder. Kimi OPEC üyeleri avro türden paraya ya da başka türlü değişim aracına dönebilirler. Zenginleyen "yeni kapitalistler"[116] bir Orta Doğu ya da Asya değişim birimi ekseninde toplanabilirler.

Yaklaşık son on yıldır, ABD bir inişe geçti, eski rakibi Sovyetler Birliği gibi parçalanmış olmasa da. Çelişkili birtakım eğilimlere karşın, Amerika'nın kendi içindeki ve uluslararası düzendeki değişiklikler dünyayı bir daha biçimlendirebilir.

American Power," **ibid.**, s. 61-73.

[116] Para ekseninin doğuya kayması üstüne: Clyde V. Prestowitz, **Three Billion New Capitalists: The Great Shift of Wealth and Power to the East**, New York, Basic Books, 2005.

Dizin

A

Aydınlanma 8, 10, 17

B

Beyaz Saray 19, 25, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 50, 51, 53, 54, 62, 63, 67, 75, 76, 91, 92, 102

Birleşmiş Milletler 69, 72, 73, 80, 81

Bryan, William Jennings 37

Bush, George W. 46, 48, 54, 63, 72, 85, 100, 102

Bush, George W. H. 45

Byrce, James 28

C

Calvin, John 22

Carpathia, Nicolae 72

Cleveland 83

Cotton, John 23

Cumhuriyetçi Parti 19, 41, 42, 43, 45, 48, 50, 54, 60, 63, 85, 86, 99

D

Darrow, Clarence 38

Demokrat Parti 40, 43, 44, 48, 54

E

Engels, Friedrich 15

Evangelist 48, 51, 52, 53, 57, 61, 62, 66, 67, 69, 70, 76, 80, 82, 89, 90, 98

Everett, Edward 29

F

Falwell, Jerry 68, 89, 101

Fiske, John 30

G

Geride Bırakılmışlar 67, 68, 70, 71, 72, 77, 79, 80, 81

Graham, Billy 39, 49, 69, 70

Graham, Franklin 67, 90

H

Haçlı Seferi 70, 96

Hawthorne, Nathaniel 23, 48

Hayes 79

Hıristiyanlık 17, 19, 21, 32, 33, 53, 55, 80, 88, 90, 91

Hüseyin, Saddam 91, 92

I

Irak 17, 46, 73, 76, 83, 85, 86, 91, 92, 93, 95, 96, 99, 100

İ

İran 45, 93, 104, 105

İsa'nın İkinci Gelişi 70

İsa'nın Toprağı 63

İslâm 9, 32, 53, 72, 89, 90, 92, 96, 97, 103

J

Jackson 35

Jefferson 26

Johnson 67

K

Katolik Kilisesi 24

Kıyamet 19, 64, 74, 91, 93, 102, 104
Kutsal Topraklar 52
Kuveykır 22, 31, 59

L

LaHaye, Tim 67
Luther, Martin 22, 89, 101

M

Mahan, Alfred Thayer 29
Marx, Karl 15
Mennoncular 59
Mormonlar 23, 56, 59
Mott, John R. 31, 32

P

Pentekostal 58, 61, 96
PKK 100
Puritan 21, 22, 23, 38, 82, 102

R

Rauschenbusch, Walter 35
Reagan, Ronald 45, 46, 75, 89
Robertson, Pat 68, 89
Roosevelt 88

S

Scopes Yargılaması 36
Suûdî Arabistan 13, 18, 44, 84, 93

T

Taylor, Kenneth N. 70
Tocqueville, Alexis de 27
Turner, Frederick Jackson 26

W

Weber, Max 15, 82
Wilson 98
Winthrop, John 23

Y

Yahve'nin Tanıkları 59, 61, 66
Yeniden Doğuş 9, 12

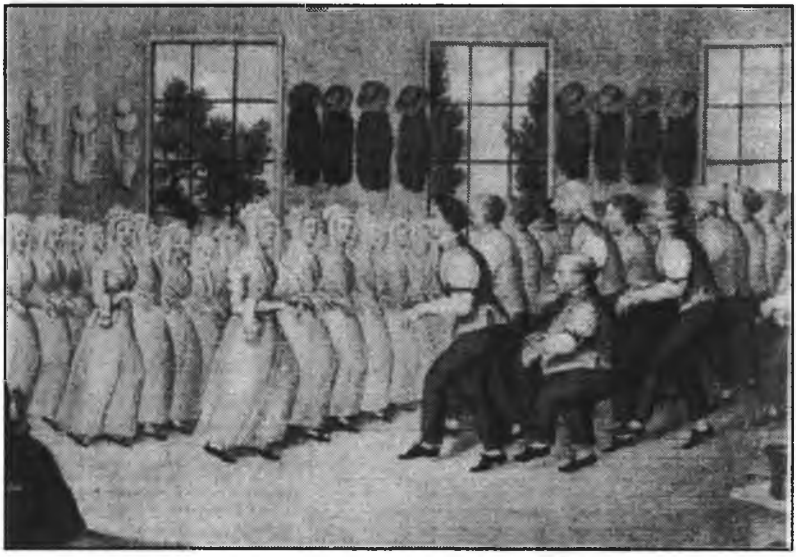
Resimler

Fransız kökenli bir Protestan olan John Calvin (1509-64) insanların günahla doğduklarını kabul etmiş ve İncil'in Tanrı'nın gerçek sözleri olduğunu yaymıştır. ABD'deki din anlayışını daha başında etkileyen kişidir.

Mormon mezhebini kuran Joseph Smith yandaşlarına İsrail'in kaybolan kavimlerinin ABD'ye gelip yerleştiklerini ve İsa'nın Amerika'da ikinci kez ortaya çıkacağını öğretmiştir. Smith'in kendine inananlara kabul ettirdiği yenilikler arasında birden fazla kadınla evlenmek de vardır. Ondan sonraki Mormon ileri gelenlerinin birçok eşleri ve ayrı ayrı kadınlardan çok sayıda çocukları oldu. Smith'den sonra önemli Mormon önderi Brigham Young'ın bu mezhebin yoğunlaştığı Utah'da heykeli vardır.

Kuveykır (Quaker) mezhebinin bir uzantısı olan ve New York'un Albany yöresinde yoğunlaşan Şeykır (Shaker) kümesi kadın ve erkek ayrılıp karşılıklı titreşiyor ve kimsenin bilmediği, ama "Tanrı'nın hikmetiyle" ağızlarından dökülen dillerle konuşuyorlar.

Hıristiyanlığın doğruları kapsayan bir "bilim" olduğuna ve böylece lâik bilimi denetleme görevi de bulunduğuna inanan Amerikalılar Boston'da 14 hektar toprak üstünde bir "Hıristiyan Bilim Merkezi" de kurdular.

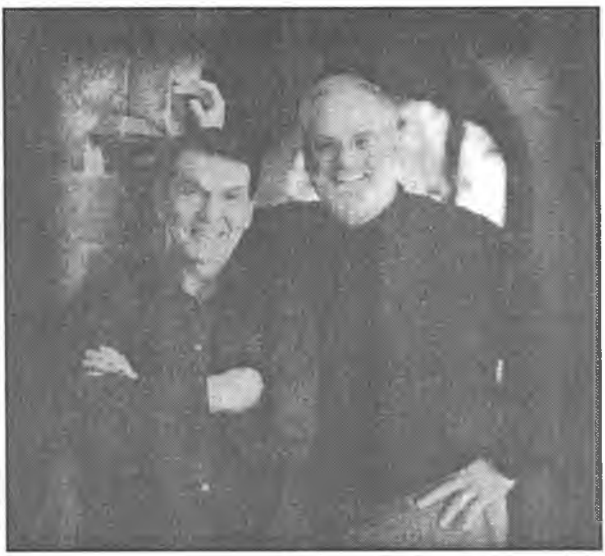

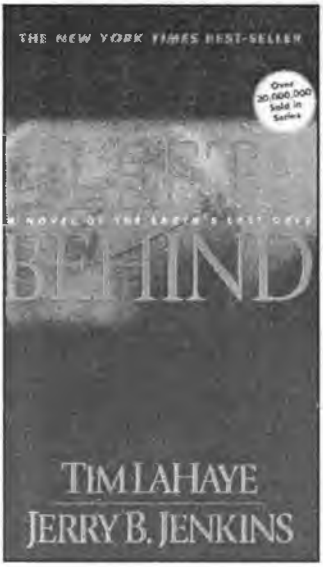
ABD'deki Hıristiyan köktendincilerinin çağımızdaki ilk öncülerinden ve yıllar sonra Başkan George W. Bush'un da "pir"i olan Billy Graham on-binlerin önündeki konuşmalarının birinde (1966), "İsa Yaşıyor. Ona İnanın." yazısını taşıyan coşkulu hayranlarıyla.

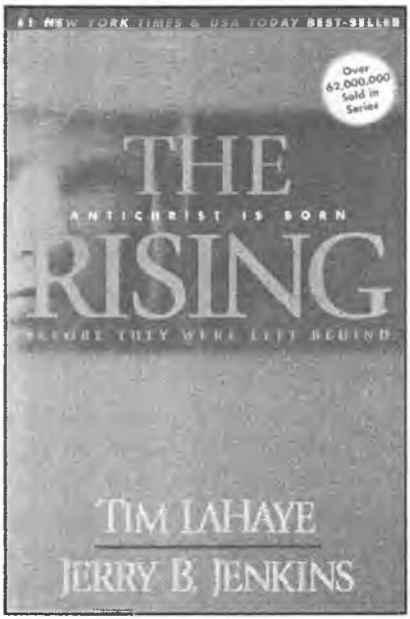
Amerikalı öğretmen John Scopes sınıfta bir gün Charles Darwin'in "Evrim Kuramı"nı anlattı diye 1925'te sanık sandalyesine oturtulmuş ve suçlu bulunmuştur. ABD'deki bugünkü Hıristiyan köktendinciliği istilâsı çok daha tehlikeli boyutlardadır ve siyasi partileri tutsak ettikten başka, resmî kuruluşlara da girmiştir.

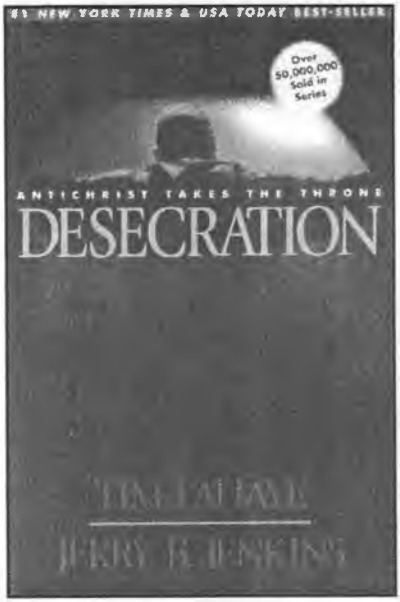
Hıristiyan köktendinci kitapları yıllarca en çok satanlar dizelgesinin en başından düşmeyen Tim LaHaye ve Jerry B. Jenkins.

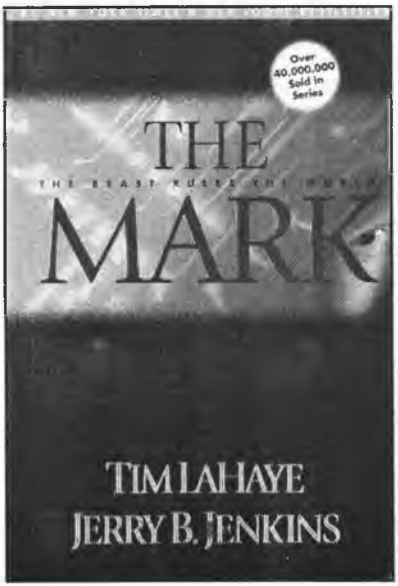
Yeryüzünün son günlerini anlatan bu kitap "Oğul İsa"nın dünyaya ikinci kez gelişiyle Hıristiyanlık içinde (bütün değil, ama) Evangelistler gibi birkaç "seçkin" mezhep üyesinin, tek ölçü olarak inançları oranında, hemen havalanıp Cennet'e uçacaklarını anlatıyor. Bu olayı ve (biz Müslüman doğmuş ve yeterince inançlı olmayan birçok Hıristiyan, Yahudi ve öteki dinlerden olan kişiler gibi) Cennet'e seçilecek değerde olmayan "Geride Bırakılmışlar"ı konu edinen bu kitap aynı adı taşıyan dizinin ilki olmuş ve onu izleyen öteki yayınlar gibi onlarca milyon satmıştır- ve satmaktadır.

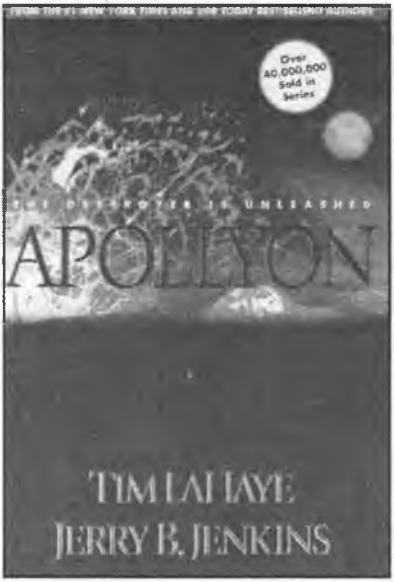
ABD'de iki yıl önce (sağ üst yuvarlak içindeki yazıda belirtildiği gibi) "62 milyondan fazla" satmış olan bu kitap tanrıtanımazların İsa'ya karşı (Şeytan'ı simgeleyerek) örgütlenmelerini konu ediniyor.

İsa'ya karşı olanların önderinin "tahta oturuşunu" konu edinen bu kitap, iki yıl önceki sayılara göre "50 milyonun üstünde" Amerikalı okuyucu bulmuştur.

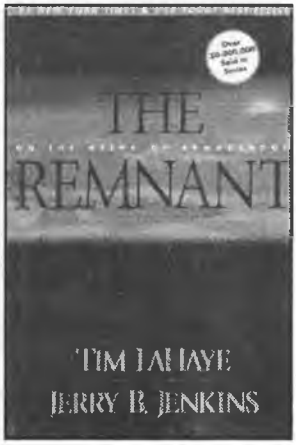
Yıllar öncesinin satış sayılarına göre "40 milyondan fazla" Amerikalının alıp okuduğu bu kitap, Evangelist gibi Hıristiyan mezheplerinden olmayıp yazarların "Bir Numaralı Hayvan" diye tanımladıkları kişinin dünyayı nasıl yönettiğini anlatmağa çalışıyor.

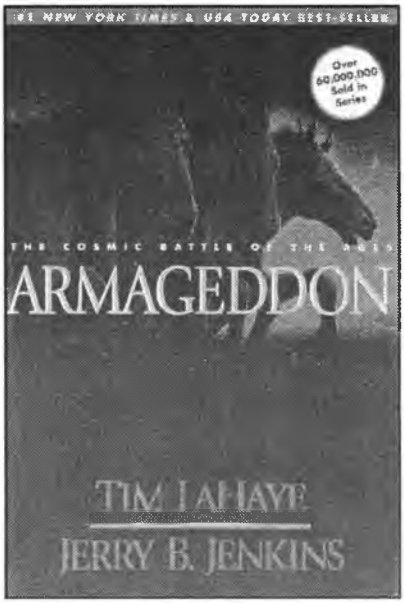
Dünyayı yok etmek için ortaya çıkan "kurtarıcı" İsa-karşıtlarının eylemlerini konu edinen bu kitap da ABD'de yıllar önce "40 milyonun üstünde" satış rekorları kırmıştı.

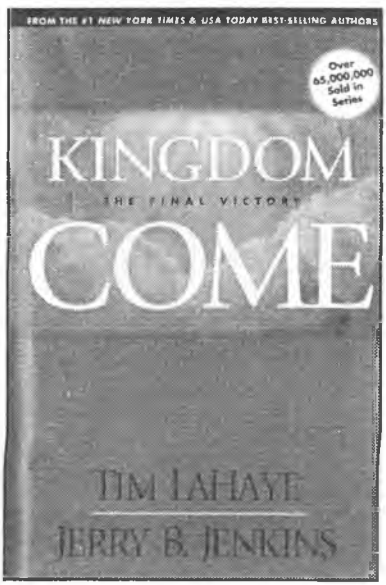
Gene yıllar önce "40 milyonun üstünde" baskı sayısına ulaşmış olan bu kitap yeryüzü kullarının "İsa'ya inananlar" ile "İsa-karşıtları" diye ikiye bölündüklerini ele alıyor.

Yeryüzünde dinsel inanç çatışmasının "Kıyamet Günü"nü hazırlar biçimde nasıl geliştiğini anlatan bu kitap da ABD'de "50 milyonun üstünde" satmıştı. Bu sayı günümüzde bunun da üstüne çıkmıştır.

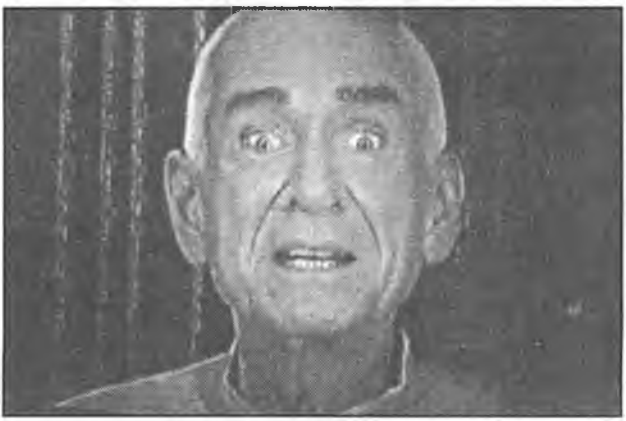
"Kıyamet Günü Çatışması"nı sözde inceleyen bu kitap "Oğul İsa"nın başkomutanlığındaki "Tanrı Ordusu"nun Orta Doğu'da "Kutsal Topraklar"da (birçok imansız Hıristiyanın yanıbaşında, bizlerin de içine rastgele itiliverdiği "Şeytan'ın Ordusu"yla hesaplaşmasına ayrılmıştır. Bu savaştan Tanrı'yı simgeleyen İsa kuşkusuz yengin çıkacaktır.

İsa'ya inanç derecesi çok yüksek olanlarla yeterince inançlı olmayanlar arasındaki savaştan sonra, yeryüzünde Hıristiyanlık adına "son zafer" elde edilmiş olacak ve ardından sonsuza değin "İsa'nın Krallığı" yaşayacaktır. Bunu anlatan kitap da ilk çıktığında "65 milyondan fazla" alıcı bulmuştur.

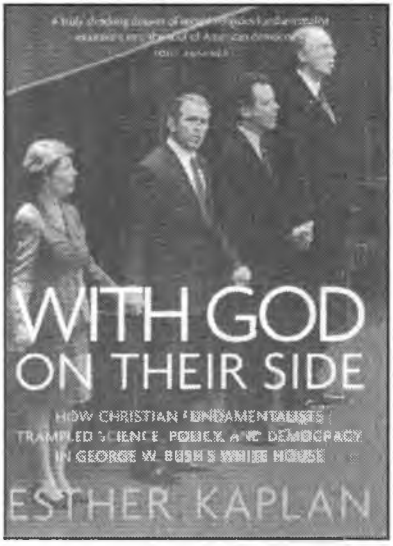
Yayımlandıkları ilk yıllarda satışları her biri için 65 milyona yükselen Geride Bırakılmışlar dizisinin ilk kitabının 2000 yılında filmi de yapıldı. Hollywood oyuncuları Kirk Cameron ile Chelsea Noble'ın başrolü aldıkları bu film dünyanın sözde son günlerini ve Evangelist gibi Protestan mezhebinden "en inançlılar"ın İsa'nın yeryüzüne ikinci kez gelişiyle hemen Cennet'e u çacaklarını bir de beyaz perdede gösteriyor.

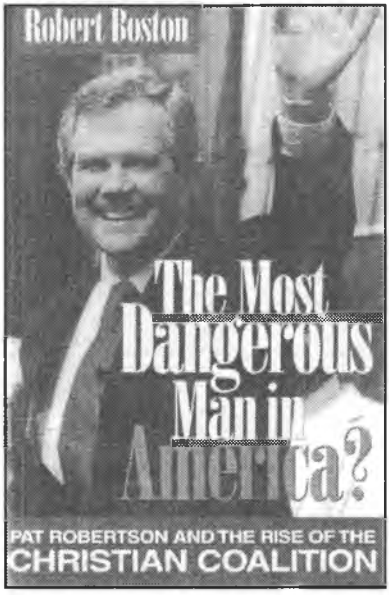
Amerikan Hıristiyan köktendincilerinin uzantısı olan ve Kaliforniya'da üstlenmiş olan bir kümenin 39 üyesi 24-26 Mart 1997 tarihinde topluca intihar ettiler. Tanrı'nın yarattığı başka bir gezegenden geldiklerine, geçici *olarak insan bedenine girdiklerine ve ait oldukları "gerçek yerlerine"* gidebilmek için bir an önce ölmeleri gerektiğine inanıyorlardı. Resimde bu inanca koşut olağan-dışı tavırları olanların bir önderi görülüyor. Bu kümenin kurucuları Marshall Applewhite ve Bonnie Nettles adlı biri erkek, biri kadın iki Amerikalıydı.

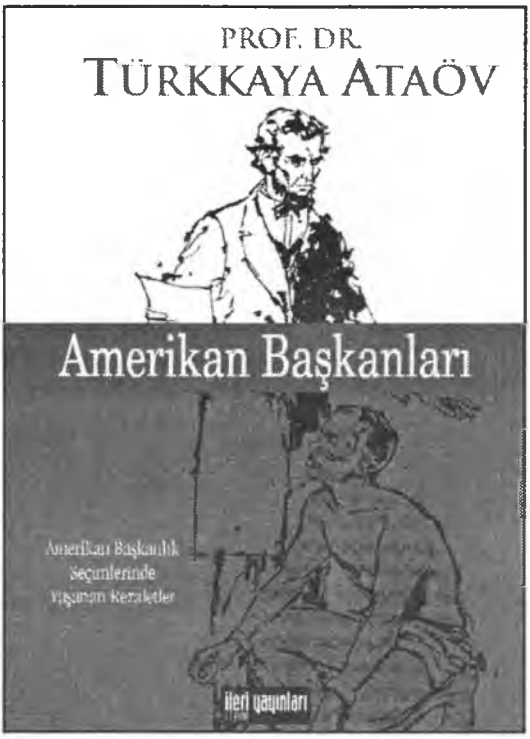
Barack Obama'dan önceki ABD Başkanı ve Güney birlikteş devleti Teksas'ın eski valisi George W. Bush Amerikan İç Savaşı'nda (1861-65) ayrımcı Güney'i simgeleyen 11 yıldızlı "Konfederasyon" bayrağı ile.

Az sayıda da olsa, kimi Amerikan yazarları da ABD'deki Hırisiyan köktendinciliğinin demokrasi ve bilimden ne kaldıysa ortadan kaldırmağa yöneldiği ve resmî siyasete yön verdikleri kanısındalardır. Örneğin, böyle bir yazar kitabına "Tanrı Onların Yanında" diye alaycı bir başlık koymuş.

Bir Amerikalının bu kitabı da köktendincilerin ileri gelenlerinden biri olan Pat Robertson'u "Amerika'da Belki de En Tehlikeli Adam" olarak niteliyor.

"Bu kitap Amerikan başkanlık seçimlerinde kotarılan oyunlar, dönen dolaplar, acımasız yalanlar ve ne pahasına olursa olsun Beyaz Saray'daki yumurta biçimindeki odaya kurulmak için utanmazcasına çevrilen dalavereler üstünedir.

Konuyu Amerika'nın bağımsızlık yılından günümüze getirirken, olayları seçimlere odaklı olarak özetledim. Her bölümün dipnotlarına kimi temel yayınları da ekledim. Ancak, kaynak verirken onları da, konunun eksenine bağlı kalarak, sınırlı tuttum. Sanırım, Amerika'nın başka yönlerine ilişkin olarak daha önce yapılmış yayınlarım var. İleride de olabilir.
Oysa, bu kitabın temel konusu geniş anlamda Amerikan siyasal düzeni ya da yönetenlerin iç ve dış tutumları olmadığından, gönderme yaptığım yayınlar da yalnız kitabın başlığıyla uyumlu olanlardır.
Görüleceği gibi, içinde çok sayıda yeni kaynak vardır."

Prof. Dr. Türkkaya Ataöv

300 sayfa

İngilizcesi de yayımlanan bu araştırmanın ilk baskısı 1967 yılında çıkar çıkmaz, yurtiçinde ve dışında hemen yankılar uyandırdı.

Ülkemizde ilk köşe yazısını yazan İlhan Selçuk'tu. Kitabı "millî bilincin kör gözünü açmak için keskin bir operatör neşteri" sözcükleriyle değerlendirdi.

Aziz Nesin, Günaydın'da "yalnız Türkiye değil, dünya için orijinal bir araştırma" tanısını koydu. Tarık Dursun K. Milliyet'te "André Maurois'nın kitabından çok daha yalın, çok daha gerçekçi ve çok daha doğru orantılı" bulduğunu yazdı. Varlık, Ant, Yeni Gazete, Yeni Gün, Akşam ve benzerlerinde Mehmet Kemâl, Sami Özerdim, Ahmet Yücekök, Nahit Arda ve başkaları...

384 sayfa

Araştırmacı, yazar, üniversite öğretim üyesi ve eylemci Prof. Dr. Türkkaya Ataöv, Ankara Üniversitesi SBF'de kırk yıl uluslararası ilişkiler dersleri verdi.

Konuşmaları ve yazılarıyla NATO'yu eleştiren ilk tartışmayı açtığı söylenebilir. 1968'in devrimci gençliğinin NATO'nun gerçek yüzünü öğrenmesine büyük katkıda bulunan bu önemli kitap, yayınlanması üzerinden 40 yıla yakın süre geçmiş olmasına karşın önemini koruyor.

288 sayfa

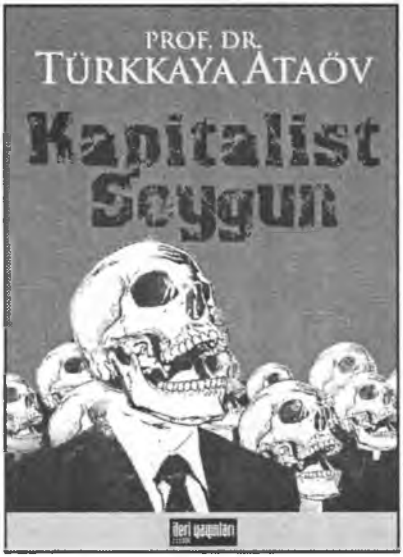

Prof. Dr. Türkkaya Ataöv, Afrika üzerindeki uzmanlığı uluslararası düzlemde kabul görmüş bir akademisyendir. Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlik merkezinde Afrika ve ırk ayrımı konusunda seçkin uzmanlarda oluşan dizelgede yıllarca yer alan Ataöv, BM eski Genel Sekreteri Kurt Waldheim (sonradan Avusturya Cumhurbaşkanı) gibi önemli adlarla birlikte çalıştı.

Nitekim, Afrika'nın önde gelen üniversitelerinden Bophuthatswana Üniversitesince 1993'te verilen akademik ödülde Prof. Ataöv hakkında şöyle denir: "Afrika bilimine ve araştırmalarına son otuz yıldır yaptığı olağanüstü katkısı ve Afrika'nın oluşumuna hizmetlerinden ötürü..." Ayrıca, Ataöv bağımsızlık sonrası Güney Afrika'daki resmi törenlere bizzat Nelson Mandela tarafından eşiyle birlikte davet edilen ilk ve tek Türk bilimadamıdır.

"Afrika'da Ulusal Kurtuluş Mücadeleleri" başlıklı 700 sayfalık dev eserin de yazarı olan Prof. Ataöv, bu kitabında Afrika'yı tanımak isteyenler için gerekli ön bilgiyi sunuyor.

112 sayfa

Prof. Dr. Türkkaya Ataöv bu kitabında kapitayist emperyalizmin ekonomik yapısını inceliyor. Küresel sermayenin başını çektiği emperyalist ekonomik sistemin aslında bir "Kapitalist soygun" olduğunu ortaya koyuyor ve kapitalizmin "soygun" mekanizmasının örneklerini inceliyor.

192 sayfa

Prof. Dr. Türkkaya Ataöv bu çalışmasında emperyalist-kapitalist sistemin doğayı nasıl yıktığını, çevreye nasıl zarar verdiğini inceliyor. İnsanlık tarihi boyunca çevre bilincinin gelişimini de inceleyen Ataöv, Epikuros'tan Marks'a, Darwin'den Buharin'e çevreci düşüncenin tarihini de ortaya koyuyor.

164 sayfa

Ermeni-Türk ilişkilerine 1980'den önce başlamış olan Prof. Ataöv'ün yabancı dillerde yetmişi aşkın kitap/kitapçığı vardır. Son (2006) iki kitabı New York'ta yayınlanmıştır. Aynı konuda yurtdışındaki dergi ve gazetelerde 44 yazısı basılmıştır. Daha önce ABD de dahil olmak üzere pek çok ülkede de yabancı dillerde yayınlanan bu kitabında Prof. Ataöv, Ermenilerin kendi tezlerini güçlendirmek için başvurduğu sahtekarlıkları ortaya çıkarıyor. Dünya çapında yankı yaratan ve anlaşılmaz bir biçimde Türkiye'de yeteri kadar ilgi görmeyen bu değerli çalışmayı Türk okurlarının hizmetine sunuyoruz.

160 sayfa

80 sayfa

192 sayfa

Küba tarihinde yepyeni bir sayfa açan 1959 Devrimi üstüne ülkemizde ilk tanıtma yazısını Yön dergisinde yazan, bu konuda Ankara Radyosu'nda ilk konuşan ve bu yüzden Ağır Ceza Mahkemesinde yargılanan ama aklanan Prof. Dr. Türkkaya Ataöv, Küba'da uluslararası toplantılara katılmış, verilen dördüncü yabancı olarak Kübalı yazarların madalyasını almaya hak kazanmıştır.

Prof. Ataöv bu kitabında yeni Küba'nın başından bu yana toplum hedeflerini, karşılaştığı sorunları ve çözüm girişimlerini inceliyor. Son yargısı bu deneyimlerin tümünün Küba'ya kendi ayakları üstünde durmayı öğrettiği ve bağımsız, dirençli ve yaratıcı Küba kimliğinin daha da belirgin olduğu biçiminde özetlenebilir.

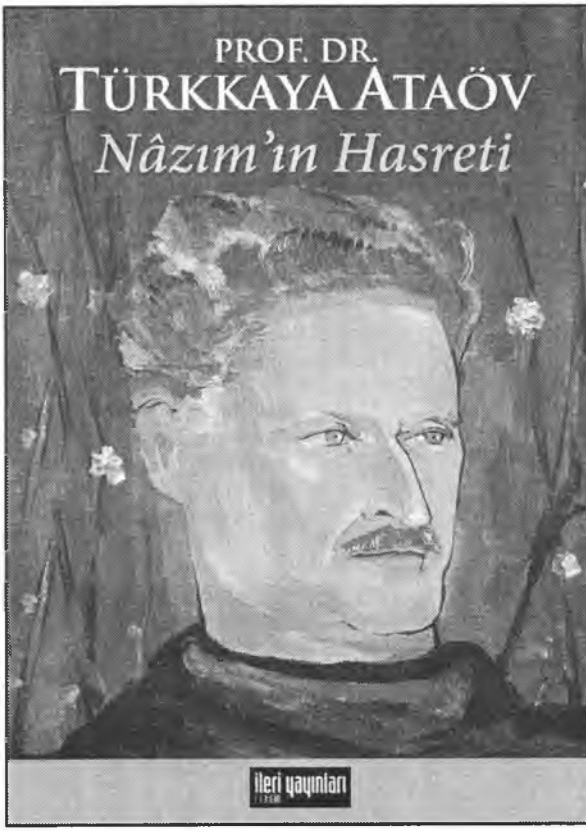
104 sayfa

364 sayfa

232 sayfa

1970-72 yıllarında Sovyet Bilimler Akademisi'nin konuğu olarak Sovyetler Birliği'nde kalan Prof. Dr. Türkkaya Ataöv, akademik çalışmalarının yanı sıra bu iki yıl boyunca Nâzım Hikmet'in son yılları üzerine özel bir araştırmaya girişti. Nâzım'ın en yakın dostlarından Ekber Babayev, karısı Vera, Prof. Ataöv'ün bizzat tanışıp görüştüğü insanlar arasındaydı.

Bu kitaba temel olan yazılar ilk olarak 1976 yılında Vatan gazetesinde bir dizi olarak yayınlandığında büyük ilgi görmüştü. Bugün artık çok ünlü olan pek çok Nâzım resmi ilk kez Prof. Ataöv sayesinde Türk insanıyla buluşuyordu. Nâzım Hikmet'in son yıllarıyla ilgili pek çok bilinmeyen de bu yazı dizisi sayesinde gün ışığına çıkmıştı.

Elinizdeki kitap Nâzım'ın vatan sevgisini ve ülke hasretini en iyi yansıtan yapıtlardandır. Kitapta Nâzım'ın hangi koşullarda Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldığını, Sovyetler'deki yaşantısını, Sovyet düzeniyle yaşadığı tartışma ve çatışmaları, devrimci savaşımı o dönem nasıl sürdürdüğünü en yakın dostlarının tanıklıklarıyla göreceksiniz.

"Nâzım'ın Hasreti", Nâzım'a hasret duyanlar için...

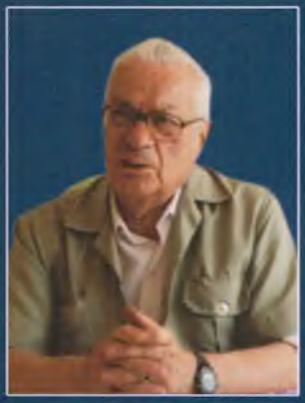
218 sayfa

"Bu kitapta Amerikan dinerkinin siyasal güç yelpazesi içindeki yerinin, terörle savaşını ya da herhangi bir sözde nedenle yayılma stratejisinin desteğinin ve İncil'in sahnesi olan Orta Doğu'da egemenlik siyasetinin vurucu gücü ABD silâhlı kuvvetleriyle işbirliğinin ana öğelerini örnekler ve kanıtlarla sunmak istiyorum.

Bilinmesi gereken bir gerçek şu ki, Hıristiyan dini, giderek onun belirli biçimde yorumu ve uygulanması, Amerikan ruhunda ta başından bu yana ağır basmıştır. Amerikalı bir yazar bu ulusun 'soy ağacında Hıristiyan Tanrısı'nın olduğunu yazıyor. O denli ki, Amerikalıların yorum süzgecinden geçen Hıristiyanlık anlayışının soyağacına kazındığı gerçeğini kitabının başlığı yapmaktan geri kalmadı.

Önümüzdeki kanıtlar Hıristiyan köktendinciliğinin ve onunla bağlantılı kiliseler ağının, mezhepler ve ortak yarara hizmet veren tanıtım ve yaymaca kuruluşlarının farklı dinler arasındaki gerçek bir karşılıklı anlayışı engelledikten başka, insanlığa ve barışa yaşamsal bir tehlike oluşturduğunu da gösteriyor."

Prof. Dr. Türkkaya Ataöv

PROF. DR.
TÜRKKAYA ATAÖV

9 789944 109925